

AUGUST GAIGITIGI ILMUNUD:

- SAATANA KARUSSEID. NOVELLID. • 5 MK.
RÄNDAVAD RÕÕTID. NOVELLID. • 10 MK.
AUGUST GAIGITI SURM. NOVELLID. • 3 MK.
MUNASMAA. ROMAAN. • 8 MK.

ILMUMISED:

- PURPURNE SURM. NOVELLID.
KOLLEANE SISALIK. ROMAAN.

AUGUST GAILIT
RANDAVALD
RÜÜTLID
NOVELLID

ODAMEES

„ODAMEHE“ KIRJASTUS TARTUS 1919

J. Mällo trükk, Tartus.

2

Tartu Ülikooli
Raamatukogu

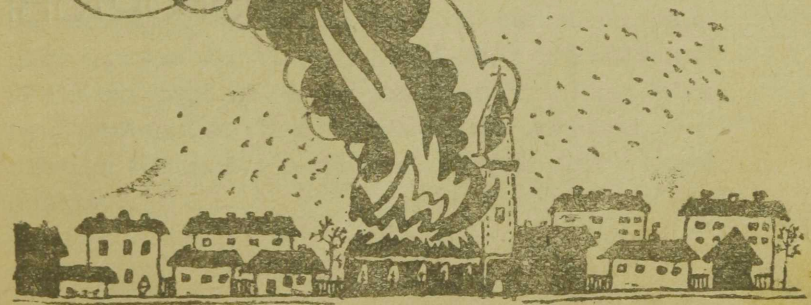
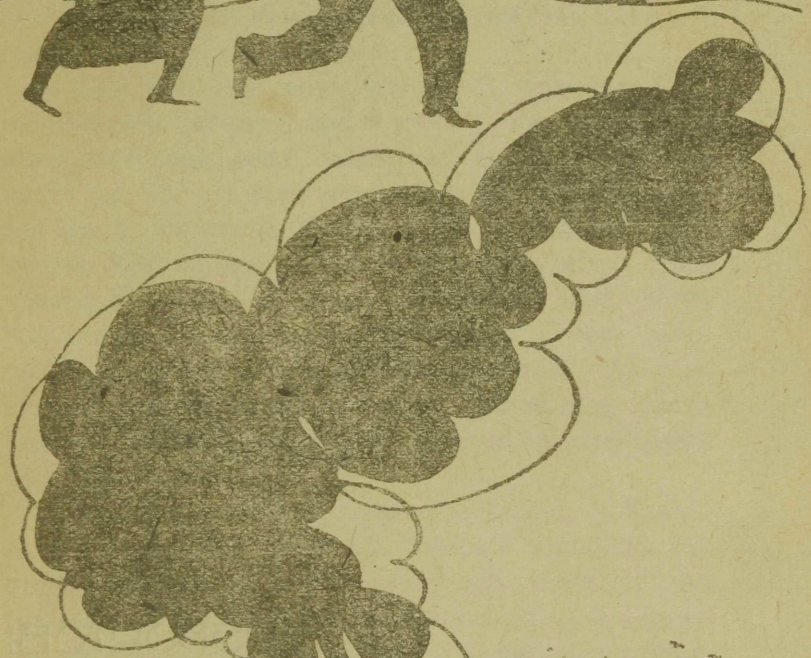
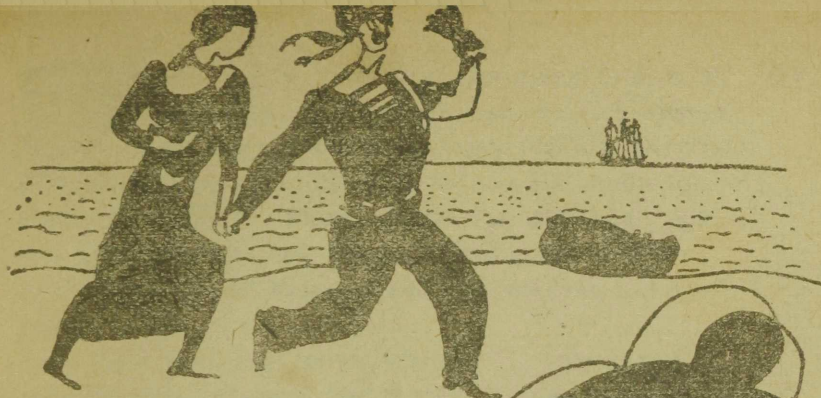
215 876

81470240x

SISU:

Fosfortõbi	lhk. 9
Rändavad rüütlid	„ 79
Merilind	„ 105
Kollane hullumeelsus	„ 137
Õine teekond	„ 175

Ilustused kunstnik A. V a b b e ' l t .

FOSFORTÖBI

S ee oli väike kiheikond Domeneski lähedal, kitsas riba mere liivast kallast, kus kasvas üks kanarpikku ja kiduraid mäнди. Kanarpikukünkad paistsid kui mere verine vaht, mida torm sülitanud kaldale. Mändade all aga olid laiali pillatud kalameeste onnid, tormist lõhutud, viltu vajunud, mille valgekivised katused särasid päikeses kui pärlmutter.

Kõik ümbrus haisis võrkudest, kalarasvast ja mädanevaist vesikasvudest. Isegi inimesed kandsid ühes vaesusega seda haisu kaasas, käies kirikust kõrtsi ja kõrtsist kiriku kui tõbised. Siin elati vaeselt ja kõlvatumalt, lärmitseti terved nädalad alevi suures kõrtsis, ehk viibiti sama kaua merel. Kalamehed olid pikad ja lahjad, savipruunid näod, käharrad, kollased habemed, kitsad vesised silmad. Soonised otsaesised. Kui tigeõdad merihundid kesk mäsavaid voogusid käisid nad ringi, toored ning metsikud, armutumad ning kaastundmatud, elades igaüks oma pisikest elu.

Nende naised olid väiksed ja lahjad, kollanõulised kui merivaik, lühikeste, tõmpide ninadega, rippuvate kõhtudega, vesisilmased, täis mere rahulist und ja vaikuse flegmat. Nad kõndisid taarudes, ja lad hargis, jõid ahnelt meeste viina, sünnitasid valgepäisi lapsi valuta. Nende hallid näod olid kivinenud ja tõsised isegi siis, kui meeste metsik nuhtlus tabas neid ootamatult. Nad kandsid laiu seelikuid, mis paisusid tuules kui purjed, et paistsid tihti liikuva kubuna.

Kihelkonna ainukeseks uhkuseks oli puukirik, mis seisis kaljul kui mädanev seen. Naised käisid säääl korralikult iga pühapäev, laulsid ja nutsid, lehitsevad lauluraamatuid ja säädsid rätte pääs. Mehed ei hoolinud sellest lõbust palju. Isegi Kristuse suur puulõige altari ees, mille oli meisterdanud keegi osav madrus, ei äratanud kauemaks nende tähelepanu. Nad istusid alevi kõrtsis ja kuulasid Jasku kalameeste polkat, mida see mängis meisterlikult. Mehed kuulasid ning kahmasid tüdrukuid, trampides kaua nendega ühel kohal, et terve kõrts vabises naerukrambes. Siin joodi arvuta viina, et sooned tursusid näol ja silmad paistid verihaavadena. Isegi kõster tuli vahel siia, laulis roppe ilmalikke laule ning palus siis terve nädal oma pattu Kristuse puulõike ees.

Siin oli kodune ja rõõnus, siin ristiti lapsi ja astuti abiellu, peeti simmanne ja pandi surnuid kirstu. Kui keegi suri, pesti ta kiiresti puhtaks ning toodi siia. Surnu lamas kesk kõrtsi laval, kuni Jasku muretsetes talle kirstu. Igaüks sissetuleja vaatas koolnule näkku, pani vask viiekopikalise ta sissevajunud rinnale ning teise viiekopikalise eest jõi koolnu mälestuseks pitsi viina.

Õhtul kogusid naised koolnu ümber, lugesid paksust raamatust salme ning olid tõsised omas pühalikus asjaajamises. Poisid seisid leti juures, jõid ning kisasid. Kui aga kõrtsi tuli Jasku, pandi lõõtsipill kisama, poisid kahmasid nutvad naised ning koolnu ümber algas metsik trampimine. Sinise näoga,

silmad pilukil, ninasõõrmed kinni, lamas koolnu kui tarbetu asi.

Küll tõrkus noor õpetaja kõrtsi tulemast, rääkides manitsevalt, et kõrts pole kellegi matmise ehk laulatuse koht, kuid kalamehed hoolisid sellest vähe. Ei tulnud õpetaja, siis paluti köster, ei tulnud temagi, siis toimetas asja kühmak kellamees. Ning õpetaja pidi leppima kalameeste tujudega.

Ta oli alles noor, kõigest mõni aasta ametis. Ta sõitis siia väikese käekotiga ning mõne raamatuga, mis oli ta ainukeseks varanduseks. Kellamees meisterdas talle mõne tooli ja laua, voodi ja kapi, et madalad hämarad toad vanas õpetajamajas olid õudsed ja tühjad. Terved päevad küürutas õpetaja akna all ning vaatles kajakate lendu vahulisel pinnal, katkiseid onne kollasel liival, haisvaid võrke tügedel, tundes surmavat igavust. Ehk jalutas rannal, istus liivale maha, urgitses ja otsis liivast merivaiku, sõitis kalameestega merele, rääkides nendega püügist ja merest. Siia sõites oli täis usku ja elu, käis manitsedes onnist onni, vandus joomist ja kõlvatust, õpetas naistele vagadust ja meestele kannatlikkust. Kui aga kalamehed hakkasid nurisema ning põgenema ta eest, kustus usk ja elurõõm. Ainult püha-päeviti ilmus ta kiriku kollane magamata ööst, silmad kiirgavad, otsaesine kortsus. Ta astus kantslille ning sirutas luised käed lakke, rääkides hooga sellest, kes kõigi eest kannatanud. Ta kujutas teda lihtsana, arusaadavana, kes kannud muldmusta habet, kel olnud vahkkollased põsed, kes käinud veidi

küürus, olnud kärsitu liikumises, kelle jalad olnud äärmiseni suured ning käed niisked ja luised, aga kitsas rind sissevajunud. Ta maalis vähema kui detaili ta ilmes, kirjeldas peensuseni ta ääretut kannatamist ja heitlust. Ta kirjeldas neid soonelisi siniseid põlvi, kahvatuid huuli, väikseid kiirgavaid silmi, musti poriseid varbaid. Ta ei unustanud isegi ütlemast, et ta sõrmed olnud lühikesed ja vereta, kõht niiskelt kollakas, käsivarred kõhnad ja hallid. Ta kujutas teda sama lihtsa kalamehena, kes käib küürus murede vajutavast koormast, ta maalis kuulajaile orjade ja vaeste jumala. Nägu valust kortsus, inetult viltu, huuled paksud ning sinised.

Kalamehed kuulasid vaikides õpetaja jutlust, ohkasid ning astusid vaikides kõrtsi. Õpetaja vaatas ning tal täidus hing. Järgmisel pühapäeval rääkis ta uuesti ristilöödust, kujutades teda valjuna, vihasena, kes nuhtleb igatühte armuta. Valju inkviisitorina käib ta onnist onni ning lahutab lambaid haisvaist sikest. Ta on järeleaimamata omas vihas, saates tuleriidule kõlvatuid naise ja joodikuid mehi. Isegi lapsed karjuvad ahastavalt tuleriidul ning nende väikseid roosakaid kehi katab tule purpurne neel. Kellegille ei anna ta andeks, mitte kellegille! Kui vali isand käib nuhtlevana ringi ning keegi ei libise teravast silmast mööda. Kannatage, kuis mina olen kannatanud! hüüab ta vilkuvail silmil, näidates roostetanud naelte haavu oma kätel. Ning lähevad hukka kõik patused, kõik kõlvatud, kõik roojased. Lähevad hukka kõik mehed ja naised ja lapsed. Miljardilised on

hukkaminejate hulgad ning nende muljuval hirmul pole piiri.

Kalamehed kuulavad värisedes, kuid kirikust tulles lähevad endist teed. Õpetaja astub koju, istub akna alla, kurb, üksik. Lõukad laskuvad mere lumiselle vahule, kaeblikult kisades. Lained tormavad kaldalle kui janunevad hobused, valged lakad purelevas tuules. Ning kidurais mändides vilistab tuul kui hammasteta eit.

Igav on tänapäeva askeldus, tühjad on tolmunud raamatud, madal on hall taevas. Ainult hing otsib ja juurdleb, kududes kuldlõngu paklasse vaiba.

Õpetaja astub välja, istub liivale ning pillub kivikesi peol. Tõuseb siis jälle, astub kiriku, mängib koraale orelil, kuulatades, imestades. Kui vaikselt ja võõralt kostavad hääled tühjas kirikus kui lein, mis sajab vihmana kollalehile. Ning Kristuse puulõige altari ees ripub nii igapäevselt, paksud lühike sed jalad risti, väike pää õlal. Õpetaja vaatleb puulõiget ning talle tundub see nii võõrana, armetuna lämbuvas hämaruses.

Astub kirikust välja, jalutab kanarpikukünkail, vaatleb merd ning sammub jälle edasi. Torm on merel raugenud. Hullunud hobustena tormasid lained terve öö ja päev, kuid nüüd hakkab taevas selguma, tuhkhalli kangastusse rebenevad sinised praod.

Õpetaja astub edasi, kurvalt vaadates merele. Talle tuleb vastu kühmak kellamees vilistades ja tralilitades. Ta on purjus ning tuleb kõrtsist. Nähes

16 õpetajat, seisatab, võtab mütsi pihku ning lausub naeratades:

„Olliku paat on tormis hukkunud.“

Kõver suu tõmbub viltu ning silme all kiskuvad kavalad kortsud.

Õpetaja seisatab.

„Ons torm uppunuid kaldalle heitnud?“ küsib ta väriseva häälega.

„Kolm meest ning ühe lapse,“ vastab kellamees. „Ollik ise on veel kadunud.“

Ning kellamees ruttab kiiresti edasi, tihti kukudes kanarpiku küngastelle. Ta kühm paistab nii naljakana, kui kannaks söekotti üle öla. Õpetaja kuuleb varsti kella kaeblikku helinat, mis kostab rannal kui appihüüd. Tä pöörab tagasi ning astub kõrtsi, kuhu juba toodud uppunud.

Nende näod on sinised ja tursunud, juuksed ja silmad täis kasve ja liiva. Pääs nendel sügavad pootshaakide jäljed. Riided märjad ja lõhkised, paljastades paisunud rindu.

Kalamehed vaatavad kaua uppunuid vaikselt, mütsid peos, pääd longus. Isegi Jasku on siin, kuid ta ei mängi nagu harilikult, ta joob viina ning kaupleb uppunute omastega, kinnitades jumala nimel, et tal odava hinna eest pole mingisugust lusti muretseda kirstud. Õpetajat nähes paneb ta häbelikult klaasi letile ning vaikib.

Õpetaja astub lähemalle.

„Kuidas said nad hukka?“ küsib ta naistelt. „Torm polnudki nii vali?“

„Ei olnud!“ vastavad naised, „see oli lihtsalt õnnetus. Nägime kaldalt, kuis lained lootsiku risti löid. Kaldalt oli võimatu appi minna, aga mehed ise olid abitud.“

„Neli tugevat meest,“ imestab õpetaja, „osavamad kalamehed ning abitud?“

„Nad olid purjus,“ vastab üks naistest kurvalt. „Nad jõid ning lärmitsesid kõrtsis neli päeva ning sõitsid siis võrkudega merele.“

„Sarnase tormiga?“

„Nad ei hoolinud sellest. Nad hirvitasid manitsuste pääle.“

Õpetaja ei vasta. Ta vaatab koolnute tursunuid vormitumaid nägusid, naiste abitust, meeste tardunud hirmu ning astub vaikselt kõrtsist välja. Möödaminev on nende kurbus. Nuuksuvad, nuuksuvad, murravad käsi ja vaatavad abitult pimedusse. Kuid siis tuleb võõras mees, kahmab nad pihast, ning naised hüppavad kivisel põrandal, et lai undruk võtab tantsu hoos tuult. Nii sööb mere rooste nende hinge.

Lumiste pilvedena tormavad ikka veel lained, langedes kaldal jõuetult kokku. Kui naine, kes sirutab kurbuses valged käsivarred kalda poole, kuid langeb jõuetumalt tagasi. Simeneski majak paistab kõrgel kaljul kui heitleva inimese valge käsi kesk tormilist lainetust.

Õpetaja lükkab lootsiku vette ning sõidab merele. Lained päiskavad piisku ta näole, kuid õpetaja ei hooli sellest. Kiikudes veel tunneb end suuremana, kui tõuseks kõrgemale üle halli iga-

18 päevsuse. Ta sõuab risti lainetelle vastu, pingutades lihakseid. Ikka kaugemalle jääb kollane kallas ning hallid kaljud, mis vaatavad tale vastu kui koolja hambad. Ning vesi vahutab hammaste vahel, loode taevast punane.

Hämaridub. Taevale kerkib kuu, kui ämblik kududes hõbedasi lõngu siniselle veele. Tõuseb udu kui valge vill, lennates kiirelt edasi, tihenedes, varjates kuud ning taevast. Mässib varsti merd niiskesse linna.

Õpetaja ärkab mõtetest ning vaatab ringi. Valge udu lailab ta ümber kui vesipilv. Tihe, niiske, külm. Ta on sõitnud kaldalt liig kaugelle. Ning lained paisuvad, suurenevad. Vesi keeb ja suliseb, tõstes teda kõrgelle ning kistes siis uuesti alla. Õpetaja ei näe midagi enese ümber, ta isegi ei tea kuhu poole kannavad teda lained. Ta juhib paadi vastu tuult, sõudes ikka edasi.

Nii tund, kaks.

Hakkab harjuma mõtega, et udust on võimatu pääseda välja. Ikka rohkem tiheneb ta, piirates paati valge müürina. Ning lained kergivad kõrgemale, joostes sulisedes mööda paadi äärt. Pole pääsmist, mõtleb õpetaja. Pole pääsmist udus. Tulevad varsti kalamehed pooshaakidega ning kisuavad ta surnukeha kaljude vahelt välja. Viivad kõrtsi, panevad laudadelle ning viskavad ta rinnale roguski tüki. Ise aga hüplevad tüdrukutega ta surnukeha ümber kisades. Ta kõrval lamab Ollik, pikk, kõhn, vettinud habemik. Mõlemate näod on vormitumad,

täisimbunud mere soolast vett. Aga Jasku seisab leti juures ning kaupleb kõstriga, rääkides tõsiselt, et ta on ikka õpetajat austanud, aga mis tema võib sinna parata, kui tal parajasti pole mingisugust lusti kirstu teha. Parema meelega mängib ta kalameeste polkat, joob õpetaja mälestuseks pits viina ning hüpleb tüdrukutega ta surnukeha ümber. Sa oled vallatu ning ihnusko! hüüab kõster. Mina ihnusko? imestab Jasku. Ta paneb õpetaja silmaaugule kümnelise hõbeda ning läheb uhkena kõrtsist välja.

Õpetaja võpatab. Paat jõuab kaldalle. Udus paistavad kaljude teravad hambad.

„Hoiu pahemat kätt!“ karjub hääl ülevalt.
„Võid sattuda küljega vastu kalju seina!“

Õpetaja pingutab ning jõuab õnnelikult hädaohust mööda. Paat libiseb liivaselle kaldalle. Väsinuna ronib õpetaja üles kaljule.

„Kuhu olen jõudnud?“ küsib ta udus.

„Simeneski majaka juure,“ vastab naise hääl ta lähedal.

Õpetaja vaatab ning näeb enese ees plikat. Ahnelt vaatab üle kalju ääre vahutavat vett, silmade läikides metsikult. Lained tormavad vastu teravat seina, vahu lennates üles. Tüdruk vaatleb liikumatult vahutava vee lainetust kui tardunud poosi. Ta hallid põsed on teravanurgelised, graniitkülmad. Ning kui õpetaja astub lähemale, ajab end sirgu kui merikass.

„Oleksite kergesti võinud lennata vastu kalju seina,“ lausub ta naerdes. Siis tõsineb äkki, vaatab õpetajale silma ning lisab juure kurvemalt:

„Sellest oleks ehk kahju. Randlased jääksid õpetajata.“

„Väike õnnetus randlastele,“ lausub õpetaja nukralt, silmates tüdrukut.

Kui tuiskav lumeväli paistab kõrgelt udune meri. Kuu ette ujuvad rasked pilved, kallates alla niisket pimedust. Majakal hakkab särama tuli, kui oleks keegi sirutanud vahutavast veest põleva tõrviku.

„Heldi!“ hüüab hääl. Kuulatab ning kordab jälle: Heldi!

„Isa hüüab,“ lausub tüdruk. „Pean minema koju. Eks Teiegi saa enam täna koju sõita. Kui udu kaob ning lained alanevad, võite sõita jälle tagasi.“

Nad astuvad kitsast kaljurada mööda majaka poole, hüplev tüdruk ees, õpetaja taga. Ta vaatab hämaras tüdruku tantsiskelevaid jalgu ja keha kontuure, ta punast rätti õlal, mis tõuseb kõrgelle kui paisunud purje, ta savipruuni kaela ning kähart pääd. Ta satub tuiju, et oleks enesel soov joosta keksivana tüdruku järele ning püüda huigates ta valgeid käsivarsi.

„Heldi!“ hüüab uuesti hääl.

„Jaa, jaa!“ vastab tüdruk naerdes. „Küll on vanamees kärsitu!“ hüüab ta lõbusalt kui eneselle. „Egas ma merde hüppa.“

„Vanamees ehk kardab: torm suureneb,“ lausub õpetaja vaikselt.

„Jaa, ikka kardab!“ vastab tüdruk vaiksemalt. „Ikka käib mu jäljil kartlikuna, kui merel mänglevad

lained ning mina vaatlen nende jooksu joobunult. Ikka hõikab ja kuulatab, hõikab ja kuulatab. Ning vahel tuleb mul tuju mängida temaga. Ta on poolpime ega näe mind kaljude vahel. Hüüan appi siit ja säält, ise joostes ühest kohast teise. Vanamees jookseb mu hääle järele, viskleb siia ja sinna, arvates, et olen sattunud kalju praole või kukkunud merde. Heldi, armas Heldi! hüüab ta kohkunult. Aga ma vahetan kohta, karjun ikka meeltheitvamalt, ikka ahastavamalt, tihti hüpates isa selja taha ning siis äkki kaugenedes kui merikass. Ning vanamees pühib hirmunult higi, kukub ja tõuseb, jookseb kisades ringi. On naljakas vaadata ta abitust ning hirmu. Ning siis lähen koju, aga vanamees otsib mind hommikuni. Tuleb koju väsinud ja veristatud. Kus käisid? küsin ma uniselt. Otsisin sind, lausub ta rõõmsalt, silmates mind. Miks otsisid väljas? Olen olnud kõige öö kodus.“

„Sarnane mäng pole ilus!“ lausub õpetaja noomivalt.

Tüdruk seisatab, mõtleb ning küsib:

„Miks? On ju nii igav, kui meri on terved nädalad vaikne ning värvitu, et pole isegi virvendust ta läikival pinnal. Võid surra igavusest.“

Poolpime ning luine majakavaht vaatab kartlikult õpetajale otsa: ta ei oska küllalt aupaklikult rääkida õpetaja herraga. Kuid Heldi tantsib ja naerab, vilistades ning rääkides õpetajale üht ning teist merest ja tormist. Tuulehoona tormab pimedas toas. Vanamees raputab pääd ning ähvardab tüdrukut näpuga, aga see hoolib ähvardusest vähe. Millestki ei hooli tema, täites ruumi lõbusa kisa ja naeruga.

Õpetaja vaatab ning temagi tunneb kaduvat nukruse. Ta unustab silmapilguks tõsise elukutse. Tal tulevad meele pikad hallid päevad õpetajamaja madala akna all, kui udu laskus kanarpikuküngastelle ning merele, aga tema mõtles omast kidurast elust, mis oli kui lõng üle tormise mere. Võis kergesti katkeda, pannes helisema väikese kiriku kella. Seinal rippus Kristuse pilt. Pääs kibuvitsa kroon, otsaesisel tarretanud veri, nägu valust kortsus, ninasõõrmed metsikult lahti. Õpetaja vaatles tihti seda pilti ning ta tundis end rippuvat brongsaamil, kibuvitsa kroon pääs, otsaesisel tarretanud veritilk.

Ning tuletades meele neid kurbi päevi kui voki tasast vurinat hämaras toas, tunneb korraga, kuis kaugeneb neist päevist, kuis kaovad nad heljuvasse uttu. Tüdruku naer kostab ta kõrvus, ta vallatu hoog kisub temagi kaasa. Ta pigistab silmad pilukille ning vaatleb plikat, ke! nii imelikud sinikollakad silmad kui mere soolane vesi, savipruunid käsivarred, hallid põsed. Ning mida kauemini vaatab, seda rohkem joobub ta, tundes end kaugenevat elu reaalsusest.

Ning äkki kui rabatuna, kesk naeru ja vallatust, jääb tüdruk vaikseks ja uniseks, väsinud pää langeb õlale, silmad vajuvad uniselt kokku. Ta jääb tukkuma toolile, käsivarred rüppes.

„See Sinu tütar?“ pärib õpetaja.

Majakavaht popsitab lühikest piipu ning muigab.

„Ei,“ vastab ta, „olen poissmees kui kõik meremehed.“

„Siis Sinu kasutütar, Sinu sugulane?“

„Ei, ka seda mitte. Ta on merelt, vahulise vee vallatu sünnitus. Ühel tormisel ööl läks majaka läheduses suur reisijate laev põhja. Hommikul ärgates silmasin merel laeva üksikuid tükke, mida torm pildus kaljude vahel. Isegi päästepaadid olid suuremal jaol purustatud. Ranna kalamehed korjasid saaki. Läksin minagi merele. Ühes paadis leidsin kolm surnut madrust ning ühe lapse. Laps oli elus. Tõin ta enese juure, hoolitsesin, katsusin talle olla isaks. Kuulutasin lapse omaste järele ajalehis ning merivalitsus otsis ta sugulasi, kuid kõik otsimised jäid tagajärjetumaks. Nii kasvas mu juures üksikuna kui lind. Katsusin kasvatada vaikseks, vageks, kuid mu katsetel polnud mingisugust tagajärge. Elades kõrgel kaljul kesk mässavat merd ning tormi, kasvas ning arenes temagi vallatumaks mereks, rahunumaks veeks, ikka lainetades, ikka ahnelt oodates tormi.“

„Ihkab siis tormi?“ küsib õpetaja muiates.

„Mere vaikides vaatab ta klaaspinnale ning on kurb ja vaikne. Uniselt sirutab käsi ning haigutab

24 laisalt, eluta ning kahvatu. Võid rääkida, pärida, seletada, kuid ta on külm ja vaikne. Kui udune päev. Ning siis äkki kesk ööd hakkab rahutumalt sonima, viskleb voodis, pää kuumab. Hüppab püsti ning ruttab kalju kõrgemale tipule. Siis võin kindel olla: varsti tõuseb maru. Kunagi ei eksi omas arvamises. Ning kui merel hakkavad tormama esimesed vahulised lained, saab tüdruk oma elu ning liikuvuse. Rind tõuseb joobumuses ning ta sirutab käed kui tormilind huigates. Ta hüppab lõbusalt kaljult kaljule, et kardan tihti ta eest. Võib kergesti kukkuda kaljupraku ehk merde.“

„Ning sedaviisi elab ta päevast päeva, ilma et oleks kokku puutunud teiste inimestega?“

„Kusagile ta ei lähe. Kardab võõraid inimesi, on kui metsloom nende keskel. Harva tuleb minuga kiriku kaasa. Siis istub mu kõrval vaikne ja tardunud, ning ma tunnen, kuis ta põlved värisevad. Vaatab tundide kaupa Kristuse puulõiget altari ees, hirmunud ning tõsine. Ei pööra silmigi.“

„Ning siia ei tule keegi?“ pärib õpetaja.

„Kes siia ikka tuleb!“ ohkab majakavaht. „Vahel ehk mõni merivalitsuse ametnik Domeneskist, vali ning kärsitu, kes kärgatab ülemuse käsu ära ning sõidab siis jälle minema. Tihti läheb terve kuu mööda, enne kui inimjalg kaljule asub. Mõni aasta tagasi käis siin üks meremees, Jaanus Lemm oli tema nimi. Toores ning vallatu, kelle üle räägiti imelikke jutte. Ikka lärmitses ta ranna kõrtsis, peksis aknad puruks ning lõhkus ukсед, kakles meestega

ning käis vargsi naiste juure. Hakkas vahete vahel ka siia käima. Vallatas Heldiga ning viis teda mõned korrad merele sõitma. Ühel päeval tuli aga minu juure ning rääkis, et ta tahta Heldit naiseks. Ei, vastasin, seda ei pea mitte olema! Siis läks ta vihaselt tüdruku juure ning kordas temale soovi. Heldi mõtles, naeratas ning jooksis minema. Sest ajast pole teda enam siinpool näha olnud.“

„Asus mujale elama?“

„Sõitnud India, nagu ta tuttavad rääkisid.“

„Ning Heldi?“

„Heldi ei rääkinud midagi. Oli endiselt vallatu ja tujukas, hüples kaljult kaljule, sõitis merel, vaatles vahutavat merd. Vahel küsisin talt: ehk soovisid siiski Jaanus Lemmile mehele minna? Ei, vastas ta mõtlemata, see mõni mees, see Jaanus Lemm! Mis tal siis viga? pärisin tüdrukult. Heldi mõtles, kortsutas huuli ega vastanud midagi. Ta ei tahtnud, et räägin sellest mehest. Ning nii läksid päevad ja nädalad, Jaanus Lemm ununes mõlemaile. Ainult vahel, kui meri hiilgas loode taeva peegelduses kui sulfa metall, kui tüdruk istus nukralt hämaras toa nurgas, tõstis äkki päa, vaatas mulle uurivalts otsa ning küsis: ei tea kus Jaanus Lemm peaks olema? Indias, vastasin ükskõikselt. Ta pani mu merekaardi lauale ja uuris kaua võõraid maid ja meri. Kui palju siin vett! rääkis unistavalt. Kui tuleb torm ning ratsutab korruga kõigil meril ja okeanel, missugune metsik lainete hoog tormaks üle vete lagen-

26 dikkude. Ning ta unistas tormist, unustades Jaanus Lemmi.“

Majakavaht vaikib, süütab piibu ning vaatleb tüdrukut.

„Merel rauged torm. Hommikuks on ta vaikne kui kõrb,“ räägib ta uniselt.

„Millest tead seda?“ küsib õpetaja.

„Tüdruk magab rahulikult,“ vastab vanamees naeratades.

Ta valmistab õpetajale voodi, paneb ta märjad riided ahju servale kuivama ning läheb ise torni. Kaua lamab õpetaja voodis lahtiste silmiga, mõeldes tüdrukust. Naise naer heliseb ikka veel ta kõrvus, põimides mehe suikesse hõbedasi kuljuseid, mis kaugenevad iga silmapilguga, kastes laial maanteel kui nümfide vallatu trallitamine. Ning siis näeb ta tüdrukut jooksvat üle niitude, aga tema on veel noor üliõpilane, ta jookseb kisades ja vehkides tüdruku järele. Kusagil katkeb nägemus. Kusagil peatub unistuste pehme lõng ning algab teadmatus, kattes kõik pehmesse linna.

Hommikul ärgates tunneb end värskena ja lõbusana. Ta käib toast tuppa, jalutab kaljudel, huikab ning vilistab, aga Heldit pole kusagil näha. Ning siis tuleb majakavaht ja räägib, et Heldi istub toas tusane ja nukker, avamata suud. Õpetaja vaatab merele: see on särav ja vaikne hommikuses päikeses. Majakavaht saadab õpetaja randa. Ta on ise millegi üle tusane, hall nägu kortsus, huuled viltu. Õpetaja küsimuste pääle vastab lühidalt ning

tahtmatult. Aga õpetaja vaatab aegajalt tagasi majaka poole, mõeldes tüdrukust, kes kõnnib nüüd vaiksena toast tuppa, suuris silmis kleepiv uni. Võtab kaardi, paneb lauale ning unistab suurest tormist, mis paneb vahutama kõik mered ja okeaanid korraga.

„Tule pühapäeval kiriku ning too tüdruk kaasal“ lausub õpetaja äkki.

„Jah,“ vastab majakavaht lühidalt, „kui tormi ei ole, tuleme kindlasti.“

Kaldalle jõudes tänab õpetaja kaua vanameest. Siis istub ta liivale ning vaatab, kuidas paat tagasi Simeneski poole libiseb, jättes järele pikka virvendust. Musta täpina kaob ta Simeneski kaljude vahele. Õpetaja ohkab ning sammub kurvalt koju.

Ta on kaotanud oma rahu ning tõsiduse. Sammub toast tuppa, läheb välja, astub kõrtsi, räägib kalameestega lahkemalt. Ning kui uppunuid kõrtsis kirstu pannakse, tuleb ta kutsumata pidama jutlust. Ta ei noomi, ta ei pahanda, ta ei räägi kalameeste kõlvatusest. Ta räägib merest, mis kehastab igavest võitlust ja rahutust. Ta õnnistab ta tormi ning lainete mühavat vahtu, ta räägib laevadest, mis sõidavad siniseil purjil igale poole, viies üle merede kaldalt kaldalle inimese kärsitut vaimu ja igatsust. Täis kulda ja siidi, pärle ja riidet, kalu ja kristalle liuglevad nad vahulisil laineil, tormates ikka edasi ja edasi, kuhu pole astunud veel ükski inimjalg. Ning mis sellest, kui võitluses langevad mõned, ta on siiski õnnistuseks igale, kes tunneb ta vahutavat hoogu.

Ning pärast palvet ei lähe ta minema. Ta istub kalameestega leti juures, olles sõbralik ja lahke. Isegi Jaskuga räägib ta ega pahanda, kui purjus poiss paneb kisama pilli.

Ta on muutunud selle ööga.

Ta ei saa ise enesest aru. Ta vaatab merele ning muigab. Ning enne pühapäeva on ta jälle Simeneskis. Majakavahti pole kodus, ta on läinud ameti asjas Domeneski. Heldi kükitab kaljul ning õpetajat nähes naeratab talle juba kaugelt vastu.

„Olen jälle siin!“ lausub õpetaja tüdruku kõrvale istudes.

„Jah,“ vastab tüdruk. „Sarnase ilmaga võite Teie sõita. Isegi virvendust pole merel.“

„See teeb Sind tusaseks?“ pärib õpetaja.

„Igav on,“ vastab tüdruk lühidalt.

Ning siis vaikivad kaua, vaadeldes üksteist huvitusega. Õpetaja põsed punetavad, lai otsaesine tõmbub kortsu. Ta tunneb kuis naine tungib igasse ta soone, igasse veritilka, pääajju. Ning vallatumalt naerdes voolab veres laiali, olles korruga igal pool: ta soontes, pääajus ja varvastes.

„Miks vaatlete mind?“ küsib naine häbelikult. Õpetaja haarab naise käe.

„Ons see halb?“ küsib ta hurmilt.

„Ei tea,“ vastab tüdruk lahti rebenedes ning minema joostes. Kui hirv tormab kitsail kaljuteil. Õpetaja jookseb talle järele, huikab, meelitab, kuid tüdruk ei kuula teda. Lendab linnuna kaljult kaljule, et õpetaja näeb üksi ta tantsisklevaid jalgu ja pruune

käsivarsi. Kaua püüab ta tüdrukut, väsib, istub kalju äärele ning vaatab alla sügavusse, kus mustendab vesi kui põhjatu kuristik. Ta viskab kive alla ning kuulatab, kuidas nad langevad loksudes, pritsides säravaid piisku kõrgelle õhku. Siis tõuseb jälle ning otsib Heldit, käib läbi teerajad ning kaljude praod, kuid tüdrukut pole. Kurvalt huikab ta, käib majas ning otsib säält, aga Heldit pole kusagil.

„Miks oled nii kurb?“ küsib äkki tüdruk ta ees.

Õpetaja haarab ta ning suudleb joobumuses ta huuli. Kui põhjatu on naise silmade sära, kui ihar ta kollane vaade. Metsikuna ning vallatuna langeb ta õpetaja sülle. Takjana ripub ta huulil, sosistades meeletuid sõnu, põskede tõmbudes hurmilt. Ning siis kaob jõud ta käsivartest, ta langeb jõuetumalt kokku, anduvana vaadates mehe silmi. Ta upub selle jõusse ja kirglikku hingamisse, voolates ta vere laias, tasases voolus. Särades ta hinges kui kuuhöbe vaevalt virvendav pind.

„Nii hoidis ka Jaanus Lemm Sind kord süles?“ küsib õpetaja äkki.

Tüdruk vaatab mehele hirmunult otsa.

„Jaanus Lemm?“ küsib ta värisevail huulil. „Jaanus Lemm ei hoidnud mind kunagi süles, ta ei osanudki seda. Jaanus Lemm oli metsik ning toores, kes haaras mind käsivartest, et verised plekid jäid järele. Ning kui leidis mind kalju praos peidus, peksis ja sõimas kui hullunud hulgas.“

„Sa ei armastanud teda?“ küsib õpetaja sosinal.

„Jaanus Lemmi? Võib siis Jaanus Lemmi keegi armastada? Kui merihunt tuli siia, määrates ja vandus, et jooksin kokkunult pakku. Võis lämbuda ta haisvas hingeõhus.“

Ning kire taltsutamata hoog vapustab tüdruku keha, et iga ta libe püüab tungida mehe läikivaisse silmi. Ta verde, mis löönud vahutama. Ta sini-soonisse, mis tursund üles kui kirepais. Mehe välkuvad silmad kumardavad üle naise põskede ning huuled otsivad hingeldades huuli.

Jälle lõkendab loode taevast ning tulede punane lummustus käib üle taeva ja mere. Ning äkki jääb pimedaks, et meri muutub tumesiniseks, kollased viirud risti-rästi kui virvendav ornament ta pinnal. Kuulduvad mõlade tasased löögid, suliseb vesi.

Majakavaht seisatab ning kõhib kaua. Vanad silmad tunnustavad heitlevais siluettes tuttavaid kontuure. Põlvede värisedes võtab mütsi pihku ning kõhatab jälle. Ning nõrkedes läheb vanamees maija, kurvalt pomisedes jumala sõnu ja nukralt raputades pääd.

Õpetaja ja Heldi, pomiseb ta hirmunult ning peidab halli päa patja. Kui aga õpetaja Heldiga tuppa astuvad ning vanamehe nõusolemist paluvad, läheb hallpää nägu jälle rõõmsaks. Ta kujutab, kuis Heldi sammub õpetajamaja suurtes tubades, kuis istub kirikus esimesel pingil, kõige koguduse tähelepanekut enese pääle tõmmates. Ning tema, Simeneski majakavaht, istub Heldi kõrval ja laulab Issandalle kiitust, et see juhtinud asja nii, aga mitte teisiti.

Kaua räägivad nad hämaras toas. Naine on vaikne ja õrn, kumardanud pää õpetaja sülle. Ning hämaras otsib mees ta huuli, juues huultelt kui nektari, imedes kui mahla elupuult. Ning siis tunneb ta naise liikmeid nõrkevat. Õpetaja viib naise voodi, kaua vaadates hämaras ta kollase näo nurgelisi kontuure. Siis saadab majakavaht õpetaja paadini ning raputab rõõmsalt kaua ta kätt.

Randa jõudes sammub ta kaua kanarpikuküngastel. Taevas on must ja põhjatu, kuhu visatud kui värskesse mulda säravaid briljante. Kalameeste õnnidest kuulub laste kisa, meeste norskamist, naiste rahutut sonimist. Ning õpetaja tõstab käed ja õnnistab onne ja merd, liivast kallast ja kaljusid. Kõiges on elu hoovav impuls, kõik liigub ja veereb igaveses kosmoses, sündides ja surres, viies inimese igatsust ikka kõrgemale siniõhku.

Siis läheb ta koju, istub madala akna alla ning unistab mõteta unistusi.

Sest päevast pääle ei tunne enam keegi teda. Temas on kadunud karmus ja kurbus. Ta mängib lastega kalda kollases liivas, otsib merivaiku ning pillub kivikesi merde, ise naerdes ja kilgates.

Ehk võtab paadi ja sõidab Simeneski majaka juure, jäädes sinna päevaks ja ööks. Heldi ootab teda kaljul, jookseb talle vastu ning jääb kauaks rippuma ta huulile. Ta ei räägi enam tormist, ta on lõbus ja vallatu ka siis, kõi meri vaikne ja särav.

Ning siis tuleb päev, kus nad istuvad vankrille ja sõidavad Domeneski õpetaja juure. Ühel vankril

istub Heldi, õpetaja ja majakavaht, teisel köster, kel-lamees ja endine kapten Lange. See polegi kirikusõit, see on lõbus hullamine kaljuteel, sügavast orust märke ning mäest kuristikku. Heldi ise juhatab hobust, ta põsed punetavad ning silmad kiirgavad. Ta räägib vahetpidamata ühest ja teisest, pärib ja vastab, kilkab ja sosistab. Ning õpetaja vaatleb teda kui joobunud, silmis kleepiv kirg.

Kapten Lange on pannud tasku paar pudelit rummi, mis käib nüüd käest kätte. Mehed joovad ja naljatavad, sõites ikka üles ja alla.

Ning kui hakkab paistma Domeneski punane torn, Heldi jääb vaikseks, annab ohjad isa kätte ning sosistab huulte värisedes:

„Varsti, varsti!“

„Mis on varsti?“ küsib õpetaja.

„Varsti on kõik möödas,“ hingeldab tüdruk. „Algab igav tagasisõit halli igapäevsusse takjasel teel. Ning teeäärel punane kanarpik, kui oleks kõndinud õnnetu ja sülitanud verd, kõndinud ja sülitanud vahetpidamata.“

„Ma ei saa Sinust aru,“ lausub õpetaja tumedalt.

Kuid tüdruk väriseb kui palavikus. Ta vaatab õpetajale otsa ning küsib külmalt:

„Sa ei teagi, kes olen? Kui pime tulid mu juure ning haarasid käest, litsudes kirglikke huuli mu silmle. Ma lämbun Su suurtes tubades ning pühad pildid vajutavad mind põrandalle. Olen taltsutamata merikass, kes tulnud laineilt, et kaljult vaadelda paiskavat vahtu.“

„Sa ei armasta mind?“ küsib õpetaja kurvalt.

„Jah, jah!“ hüüab tüdruk, suudeldes mehe soonist kätt.

Ning temas kaob kurbus ja tõsidus, ta võtab jälle ohjad enese kätte ning piits langeb plaksates hobuse seljale. Jälle ta naerab ning valged hambad säravad rõõmsalt.

Kirikus seisavad nad kõrvustikku: pikk, kollane õpetaja ja rahutu, punetav Heldi. Naise silmad otsivad ahnelt ringi. Ta vaatab altari tumedat pilti ja kapten Langet, õpetajat ning rõõmsat isa. Kõigist katsub lugeda nende mõtteid, kõigist otsib ta mingisugust troosti. Ning kui Domeneski õpetaja sirutab õnnistades käed, paistab Heldile kõik see kui naljakas veiderdus. Vaevalt suudab hoida naeru, püsida paigal. Tahaks hüpata kesk kirikut, lennata pingilt pingile kui lind. Ning kui võõrana seisab mees ta kõrval, kui oodates parajat silmapilku, et litsuda teravad küüned ta kurku. Aga hall isa vaatab muites päält, ja köster naeratab, ja kapten Lange pää väriseb kui naerus, ja kellalööja on tõmbunud kühma kui naeru krambes.

Ning tema on siin üksik ja võõras, kes toodud seotult siia. Juba astub sammu, et põgeneda, kuid laulatus on möödas, talle pigistatakse kätt, talle soovitakse õnne.

Nad astuvad vaikselt kirikust välja.

Ning algab tagasisõit endises järjekorras, endiselt käivad rummi pudelid käest kätte. Heldi on kurb ning väsinud, valged kingad pigistavad jalgu,

34 kitsas seelik kleebub ihu ümber. Tardunud pilguga vaatab ta enese ette.

„Miks oled nii kurb?“ küsib õpetaja.

Naine vaatab kui võõrale otsa, vastates tasa:

„On unede aeg, tuul vaikinud ning merd katab jääne glasuur.“

„Ihkad tormi?“ pärib õpetaja huuli närvides.

„Midagi ei ihka!“ vastab Heldi kurvalt. „Mul pole enam kaljusid, kust võiksin vaadelda mere metsikut lendu. Mul pole enam mere teravaid hambaid, mille vahelt võiksin silmata paiskvat vahtu. Õpetajamaja on madal ning seintel ripuvad pühad, valjud ning tõsised.“

„Ka hääd,“ lausub õpetaja vahele.

„Püha ei või hää olla. Püha on kivinenud kurjus, kes vaatab klaasiste silmiga ning nuhtleb igatüht, kes julgeb ta otsa vaadata rõõmsamalt.“

Kodaratel pildudes lendavat tolmu sõidavad nad koju vaikides.

Veel hõiskab kapten ning tantsib kellamees.

Veel räägib pikalt ja uniselt majakavaht.

Õpetaja vaatleb abitult naise otsa.

Ning siis langeb lõõmendav naine kahe külma lina vahele, ja õpetaja maija asub vaikus ja pimedus. Ning läbi pimeduse vaatavad pühad klaasiste silmiga.

Õpetaja ärkab unede kuristikust.

Tõuseb istukile ning vaatab hämaras toas ringi. Naine magab ta kõrval rahutumalt, viskleb ja sonib. Kui põledes karjatab. Ihu lõõmendab palavikus, higiselt roosakas. Õpetaja paneb käe naise otsaesisele ning suudleb ta kuumavaid huuli, mis tunduvad punase rauana. „Heldi,“ sosistab ta kartlikult, „mis Sinuga on juhtunud? Oled haige?“

Naine ärkab sonides.

„Oled ehk haige?“ kordab õpetaja. „Su pää kuumab ning käed püüavad hingeldades õhku. Oled ehk külmetanud?“

Naine vaatab võõrana otsa.

„Tuleb torm,“ lausub ta palavikus.

„Millest tead seda?“ pärib õpetaja.

Kuid naine ei vasta. Peidab pää patja kui tulilille lumme. Ning uuesti sonib ja viskleb, põskede punetades tuliselt.

Õpetaja tõuseb voodist ning astub akna alla. Taevasse ujunud rasked pilved, mille vahelt paistab säravates rõugetes taevas. Kuid meri on vaikne, imelikult must. Õpetaja tahab juba minna tagasi voodi, kuid siis kuuleb ta tuule hulumist korstnais, mis suureneb, kui oleks sinna visatud hundid. Ning roosakad pilved tihenevad, muutuvad tõrvmustiks, ikka kiiremini liikudes taeval. Merele ilmub lailav vaht, ikka kõrgemale sirutades lumiseid käsi.

Õpetaja vaatab naist.

Ta on vabanenud vaibast, magades poolpaljana valgel linal kui lõõmendav tuli kesk lund. Roosakas ihu väriseb ning viskleb küljelt küljele. Nägu on kollaselt kahvatu, paistes hämaras marmorkahvatuna.

Naine killkab, räägib arusaamatuid sõnu, juuksed kui muld ümber pää.

Torm suureneb.

Juba ilmuvad merele valged lained, kui hullunud hobused tormates kiiresti üle hämara kõrve. Kidurad männad kiunuvad tõbiselt, kuivanud okste lennates õhus. Ikka kõrgemalle kaljudelle sirutab meri valgeid käsi. Ning varsti kaovad ta mühisevad veed lendlevaisse piisku. Torm sirgub ääretumaks elajaks, ratsutades tuhattiivasel hobusel hullununa ringi. Kalameeste onnide katused tõusevad õhku kui kotkad.

Keegi on roninud kiriku torni, lüües hädakella.

Õpetaja sammub rahutumalt toas, kuulates tormi hulumist. Naine tõuseb voodist särasilmil, viskab vaiba ümber kuumava ihu ning astub akna alla. Kaua vaatab ta vaikides mässavat merd ning igast ta soonekesest hoovab rõõm ning rahutus.

„Tuleb õnnetus,“ lausub ta tumedalt, litsunud põsed vastu ruutu.

„Missugune õnnetus?“ küsib õpetaja kartlikult.

„Suur õnnetus,“ vastab naine, „ei tea misugune.“

Merelt kostavad suurtüki paugud. Vajuv laev kutsus abi.

„Kuulsid?“ küsib naine rõõmsalt. „Läheduses hukkub laev. Läheb põhja, sest kaldalt pole mingisugust abi loota. Kalamehed ei lähegi, lootes pärast tormi rikkalikku saaki.“

Kiiresti paneb ta rõivaisse ning jookseb välja. Õpetaja manitseb, keelab, hüüab talle järele, kuid tormist võlutud naine kaob kiiresti pimedusse. Rahutumalt sammub õpetaja toas ringi, kuulatab kartlikult tormi hulumist, ning ta pilk libiseb seinalt seinale, kui otsides abi pühadelt. Rahutus valdab ta hinge, raske, lasuv, mingisugune aimus millegi kohutava ees, mingisugune fataalne kartus, et tahaks ise huluda ning tormata öösse. Kiirendab samme, litsub siis näo vastu ruutu, ohkab eneselle teadmata.

Tuleb õnnetus, kordab ta naise sõnu, sattudes palavikku. Tal enesel arusaamata rahutus ja kartus, katsub naeratada, kuid naer kivineb näol kui kahvatu gipsmask.

Torm hakkab raugema. Sama ruttu kui tuli, veereb kiiresti minema. Ainult merel vahutavad lained, joostes tihedais ahelais vastu kaljusid.

Naine tuleb koju vaikne ning kurb. Ta on imelikult kahvatu kui oleks tormis läbielanud midagi kohutavat. Õpetaja ruttab talle rõõmsana vastu, kuid naine ei märka teda.

„Mis Sinuga juhtunud?“ küsib õpetaja kartlikult.

„Jaanus Lemm on tagasi sõitnud,“ vastab värisev naine.

„Jaanus Lemm? Selle tormiga?“

„Läheduses on kaubalaev liivale jooksnud ning

38 Jaanus Lemm oli sel laeval. Hommikul tulid kõik mehed kaldalle.“

Õpetaja vaatab naise värisevat kogu.

Jaanus Lemm on tagasi sõitnud, mõtleb ta kurvalt. Sõitis kaubalaevaga Indiast ning sattus tormiga juhtumisi endisse kohta. Hakkab uuesti käima märatsedes ringi kui tige merihunt, lõhkudes ukсед ning purustades aknad. Meeste merel olles prassib naistega alevi kõrtsis ning räägib nendele uhkelt maist ja meredest, kus olnud. Naised kuulavad teda ahneilt ning langevad jõuetumalt ta kätele, aga Jaanus Lemm käib vilistades naistega kätel. Ta on kõlvatu ning toores, ta naerab oma jõu üle ning hirvitab igale näkku. Ning midagi ei karda see mees, ilmudes isegi kirikusse purjus, karvane müts pääs.

Kuid mida võib teha Jaanus Lemm õpetajale? Ei, tal pole põhjust karta seda meest, seda kohutavat õnnetust, mille meri oksendanud kaldalle kui tõbise elaja. Ning õpetaja võtab naist käesi ja räägib talle, et neil pole mingisugust põhjust karta Jaanus Lemmi. Ehk on ta juba öelnud midagi naisele?

„On ta Sulle midagi öelnud?“

„Ta tuli kaldalle kui tige merihunt,“ räägib naine värisedes. „Pikk, kõhn, metsikud silmad. Ei tunnud ära endist Lemmi. Ta on palju kohutavamaks muutunud, palju metsikumaks. Ta hirvitas ning mustad hambad paistsid kui kuristik. Ning silmad, need piilusid rahutumalt ringi kui läikivad mõõgad vihisedes õhus.“

„Ning ütles ta midagi?“

„Mind nähes pööris äkki ringi ning lausus tige-
dalt: Nüüd võtan Sind merele kaasa. Ära puutu seda
naist, rääkisid randlased, ta on nüüd õpetaja proua.
Jaanus Lemm seisatas, ta nägu tõmbus inetumalt
kortsu ning ta naeris kui elajas tige- dalt. Mis tühine
lori see on? lausus ta tige- dalt ning sammus ühes
teistega kõrtsi poole. Hiilisin hämaras talle järele.
Tahtsin teda näha märatsevana kesk inimeste keeru.
Pigistasin silmad vastu ruutu ning vaatasin ta kõhna
luist kogu. Ta jõi klaasi klaasi järele, sülitas ning
vandus. Kahmas siis tüdruku ning ringles metsikus
hoos, pekstes jalgu vastu põrandat, et kõrts värises.
Olite vist juba unustanud Jaanus Lemmi? kisas ta
vihaselt. Olid vist läinud juba mee- lest ta õised
hulkumised rannas? Ning ta astus laste juure,
pildus nende sekka raha ning küsis: Ons need kõik
Jaanus Lemmi lapsed või on siin veel ka teisi?
Kõik mustapäised, tõmmunahalised, teravaninalised,
astuge pahemalle poole. Jaanus Lemm annab teile
igale rubla. Jooge tema auks pits kõrvetavat viina
ning näri- ge vorstiots pääle. Ma tahan näha oma
lapsi purjus. Naised itsitasid ta ümber, aga mehed
olid vaiksed ning tõsised. Pagana poiss, see Jaanus
Lemm! laususid nad. Aga Jaanus Lemm seisis
kesk kõrtsi ning karjus: Muidugi pagana poiss, tei-
siti ei võigi see olla. Saatan ise on ta ristiisaks,
aga ema oli tõbine sant, kes sülitas poja teeäärele.
Randlased naersid, aga Jaanus Lemm muutus ikka
metsikumaks, juues klaasi klaasi järele. Ehk keegi

kahtleb selles? küsis ta vätkuvalt silmil. Palun seda öelda kohe. Jaanus Lemm ei karda teid, röpaseid. Hoidke aga hoolsasti omi naise, ehk muidu ei vastuta ma nende eest. Olen merel viibides kaua janunenud nende järele. Isegi õpetaja naisele ei anna ma armu. Ah, see mõni naine või mis, kes läheb õpetajamaia elama ning teeb vagase näo ette. Aga oli temas kord metsikust ja hoogu! Kui merikass viskles teravil kaljudel, et jooksin asjata ta järele.“

Naine vaikib ning närib huuli kui mõeldes elatud päevist. Ning korraga sirgub ta, vaatab õpetajale teravalt otsa ning küsib värisedes:

„Ehk olen tõesti jäänud vagaseks ja elutumaks, kelle üle võib Jaanus Lemm rääkida sarnast juttu?“

„Mis puutub Sulle Lemmi juttu?“ lausub õpetaja noomivalt.

„Ei, ei,“ räägib naine kui palavikus, „see iseasi, mida räägib Jaanus Lemm, kuid ütle Sina, kas olen tõesti jäänud vagaseks ning elutumaks? Ehk ei tunne Sinagi merikassi, kes karjus kaljudel tormi?“

„Sa oled ikka endine,“ lausub õpetaja, „veetlev ning armas kui kevadtuul.“

„Kui kevadtuul?“ kordab naine tigidalt. „Vähe tunned veel mind. Olen sama metsik kui Jaanus Lemm, sama tige ja määratsev, keda ei hoia ükski jõud, kui tunneb oma õlgadel tormi kiireid tiibu. Jaanus Lemmil on ikka õigus: olen jäänud vagaseks ning elutumaks, kes kõnnib vaikselt madalais tubades ning vaatleb kartlikult pühade klaasiseid silmi. Üht ning teist püha, palvetades alandlikult iga ees.“

Õpetaja rahustab naist, kuid ta hääl väriseb, sõrmed on vahakollased, huuled roosad, niisked, kui ripuks ta pää kohal äiksepilv. Naine rahuneb, paneb pää mehe põlvele ning vaatab talle otsa alandlikult.

„Jaanus Lemm on hulgas ja joodik,“ räägib ta rahunedes. „Jaanus Lemm valetab ja kiitleb.“

„Jaa, jaa,“ vastab õpetaja masinlikult. „Jaanus Lemmi pole Sul põhjust karta. Ta tuli ootamata ning läheb ootamata, sest siin pole tal midagi teha.“

„Ma ei karda ju teda,“ vastab naine värisedes, „vaid midagi muud, midagi kohutavamat Jaanus Lemmist, midagi möödapääsmatut, mille ees tardud hirmust. Mis ligineb ikka lähemale ja lähemale, tume ja vormitu kui surm.“

„See lihtne palavik uneta ööst,“ lausub õpetaja rahunedes. „See tagajärjest ootamata kokkupuutumisest Jaanus Lemmiga.“

„Võib olla,“ vastab naine, sattudes unne kui laps. Varstigi magab ta õpetaja kätel, ikka veel rahutu, ikka veel sonides. Õpetaja tõstab ta voodi ning katab vaiba ta pääle. Siis läheb ta randa ning vaatab laeva, mis jooksnud liivale. Astub kõrtsist mööda, aga see on vaikne kui haud. Ning ka tema rahuneb, läheb koju ja heidab väsinuna naise kõrvale.

Nii läheb päev, nii läheb ka teine päev, midagi ei juhtu, midagi ei sünni. Laev tõmmatakse liivast välja ning ta sõidab ühes meestega minema. Ainult Jaanus Lemm ei sõida. Ta jääb kohale, sest talle olla armsad need kanarpikukünkad, see kitsas riba

mere liivast kallast, need tormist lõhutud onnid. Ta isegi aitab kalameestel parandada nende onne, et mehed imestavad ta lahkuse üle. Ning nii läheb veel päev.

Siis jookseb kellamees õpetaja juure. Ta on hirmust sinine, ta väriseb ja vehkleb, saamata sõna suust.

„Mis on juhtunud?“ küsib kokkunud naine.

„See on saatan ise!“ karjub kellamees lõdisedes. „See Jaanus Lemm on saatan ise!“ kordab ta metsikult. „Randlased põgenevad temast, aga lapsed langevad meelemärkuseta liivale. Hämaraks minnes hakkavad läikima ta silmad, ta põsed, ta otsaesine. Isegi ta käed ja jalad säravad kui tuli, et liigub kui põlev sammak rannal. Iga ta liige heidab valgust, põleb, särab, valgustab ümbrust.“

„Sa sonid,“ lausub õpetaja värisedes.

„Kõik nägid teda sarnasena!“ hüüab kellamees lõdisedes. „Oli pime, kui ta kõrtsi tuli. Astus üle läve kui viirastus, kui tulisammak veeris sisse ning jäi leti juures seisma. Võttis mütsi pääst ning isegi juuksed särasid tal. Kalamehed hüppasid püsti ning jooksid kõrtsist välja. Rumalad! karjus Jaanus Lemm. Teil pole põhjust karta. Olen Indias saanud fosfortõve, kuid see on niisugune tühine haigus!“

„Fosfortõbi?“ kordab õpetaja imestades.

„Jah, fosfortõbi, rääkis tema, metsaline,“ lausub kellamees. „See olla niisugune tühine haigus. Ise aga hiilgas, et suur kõrts oli valge kui päeval. Peitsin end pingi alla ning vaatlesin teda. Kui met-

sikud ning verised olid ta silmad, fosforläikivad, tuld-pilduvad. Ning kui ta käe viina järele sirutas, oli see kui põlev tõrvik. Isegi küüned särasid tal, isegi mustad hambad ja keel, kui naeris kohkunud kalameeste üle. lialgi pole ma näinud midagi kohutavat.“

Varsti tuleb õpetaja juurè ka teisi randlasi, hirmunuid ning tõsiseid. Nende silmis on valdav hirm. Fosfortõbi, fosfortõbi, kordavad nad lõdisedes ning näitavad ranna poole.

„Jaanus Lemm on fosfortõbine!“ huluvad naised.

„Ta on saatanast võlutud,“ hüüavad mehed.

Ning poisid paluvad õpetajat:

„Tule ühes meiega kaasa ning vaatle ise teda. Pea kirikus palvet ning lase lüüa kella, võib olla lahkub tast kiusaja. Ta jalutab rannal kui põlev sammak ja hirvitab meie kartuse üle.“

Õpetaja astub meestega välja.

Jaanus Lemm on roninud kaljule, särades kui tõbine kuu. Igast ta liikmest valgub rohekas-kollane valgus. Ta seisab vastu pimedat taevast, põledes ning heites veele kollakat virvendust.

„Te rumalad!“ hüüab ta kaljult, „mida kardate? Tulge ligemale ning vaadake mu säravaid liikmeid ja hambaid. Ehk arvate, et süütan teid põlema kui pirde?“

Ning ta naerab omas kohutavuses, sirutades säravad käed taeva poole.

„Siin seisab tosfortõbine Jaanus Lemm, tulge

44 ometi vaatama teda! Silitage ta tõbiseid liikmeid ning haletsege ta valu!“

Randlased vaatavad hirmunult ning värisevad. Ning kui kellamees hakkab taguma kella, panevad nad käed risti rinnale ja sosistavad alandlikku palvet. Kuid Jaanus Lemmile läheb igavaks seista kaljul. Ta ronib alla ning hüppab paati, kui särav komeet kiikudes laineil. Ta sõuab Simeneski poole, kõik aeg hirvitades ning vandudes. Kui viirastus kaob kaljude vahele, jättes sel kohal taevale säravat valgust. Kui vaataks kuu terav sirp pilvede vahelt välja.

Randlased lähevad vaikides koju. Õpetaja astub tuppa, ikka veel värisedes. Terve öö ta ei maga. Käib suurte sammudega toas ringi, kuulatab, tõstab pää ning sammub jälle. Ääretu hirm valdab ta hinge, et tahaks põgeneda üle lagendikkude ja soode. Naine kükitab voodi ääres sõnatu ning värisev.

„Oli Jaanus Lemm ka enne fosfortõbes?“ küsib õpetaja.

„Ei,“ vastab naine lõdisedes.

„Midagi imelikku ei märganud Sa temas?“

„Ei,“ kordab naine.

Õpetaja jääb naise ette seisma ning vaatleb teda kaua uurivalt. Naine hingab rahutumalt, kartlikult piiludes ringi. Ta kuulatab vähemat kui häält, vaatab kartlikult akna poole ning hüppab aegajalt püsti.

„Ta tuleb tagasi,“ lausub naine tumedalt.

„Keskööl ilmub akna alla ning sirutab põlevad 45
käed tuppa.“

„Mida peaks ta siit otsima!“ hüüab õpetaja vihaselt.

„Mind otsib!“ vastab naine kartlikult. „Mind ei jäta ta siia. Viib enesega kaasa merele, nagu seda lubas esimesel õhtul kõrtsis.“

„Aga Sa paned vastu ega lähe.“

„Ei tea kas panen vastu, võib olla ka lähen...“

„Lähed?“

„Mida võin siin parata, kui ta tuleb mu järele?“

Ning ääretumast hirmust vallatud langeb ta mehe ette põlvili, sirutab käed ta poole ning karjub ahastavaft:

„Päästa mind temast! päästa mind temast! Ma suren ta põlevasse hingeõhku, lämbun ta tulises kaisutuses. Võta mind oma käte vahele ning ära lase sammugi eemalle, ühtki sammu eemalle. Muidu jooksen ta järele kui tormav tuul, kes saanud hoogu!“

„Rahune, Heldi!“ lausub õpetaja. „Midagi ei juhtu Sinuga halba.“

„Sa oled laps,“ sonib naine ta kätel. „Sa ei tea midagi, lootes jumala lahkusse. Midagi Sa ei tea, mis võib juhtuda minuga, Janus Lemmiga ning Sinu enesega.“

Ning kurvalt laseb ta mehe lahti ja kükitab uuesti voodi äärele, abitumalt piiludes ringi. Kaua istub nii, tõsine ja vaikne, närviliste põskede punetades.

46 Siis hüppab äkki püsti, jookseb akna juure ning vaatab kui otsivalt välja.

„Nägid sääl midagi?“ küsib õpetaja ta juure rutates.

„Ei midagi,“ vastab naine kui pettunult. Üle mere lailab hommiku videvik.“

Õpetaja tõmbab ukse lahti ning vaatab välja. Taevast punetab tõusvast päikesest. Lõukad keerlevad siniõhus. Üle kaljude lendavad hallid varesed.

Köster seisab kellamehega hoovis ning nad vaatavad merele.

Nende näod on ikka veel tõsised ja hirmunud, kui oleksid läbielanud kohutava öö.

„Mida vaatate?“ küsib õpetaja nende juure astudes.

„Ta ei ole veel tagasi sõitnud,“ lausub köster sosinal.

„Jaanus Lemm pole ikka veel merelt tagasi sõitnud,“ seletab kellamees.

„Ehk ei tulegi?“

„Ei tule?“

Kellamees muigab.

„Kuhu peaks ta siis jääma? Paadiga on võimata üle lahe sõita.“

Äkki jäävad kõik kolm kuulatama. Kaljude vahel kostavad aerude tasased löögid. Varsti ilmub ka paat nähtavale. Sääl istub Jaanus Lemm, unine ning küürus, seljas nahkkuub, jalas pikad meremehe-saapad. Ta on harilik ning hall, kõhib

lækastavalt ning sülitab, enese juures midagi pomisedes.

Kaldalle jõudes ning mehi märgates, kergitab naeratades mütsi ning soovib hääd hommikut. Päikse punane ratas ripub ta päa kohal kui läikiv kilp. Mehed seisavad kokkunult ega ei vasta ta tervituse pääle.

„Mida vaatate?“ küsib Jaanus Lemm paati kaldalle kistes.

„Miks tulid tagasi?“ ohkab õpetaja kurvalt.

„Kuhu pidin siis jääma, kui isegi Simeneski majakavaht mind enese juure ei lasknud!“

„Oleksid võinud siit üleüldse ära sõita!“ hüüab õpetaja.

Jaanus Lemm vaatab talle vihaselt otsa.

„Ehk sõidan ka, kui selleks paras aeg tuleb,“ vastab ta tigidalt.

Ning siis sammub ta kõrtsi poole, pikk kogu küürus, uniselt vedades jalgu. Ta saapad krõbisevad liivas ning kuub on päikese kiirtes roosakas. Tagasivaatamata kõmbib ta kõrtsi poole ning kaob ukse kolksatades selle punase katuse alla.

„Jumal olgu meile armuline!“ hüüab köster talle järele vaadates.

itmed päevad järgimööda jalutab Jaanus Lemm rannal, püüab kalu ning lamab liival, aga õhtu jõudes kaob merele. Keegi kalameestest pole enam näinud teda fosfortõbisena, seepärast joovad julgemad poisid temaga ühes lauas, kuulates Jaanus Lemmi juttu võõraist maist ja inimesist. Ning kui nad pärivad madruselt, mis sündis temaga sel imelikul ööl, kui ta leegitsevana kaljule ronis, vastab Jaanus Lemm puiklevalt, et see olla niisugune tühine tõbi, mida ta saanud Indias. Rohkem ei räägi ta midagi.

Ta joob palju ning ahnelt. Jääb varsti purju, et vehkleb kisades poiste keskel. Siis läheb ta kõrtsi esiselle, uudishimulistest randlastest piiratud, ning räägib randlastele, et varsti sattuda kõik ilm tema pärast ärevusse.

„Ma olen kui Valekristus, kes tulnud kohutavana maa pääle!“ karjub ta purjus. „Kuhu ka ei peaks astuma mu jalg, sääl lööb maa põlema, et jätan järele hõõguvat tuhka ja verd. Ning igalt ilmakaarelt tulevad mu juure kõige ilusamad naised ja kõige rikkamad mehed, paludes päästa tulehukatusest. Fosfortõbine Jaanus Lemm, päästa meid, päästa meid kohutavast õnnetusest! karjuvad nad ahastavalt. Aga fosfortõbisel Jaanus Lemmil pole armu ega halastust. Ta mõirab üle terve maa, et mäed langevad kokku ning hiiglametsad põlevad tuhaks. Ta sammub kui võitja ees ning miljardid sammuvad paludes ta järele. Fosfortõbine Jaanus Lemm, päästa meid, päästa meid! Aga mis pärast

peaksin päästma seda kutsikate niutsatavat karja, kui mul sünnitab lõbu neid hävitada? Tundku minu valu, sonigu minu ahastuses!”

Õpetaja tuleb rannalt ning jääb seisatama.

Teiste naiste keskel märkab õpetaja Heldit. Naine vaatab säravail silmil tõbist madrust. Visanud üle õlgade musta räti. Ta nägu on kahvatu ja higine, ta huuled himukad ning niisked.

„Miks viibid siin?“ küsib õpetaja külmalt.

Naine tõmbub kokkumult küüru ning vaatab kartlikult mehe otsa.

„Kus peaksin siis olema?“ küsib ta sosinal, hääle värisedes palavikus. „Kõik tulnud kuulama Jaanus Lemmi, luba ka mulle seda teha!”

„Läheme koju!“ lausub õpetaja karmilt.

„Kuula, kuula!“ hüüab Heldi, pilku madruse pääle heites.

„Fosfortõbine Jaanus Lemm on merihunt, kes tulnud mere vahust, et karistada ilma!“ karjub madrus shestikuleerides. „Ta on karistuseks kõigele ilmale, inimestele, loomadelle ning putukatele, kes ronivad heinakõrrel paha aimamata. Kuhu ilmub Jaanus Lemm, sääil sünnitavad naised surnud kolmikuid ning mehed kärvavad fosfortõppe kui loomad. Ikka laiemalle valgub see fosfortõbi, et inimesed ja loomad hakkavad särama, käies ringi kui tulsambad. Jaanus Lemm poogib haiguse naistele ning mehed saavad ta omale ühes armastusega. Paluge mind, et päästaksin teid kohutavast õnnetusest, ehk muidu lähete teie kõige

ilmaga hukka. Meri voolab üle kallaste, päike läheb muldmustaks, aga inimesed põlevad tuhaks, mida tuul kannab üle mässava vee! Värisege fosfortöbise Jaanus Lemmi ees, kes kunagi ei halasta, kunagi ei tunne armu!“

Purjus madrus vaatab ringi ning märkab äkki õpetajat.

„See kena, et oled ka Sina ilmunud siia koolama mu viimist hoiatust!“ karjub ta hullumeelselt. Loode päike punetab ta pruunil näol. Ning tõstes käsi seisab kui prohvet, tõrvmustad juuksed kui ussidest kroon ümber pää. „Ka Sina põgene kõrbe, kui tahad pääseda mu vihast. Viska must riie õlgadelle, tõmba selg küüru ning jookse kähku üle mägede, ehk muidu taban Sind õpetajamajas ning siis ei aita enam ükski palve!“

„Siduge see joobnud madrus kinni!“ karjub õpetaja vihaselt.

Kuid randlased vaatavad kohkunult madruse otsa ega liigu paigast. Nad on kui võlutud ta ähvardusest, sosistades hinges alandlikku palvet. Isegi köster ja kellamees seisavad teiste hulgas ning vaatavad häbelikult maha.

„Kes julgub mind siduda?“ karjub tõbine madrus vihaselt. „Ehk tahate kõik jääda fosfortöbisteks, kõrvetav tuli silmis ning pääajus?“

Ta vaatab uhkena ringi.

„Sina, õpetaja? Sina kõlvatum kõlvatumaist? Sina, kes küürutad raamatu surnud sõna ees ning lakud mineviku mudaseid jälgi?“

Õpetaja keeb vihas. Tõstetud rusikatega tormab ta madruse juure, kuid samal silmapilgul lööb Jaanus Lemm lökkendama kui tõrvik. Õpetaja hüppab kohkunult tagasi. Ta käed langevad jõuetu-
malt maha. Randlased karjatavad hirmunult.

„Olgu neetud Sa, tõbine saatan!“ hüüab õpetaja lõdisedes.

Kuid Jaanus Lemm avab tulise suu ning hiritab kui metsaline. Ta sülitab pihku ning sülg säriseb peol kui tulisel raual.

„Astuge minust eemale, kiusajad!“ hüüab ta rõhkides, „ehk muidu põlete teie tuhaks mu palavast hingeõhust!“

Õpetaja haarab naise käest.

„Läheme minema!“ hüüab ta värisedes.

„Ei, ei, ta räägib ehk veel!“ lausub naine palavikus.

„Üksi kõlvatust ja toorust!“

Kuid naine kisub end lahti ning astub madrusele lähemale. Tõbine madrus kõigub jalul. Ta pigistab põlevad silmad kinni, taarub ning langeb maha.

„Vett!“ hoigab ta.

Naised toovad talle vett, aga vesi tormab auru suust ja ninast välja. Ta joob toobi toobi järele ahnelt ning janunevalt, aga vesi muutub silmapilkiselt auruks. Madrus hoigab ja viskleb, katsudes asjata tõusta.

„Viige mind kõrtsi!“ hoigab ta armetumalt.

„Viige mind voodi!“ palub ta nõrkevana.

Kuid randlased vaatavad talle otsa ääretus hirmus. Keegi ei julge astuda ta juure. Tõbine tõstab pää ning vaatab abiotsivalt ringi. Ta pilk leiab Heldit.

„Heldi!“ hüüab ta paluvalt, „tule Sina ning aita mind üles. Kirjeldemata valu piinab mind, nõrken ta käes. Tule mu juure ning aita. Ehk kardad Sinagi mind, nagu need inimesed siin ümber?“

Naine hüppab ta juure.

„Jaanus, mis Sinuga juhtunud, kust oled saanud selle haiguse?“ küsib ta kaastundlikult.

„Indias,“ hoigab madrus. „Kaheksa kuud elasin põlises metsas, eraldatud inimesist. Ihkasin naist, kuid teda ei olnud. Siis heitsin ussiga abiellu, bengaalrohelise aspiidiga. Sellest tuligi tõbi.“

Õpetaja hoiab naist tugevate kätega. Naine sipleb ja vehkleb, silmis hullumeelne kisa.

„Lase mind lahti!“ karjub ta õpetajat küünistades.

Ta rebeneb lahti ning tahab aidata tõbisel üles tõusta. Kuid ta põletab käed ning hüppab karjatades tagasi.

„Sind ei saa aidata!“ lausub ta ahastavalt.

„Ei saa,“ hoigab tõbine madrus. „Mind ei saa keegi aidata!“ Ning ta pingutab viimase jõuga ja ajab end sirgu. Kuid ta ei tõrma õpetaja juure. Ta astub taarudes mere poole. Võtab säält kalamehe paadi ning sõidab hojates Simeneski poole. Randlased vaatavad kivinenuina talle järele, kui

oleksid pääsnud kohutavast õnnetusest. Kollane 53
virvendus veel näitab Jaanus Lemmi teed.

„Lähme koju!“ hüüab õpetaja.

„Ja, läheme, mul on külm!“ vastab naine ootamata lahkena. Ta kleebub mehe küljele õrnalt ning anduvalt, paitava tuulena libisedes üle ta näo. Ning imelikult pehme ja sile on ta käsi ja põlved nõtkuvad iharas väsimuses. Ta isegi naeratab, ta isegi jookseb mänglevana õpetaja ees, kui hirv hüpatas künkalt künkale. Ning tупpa astudes suudleb ta meest himuralt, paitades ta kollaseid põski.

„Jaanus Lemm sõitis minema,“ lausub ta lõbusalt, rippudes mehe huultel.

„Kuid ta tuleb hommikul tagasi!“ vastab õpetaja tumedalt.

Naine mõtleb.

„Ei tea kas tuleb,“ vastab siin vaiksemalt. „Mingisugused valuhood piinavad teda, ehk sureb kellegi nägemata kaljude vahel, langedes särava komeedina kristallsesse vette.“

Kuid hommikul vara ärkavad mõlemad kokkudes.

Keegi taob aknale, valjult vandudes.

Õpetaja hüppab voodilt ning astub akna juure. Tõbine madrus vehkleb akna ees ning virutab rusikaga ruutudelle, et nad langevad klirisedes põrandalle.

„Laske sisse!“ hüüab ta vihaselt.

„Mida tahad?“ küsib õpetaja tagasi hüpates.

54 „Sind ei lase ma iialgi sisse. Ole neetud Sa, tõbine hulgu, kes julged astuda pühendatud kotta!“

„Lase sisse!“ kordab hullunud madrus, „ehk ma süütan põlema Su maja.“

Ning vastust ootamata tõmbab ta akna raamid eest. Siis hüppab sisse ning jääb kesk tuba seisma kui kohutav hull.

„Kus Heldi?“ küsib ta ümber vaadates.

Poolalasti naine tõuseb voodist ning jääb madruse ette seisma alandlikult. Ta silmad vaatavad metsiku joobumusega madrust, huultel süütu naeratus.

„Olen siin,“ vastab ta vaikselt.

„Mine tagasi voodi!“ hüüab õpetaja naise juure tormates.

„Ta tuleb minuga ühes,“ vastab Jaanus Lemm.

„Jah, ma lähen temaga ühes,“ lausub naine alandlikult.

Ning madrus võtab naise käelt ning nad astuvad välja. Kui kaks lindu jooksevad mööda randa ning kaovad siis kaljude pragudesse. Õpetaja jookseb nendele järele, otsib ja huikab, langeb kividelle ning veristab nägu, nutab ja karjub. Ta kurbusel pole piiri. Kuid ta huikamised kostavad mägestikus kui appihüüd ning keegi ei vasta nende pääle. Ning verise näoga ja lõhkenud kuuega pöörab ta tagasi, taarudes jalul kui joobunud. Randlased vaatavad teda imestusega, astuvad ta juure ning pärivad hirmunult, mis juhtunud õpetajaga. Kuid

ta astub edasi vaikides. Ta on tumm ning kurt, ta põsil läikivad pisarad.

Tuppa astudes langeb jõuetumalt voodile ning viskleb käsi murdes. Tema juure tuleb köster, külmak kellamees, kuid ta ajab nad välja ning on vihane kui metsloom. Siis jääb tardununa istuma toolile kui sattudes mingisugusesse uinakusse.

Hilja õhtul tuleb naine koju. Kui kass astub üle läve ning jääb seisma. Ta ei julge tõsta silmi, ta küürutab kui alandlik ori. Riided tal porised ning katkised, juuksed korratumalt üle õlgade. Kaua seisab nii ukse juures, tõstmata silmi.

„Kus käisid?“ küsib õpetaja külmalt, silmatas naist.

„Ta viis mind kaasa...“ kogeleb naine.

„Kus käisid?“ kordab õpetaja valjemalt.

Naine pole iialgi näinud meest niisugusena. Ta nägu on raudkülm ja toores. Ning suuris klaasiseis silmis põleb läikiv viha. Naine vaatab ning langeb ta ette põlvili, püüdes ta värisevaid põlvi.

„Anna andeks!“ nuuksub ta.

Kuid õpetaja lükkab naise kõrvale.

„Midagi ei anna ma andeks!“ hüüab ta vihast põlev. „Sa oled kõlvatu ning rojane, et võid minna tagasi mägestikku. Jookse oma fosfortõbise madruse järele ning ole armukeseks talle. Heida abiellu temaga, nagu India bengaalroheline aspiid. Upu ta säravasse tõppe, kandes needimist ilme. Nii olete kõik: kõik jooksete tõbise järele, kui saanud tiibu ja hoogu. Kõik kõnnite ta haisevais jälis ning

56 panete oma värisevad käed ümber ta põleva keha. Miks tulla siis tagasi, nuuksuda ning paluda andeks? Kas seks, et madruse kutsel jälle joosta mägestikku ning litsuda huuled ta põlevaile silmle!“

„Ei ole ju juhtunud midagi halba...“ kogeleb naine.

„Tõesti?“ hirvitab õpetaja. Pole juhtunud midagi halba? räägid Sina. Jooksed fosfortõbisega terve päev mägestikus ning pole juhtunud midagi halba? Rippusid ta huulil armukesena, panid omad käsivarred ümber ta piha, aga räägid, et see pole midagi halba!“

„Miks lasksid siis minna?“ nuksub naine. „Tõbine hüppas tuppa ning Sina olid jõuetu mind kaitsma. Ta kiskus mind kaasa ning Sina ei julenud takistada teda. Sa oled arg!“

„Arg?“ kordab õpetaja. „Sa tahtsid ise minna ta järele.“

„Ta on ju nii õnnetu ning üksik. Ning keegi ei julge rääkida temaga sõnagi. Mis halba siis selles, kui läksin temaga ühes, et olla ta valus kaas-kannatajaks.“

Ning naine räägib usutavalt oma süütusest, et õpetaja kaotab karmuse. Ta istub naise juure voodi äärelle kurb ning väsinud. Aga naise hääl heliseb ta kõrvus kui vana oreli üksik vile, kord valjemini, kord tasamini, uinutades mehe viha.

Toas hämardub.

Pimedad varjud ristlevad seintel ja põrandal. Läbi lahtise akna kuulub vee tasane mühin ning

lõukate kisa. Alevi kõrtsis mängib Jasku kalameeste polkat ning naised ja mehed kisavad segamini.

Siis kuuleb õpetaja, kuidas tuleb kellamees vandudes koju. Tihti jääb tema seisma, sirutab rusikat mere poole ning vannub ta tasast kohinat.

„Olen kui Valekristus!“ karjub ta shestikuleerides õpetaja akna lähedal, „kes tuleb ning hävitab ilma. Ning siis tulevad mu juure kõige ilusamad naised ja kõige rikkamad mehed ning paluvad ahastuses: armas kellamees, päästa meid, päästa meid! Kuid kühmakas kellamees astub kiriku torni ning taob kella, mis on viimseks hoiatuseks tervele ilmale!“

Kaua räägib kellamees. Siis langeb ta joobnuna ning õpetaja kuuleb ta norskamist.

Mees vaatab naist.

Heldi küürutab voodi ees, tardunud poosi. Ta paljad roosakad käsivarred värisevad ning pilk on süütu ja anduv.

Ning õpetaja haarab ta pääd, kaua sosistades neisele arusaamatuid sõnu. Siis langeb ta meele tuna kirgede voolusse, kui läbi une kuuldes kella-mehe norskamist.

Kidurais mändides huikavad kullid.

petaja ärkab.

Ta nägi kohutavat und maa hukkumise-
 sest: taevas langes alla ning tähed tulid
 ligidalle ja põlesid praksudes. Ning pilved olid
 mustad kui süsi ja meri kohutavalt punane. Ei
 olnud lõppu inimeste ahastusel, kes tormasid mil-
 jonilistes salkades ning kisasid elajatena metsikult.

Õpetaja tunneb, et on juhtunud midagi kole-
 dat, kui oleks surm teda haaranud kõrist. Avab
 silmad ning kobab ringi, hirmunud, lödisev. Tuba
 on valge kui säraks lael kollane kuu. Fosforival-
 guses hiilgavad pühad mehed seintel, klaasiste sil-
 miga piiludes ringi. Kella pendel tormab ääretumas
 kiiruses kui põgenedes millegi kohutava eest.

Taevane jumal, mis juhtunud? hoigab õpetaja
 värisedes. Mis on juhtunud, mis on ometi juhtunud.
 Ta hüppab voodilt, jookseb ukse juure, vaatab üle
 läve õue. Ehk on tema sonimine ning unenägu tõsi?
 Kuid väljas hõljub muldmust öö. Ning pimeduses
 mühavad lained. Kõrgel taevas ujuvad vormitumad
 sõdurid, läikivad piigid käes.

Ta ruttab tagasi ning ringleb toas. Külma higi
 tungib otsaesisele. Põlved nõtkuvad hirmus, käed
 kobavad otsivalt ringi.

Vägev jumal, tuhatsilmine, tuhatharune, mis
 on siis juhtunud? Tal arusaamata õine valgus ning
 hirm. Kui oleks Jaanus Lemm astunud nägema-
 tult sisse ning peitnud end voodi alla. Kui oleks
 tema see, kes hirvitab kesköö tunnil, valgustades
 tuba fosforliku valgusega.

Õpetaja vaatab kartlikult ringi ning pilk langeb voodile. Naise poolalasti keha leegitseb fosforlikus valguses, suu inetumalt avatud, silmad lahti. Iga ta kehaosa hiilgab ja kumab. Isegi juuksed säravad sini-kollases valguses, paistes tulekroonina päa ümber.

„Fosfortõbi!“ karjatab õpetaja.

Ta seisab rabatuna tükk aega naise voodi ääres, sõnatu ning armetu. Pikk kogu vangub jalul ning silmis leegitseb hullumeelsus. „Fosfortõbi!“ pomiseb ta lõdisedes ning pomin kajastub toas seitsmekordselt.

Naine viskleb voodis, sonides, püüdes kätega õhku. Ta on kole omas hiilguses, kohutavalt inetu ning hirmuäratav. Isegi ta hambad, ta nidad, ta küüned leegitsevad fosforlikus valguses.

„Heldi!“ hüüab õpetaja.

Naine avab silmad ning tõuseb istukille. Imestavalt vaatab mehele otsa, karjatab ning katsub end peita vaipa.

„Armuline jumal!“ sosistab ta hirmunult, „mis minuga juhtunud?“

„Sa oled tõves!“ karjub õpetaja. „Sa käisid fosfortõbise madrusega mägestikus ning oled saanud temalt selle haiguse. Ole neetud Sa, naine, kes langesid tõbise kaela anduvana, pigistades huuled ta põlevale rinnale!“

Kui meeletu jookseb õpetaja toas ringi. Fosfortõbi on tulnud ta maija ning laguneb siit varsti üle ilma laiali. Hakkavad põlema metsad ja külad, linnad ja sood, kaevandused ja mered. Maa lõhkeb

60 ääratumast kuumusest. Ning üle leekides punase taeva hiilgab must rist, aga risti pääl seisab Jaanus Lemm ning hirvitab kui hiigla elajas toorelt. Olen tulnud karistama teid, süüdlasi, ning teid, süütumaid, sest teie pole küllalt alandlikult põlvitanud minu ees!“ karjub ta üle ilma kui viimne kohtumõistja. Ning miljardid fosfortõbised käed sirutuvad madruse poole, aga Jaanus Lemmil pole armu. „Kannatage minu valu ning tundke minu ahastust!“ hüüab ta üleval taevas, hiilgades päiksena. „Inimesed ja elajad, ussid ja putukad, raskejalgsed naised ning rammed sead, ilatsejad ning imejad, kõik, kes teie hingate ja olete, rahvuse, usu ja seisuse pääle vaatamata, kumardage minu ees, et selg painduks kolmekordselt küüru ning käed ulataksid taevani. Võib olla annan siis andeks teie patud ja teie vagaduse!“ Ning Jaanus Lemm naerab üle taeva kui kõue mürin.

Õpetaja langeb jõuetumalt toolile.

Ta pühib higi otsaesisel ning pigistab käed rusikatesse.

Olgu neetud see inimene, kelle meri sülitas omas vihas kaldalle ning kelt tuleb kõik hukatus. Olgu neetud see naine saja- ning tuhatkordselt, kel polnud häbi sünnitada teda ilmale. Miks ei pannud talle kapla kaela ega visanud merde kaladelle toiduks? Miks ei käänanud ta ristluud kahekordselt kokku?

Ning õpetaja keeb vihas.

Jaanus Lemm tuleb rihmaga kinni siduda

ning merde visata. Ning majakavaht võib viia oma tütre tagasi Simeneski. Kõik tõbised ja kõlvatumad, kõik, kes käivad saatana teil, tulevad hävitada ha lastamatult. Põlev tuhk raputada nende pahemalle silmale ning paremasse torkida roostetanud nael. Ning siis kihutada nad kõrbe kahetsema patte seitse aastat ning seitse päeva pääle selle.

„Jumal!“ hoigab naine voodis, „kõik on möödas, kõik on möödas. Iialgi, iialgi ei tule Sa enam mu juure ega pane käsi mu piha ümber. Olen tõbine, keda ei armastata, kes on kohutav omas õnnetuses, ning valus!“

„Armastada?“ kordas õpetaja imestades.

Kui võõrana tundub talle see sõna, kui võõrana paistab talle see naine. Tihti on ta vaadelnud kalameeste lahju, kollaseid naisi, sinised plekid silme all, kollased hambad irevil, kõhud kui mõhad ees. Kuid nad on siiski veetlevad selle tõbise kõrval, selle kohutava tulisamba kõrval, kelle metsikud silmad põlevad toorelt ning kelle suu valutab fosforlikus vahus.

Ta vaatleb naist ning ääretu hirm valdab ta hinge. Särgi vääb ja palja jalu põgeneb ta randa, joostes kui hullunud ringi. Ning õpetajamaja poole vaadates märkab, kuis säravad ta aknad kui leegitsedes loode taevas.

Ta istub mere kaldalle ning vaatleb ahastavalt vete lainetamist pimedas, kui kiiguksid vormitumad elajad, tasaselt naerdes, itsitades.

„Fosfortõbi!“ hoigab ta meelheitel.

„Fosfortõbi!“ kordab hää! ta kõrval.
 Õpetaja pöörab äkki kõrvale ning vaatab.
 „Sina, kellamees?“ küsib ta tunnustades.
 „Mina,“ nuuksub kellamees ta kõrval.
 „Ons ehk juhtunud midagi halba?“
 Kellamees hüppab püsti.

„Fosfortõbi on tunginud mu maija!“ karjub ta ahastuses. Tõbise madruse ahvarus on täide läinud. Jaanus Lemm on käinud öösel mu naise ning tütre juures. Jõudsin hilja kõrtsist koju ning heitsin purjus pääga voodi. Keskööl ärkan ääretumas hirmus ning näen, et tuba on imelikult valge, aknad leegitsevad, varjud tantsivad seintel. Naine särab fosfortõbes, katsudes end peita nurka. Tõmbab kotiriie üle pää, aga riie paistab läbi kui sõel. Tütar jookseb toas ringi, sülitab tuld. Hüppan püsti ning haaran rihma. Aga naised avavad tulise suu ning tormavad huludes mulle kallale. Jooksen ees, aga leegitsevad naised ajavad mind taga, püüdes ning ähvardades. Nad on tigidad ning metsikud, kui hullunud emmised sügelevate kihvadega. Palun armu ning heidan nende ette põlvili, aga naised haaravad minult rihma ning peksavad hirvitades mind.“

Kellamees istub nuttes uuesti õpetaja kõrvale. Ta kühm on paisunud suureks, kerkinud üles, üle silme ripuvad tõrvmustad juuksed.

„Ma olen sooteel maadelnud saatanaga, munga haul mänginud nõiaga kaarte, kukega ratsutanud kabelil, ma olen kuradiga käinud tüdrukutel, korstnapühkijaga püüdnud katusel pootshaakidega taevalt

inglid, aga iialgi pole läbielanud niisugust valdavat hirmu kui sel ööl. See oli kohutavam kümnekordsest suremisest ja viiekordsest sündimisest. See oli kohutavam igast katastroofist ja õnnetusest. See oli nii, nagu tormaksid ühe korraga su pääle sada rongi, sada laeva, sada jääkaljut. Nagu seisaksid kablaga köidetuna, aga kümme taevast tähtede miljardiga langeks lõhkedes su pääle. See oli nii, nagu vintsleksid põrgu leekides, aga viissada väsimata seppa raiuksid tükikesteks su ussitanud hinge. Naine, kes oli olnud nooruse unistuseks, keda olid kord suudelnud ning hoidnud kätel, kellele olid omas totruses pihtinud mured ja patud, kelle kõrval olid unistanud kui järeleaimamata narr, see naine oli nüüd tige ja himukas, tõbine ning hullunud. Kui mühisev mets langes su kaela ning peksis, peksis. Mispärast? Et julgesin vaadata ta otsa, kui fosfortõbi paljastas ta patu? Ning kui ma küürutasin nende hoopide all alandlikuna, naersid nad üleolevalt. Nende fosforläikivad silmad olid kirjeldamata kohutavad, nende hambad põlesid kui küünlad, nende ninad särasid kui rohelised raketid. Ning ma põgenesin öö pimedusse, otsides putukana varjupaika kivi all.“

„Tuleb lõpp sel ilmal!“ öhkab õpetaja.

Ning kellamees kordab kajana:

„Tuleb lõpp sel ilmal! Taevasse lõhkevad praod, meri voolab välja kallastest, maa sütib fosfortõbistest põlema küünlana. Nii nuheldakse meie patte ja kõlvatust, et iialgi ei sammu enam üle kanarpiku-

64 küngaste kõrtsi, kus Jasku mängib kalameeste polkat ning kõrtsmik naerab kõhtvabinal. Iialgi ei roni enam sina, igavene narr, kiriku torni, et tõmmata kella pikka nõõri ning ise kuulata, kuidas kostab ta üle mere.“

Ning kellamehe üle tuleb surmav nurkus. Kaua vaikib ta nuuksudes.

„Nüüd pean lahkuma siit; inimesel, kelle naine jäänud tõppe, pole võimalik olla kiriku teenistuses. Ei salli Issand sarnast kõlvatust. Vaatab muigates, kui jood, vaatab sõrmede läbi, kui purjus jääd porri lamama, kuid fosfortõbiseid, kõlvatumaid naisi ta ei salli!“

„Siis lahkume juba mõlemad,“ lausub õpetaja.

„Mõlemad? Miks Sina?“

„Ka minu naine on fosfortõbes.“

„Ka tema? Ka Heldi? Ka Sinu naine langes tõbise madruse kaela, nagu teisedki, nagu teisedki! Jaanus Lemm astus üle läve ning naine joobus ta läikivaist silmist, hinges tahtmine põleda nendes. Tunda ta kõrvetavat ihu oma külgede juures, ta põletavaid huuli oma rinnal!“

Karjuvad lõukad tumedail laineil. Vahutav vesi voogab kaldalle.

Mehed jäävad äkki kuulatama.

Kuskil kuulduv läbilõikav appihüüd. Siis teine ja kolmas, tungides pimedusse terava noana.

Mehed vaatavad ringi ning tarretavad.

Kalamehe onnide aknad seisavad leekides. Ning leegitsevaist onnest jookseb inimesi välja, lapsi,

naisi ja mehi, segamini karjudes, hüüdes, nuttes. Algab kaootiline appihüüd ja põgenemine, võitlemine ja taganemine. Inimesed jooksevad segamini igale poole, kui oleks küla pantud igalt poolt põlema. Ning õpetaja näeb, kuidas taevas hakkab leegitsema ning mere vaht muutub punaseks kui tarretanud veri.

„Jumal halastagu, mis on juhtunud!“ hüüab kohkunud õpetaja.

Ning põgenevad inimesed hüüavad kui vastuseks:
„Fosfortöbi, fosfortöbi!“

Jaanus Lemm on käinud onnist onni, majast maija, Jaanus Lemm on meeste magades kallistanud nende naisi ja tütreid, Jaanus Lemm on külvanud tõve üle terve küla. Ning mehed kallistasid naisi pärast tõbist madrust, suudelsid nende huuli ning tundsid neid kõrvetavalt kuumadena.

Õpetaja ruttab meeste juure.

„Seiske te kõik, põgenejad!“ hüüab ta pimeduses, tõstes käed. „Seiske te kõik, petetud, hirmunud, hädalised! Kus olite siis, kui käskisin siduda tõbise madruse ning visata ta merde? Kas teie ei vaadanud siis itsitades vigurdamist ega julenud tõsta kätt tema vastu? Tehke siis praegu seda, sest on veel mehi, kelle naisi pole saanud mahti ta puutuda, on veel isasid, kelle tütreid pole lamanud ta põleval rinnal. Siduge kinni ta rihmadega, kiskuge keel ta suust ning pistke silmad välja põlevate orkidega!“

Randlased koguvad õpetaja ümber. Nende näod paistavad öises kahvatuses kui savist vooli-

66 tud moonutused. Taeva leegitsus lasub nende õlgadel tulekahjuna.

„Ehk ei leidu ka praegu teie keskel inimesi, kes julgeks siduda seda meest? Ehk kardate teda siiski veel, kuigi ilm peaks minema hukka?“

Randlased vaikivad. Nad ei julge tõsta silmi. Nende nägudes tarretanud hirm. Isegi kellamees hiilib minema, joostes tagasivaatamata mägedesse pakku.

Ning onnest tulevad fosfortõbised naised. Nad säravad öises pimeduses kui leegitsev taevas. Nad otsivad inimeste keskelt omi mehi ja poegi. Mändade vahel vilksatavad nende põlevad kehad kui tulejugad.

„Olgu neetud teie kartus!“ hüüab õpetaja vihas. „Pean siis üksi siduma selle mehe? Ei ole siis ühtki, kes tuleks minuga kaasa?“

Äkki ilmub põlev sammus õpetaja kõrvale.

„Kuhugile ei lähe Sina!“ hüüab ta valjult. „Jaanus Lemm pole mees, kes laseb end siduda. Veel pole sündinud inimest, kes julgeks ligineda mulle!“

Ning Jaanus Lemm vaatab õpetajale otsa kui hullunud tiiger.

„Olen käinud onnist onni, sest peab tõeks saama ettekuulutus, et tõbise läbi hakkub ilm. Võite mind siduda, võite mind tappa, sest olen teinud oma töö ning võin minna. Sellest ööst pääle laguneb tõbi kohutava kiirusega laiali. Sest pole

seda meest, kes suudaks vastu panna naise kallistusele, kuigi teab, et naine on tõbine. Ning ühes armastusega imetakse naiste huultelt ka tõbe. Ning kõik, kes te siin seisate, olete juba kallistanud omi naisi pärast mind, seega olete tõbised. Juba järgmisel ööl särate samuti kui mina ning mõni päev hiljem olete põletavad kui tuli. Sütib põlema maa, hakkab kõrbema soo. Ning ikka edasi tungib tõbi, vallast valda ja kihelkonnast kihelkonda, külast linna ja linnast külla!“

Õpetaja käed langevad jõuetumalt külgedelle. Ka tema, ka tema on fosfortõbine, ka kellamees, kõster, kõik need kalamehed on tõbised! Tae-vane jumal, kes sa valitsed üle kõige, astu alla ning päästa inimesed kohutavast õnnetusest. Ära lase hukkuda inimestel ja loomad, putukatel ja lindudel!

„Kõik te põlete tuhaks, nagu olen seda tahtnud!“ hüüab Jaanus Lemm. „Kõik inimkonna mõisted pillutakse segi, kõik linnad langevad rudedeks, kõik kirikud ja lossid põlevad maani. Ning seda on teinud Jaanus Lemm! Kõik inimkonna tarkus ja miljardide aastate teadus, kõik kunst ja jõupingutus, kõik geniaalsus ja töö, see kõik hävineb mõne nädalaga. Ning seda on teinud Jaanus Lemm! Põleb tuhaks kõik kogutud vara ja rikkus, langevad kokku kõik sillad ja tunnelid, kõik paisutatud vesi jookseb alla. Ning seda on teinud Jaanus Lemm. Ei jää terve maakera pääle ühtki inimest, kes võiks Jaanus Lemmi nirne kirjutada aja-

68 loo kuldsele leheküljele, sest isegi Jaanus Lemm hävineb ühes teiega!“

„See on sonimine!“ hüüab õpetaja vahele. „Mitte Jaanus Lemmist ei lähe ilm hukka, kui seda ei taha jumal. Juba hommikul kogume kõik kiriku, et palvetada kõige vägevama ees!“

„Seda ei tee Sina mitte!“ karjub madrus. „Mina ise asutan omale koguduse ning kiriku. Mina ise pean oma kogudusele jutlust. Ning kõik te tõbised, kõik kes te särate ja hiilgate oma tõves kohutavalt, kuulake oma õpetaja käsku: kõik ilmuge mu juure, sest ainult minu läbi võib tulla pääsmine. Ainult mina võin vähendada teie valu ja pikendada teie elu. Jätke maha oma õpetaja, sest temal pole mingisugust võimu!“

Hommiku taevas selgub. Pilved tihenevad läände.

Tõbine madrus kaotab oma hiilguse. Hall nägu paistab kivisena. Ning ta sammub sõnalau-sumata randa, vaatab kaua kui uurivalt merd, istub lootsikusse ning sõidab minema.

Ka tõbised naised kaotavad oma sära, seistes häbelikena meeste kõrval. Ning siis nad lähevad vaikides koju, ihu värisedes hirmust.

Õpetaja vaatab nendele järele ega tea, kuhu minna. Tal vastik astuda üle läve, kus läinud kord õnnelikuna noore naiseaga, kelle roosakad põsed tõmbusid esimeses kires. Tal võimatu näha veel kord selle naise silmi ja ihataid huuli.

Tuleb tagasi ka kellamees.

Ta hallid põsed on lohus ning silmad niisked ja punased. 69

„Löö kella!“ lausub õpetaja teda silmates.
„Kõik randlased peavad ilmuma kiriku, et paluda kõige vägevamat jumalat. Ainult tema võib päästa meid kohutavast õnnetusest!“

Ning kellamees astub sõnalausumata kiriku poole, kühm kui söekott seljas.

Õpetaja sammub talle järele.

Kohutav tõi laguneb kiiresti laiali.

Naised ja mehed, lapsed ja loomad sä-
 ravad fosforlikus valguses. Ning õhtu tule-
 kul hakkavad leegitsema onnide tahmased aknad,
 et öö on nagu päev ja päev on nagu öö. Rand-
 lased on unustanud oma töö, viibides alevi suures
 kõrtsis ning juues lõpmattuseni viina. Ning mehed,
 naised ja lapsed prassivad ööd-päevad kõrtsi põran-
 dal, lauldes roppe laule ja määratsedes rohkem kui
 kunagi enne. Vahel ilmub ka Jaanus Lemm kõrtsi
 ning teda tervitatakse kui kuningat. Tõbine mad-
 rus joob purju ning räägib joobumusega maailma
 hukkumisest, et randlased kuulavad ning neavad teda.

Isegi paks kõrtsmik on tõves. Ta istub letile
 ning ulatab igaühele viina ja õlut, võtmata raha.
 Mis tarvis veel koguda varandust, kui homme ehk
 ülehommegi ei ole teda enam. Mistarvis korjata ko-
 pik kopika juure, kui kohutav tõi on võtnud tema
 üle võimust. Las poisid joovad ning hukkuvad.
 Sedaviisi ongi ehk kergem surra.

Mitmed põgenevad mägedesse peitu, kuid tu-
 levad jälle tagasi. Mitmed tapavad ahastuses naisi
 ning pilluvad surnukehad merde. Kuid meri süli-
 tab tõbised kaldale, kus nad lamavad päevade
 kaupa kellegi koristamata. Ainult penid purevad
 neid ning jäävad tõppe, ainult linnud nokitsevad
 neid ning lendavad minema. Ning öises pimedu-
 ses lendavad linnud kui säravad raketid, kui lange-
 vad tähed lõikavad taevast tükkideks.

Ning võõrana ja üksikuna on õpetaja nende

inimeste keskel. Ta naine on kadunud ning keegi pole näinud teda. Ainult vana majakavaht kinnitab, et ta sõitnud ühel hommikul Jaanus Lemmiga üle lahe. Aga majakavaht on pime ning ise jäänud tõppe, et ta juttu ei usu keegi. Õpetaja istub tihti õhtu hämaras mere kaldal ning mõtleb naisest, kes tulnud vahutavaist laineist ning kadunud jälle nende mühasse. Ta usub, et naine on heitnud end merde, kadudes jäädavalt ta külma kaissu.

Ning siis tuleb päev, kui kaob ka õpetaja.

Randlased näevad, kuidas ta jookseb üle kannarpikuküngaste Domeneski mägede poole, õlgadelle visatud punane vaip. Ta ruttab hädaldes edasi kui käiks ta kannul hirvitav surm. Ning läheb päev ja läheb teine, aga õpetaja jääb mägestikku. Tõbine kellamees käib teda otsima, ta huikab terved päevad ja ööd, ta otsib orud ja kaljupraod läbi, aga õpetajat ei leia ta kusagilt. Ning kurvana tuleb ta külla tagasi ja räägib igaühele, et õpetaja on arvatavasti teinud enesele otsa. Naised ohkavad, aga mehed viskavad käega. On ju ükskõik, kas surra täna või homme, sest kohutavast tõvest ei pääse keegi, ei pääse keegi, mõtlevad nemad.

Tõbine Jasku mängib kalameeste polkat väsimata ning purjus inimesed hüplevad ta ümber kirsades. Hüppab kühmakas kellamees ja hallpää köster, hüplevad naised ja lapsed, küsimata mispärast ja kuidas. Hullus on tulnud ühes tõvega, viimsed päevad on elada. Ning need, kel pole

72 julgust end heita merde, joovad endid täis ja väherdavad särades kui jaani-ussid heinas.

On kohutavad ööd, kui hakkavad hiilgama inimesed ning elajad. Kui aknad säravad ja taevas kumab, kui meri läheb punaseks kui veri. Siis ilmub Jaanus Lemm nende keskele ja algab fosforitõbiste surmatants, mis on hirmus kui kõige kaugeemale ulatav fantaasia õudusest. Põlevad inimesed püüavad üksteist, kisuvad metsikusse kaissu ning vajutavad säravad hambad üksteise huultele. Nad hüplevad kaootilises keerus kollasel liival ning huluvad kui elajad hirmu ning õuduse koleduses. Nad võtavad noad ning veristavad joobumuses üksteise rindu, et punane verejuga niriseb fosforlikus läikes üle rinna. Nad võtavad lapsi ning pilluvad neid kui põlevaid tõrvikuid õhku.

Inimesed on kaotanud mõistuse, elades silmapilgule, elades tõbise keha viimseid vibriatsioone, hinge viimseid vapustusi. Ei ole kuskilt loota abiega halastust. Nad on põlvitanud kirikus, et põlved on verised, nad on palunud, et keel on kuivanud suhu, nad on sirutanud ahastuses käsi taeva poole, et veri on tarretanud soontes. Ning midagi, ning midagi pole aidanud! Liig suured on olnud need patud, liig kõlvatud on olnud nende elu! Naised on viinud neid hukatusele jäädavalt, jäädavalt.

Ahastus kasvab iga päevaga, tunniga, minutiga, paisudes, suurenedes, mattes koledusse hinge. Ahastus sirgub kui elajas, pannes värisema südame, hüüdma suu. Inimesed hulluvad ning ringlevad

päevad ja ööd, karjudes, kisades. Kuid miski ei aita, miski ei aita! 73

„Miski ei aita!“ karjub Jaanus Lemm hirvitades. „Võite paluda ning karjuda, see kõik kui armetu sääse pirin tormis. Miski ei aita, lähete hukka ühes ilmaga. On tulnud lõpp ilmale, hakkab minema täide ettekuulutus. Ning seda on teinud Jaanus Lemm!“

Randlased piiravad madruse ümber ning sirutavad ahastuses käed ta poole. Kui jumalat paluvad teda, aga Jaanus Lemm seisab palujate keskel ning hirvitab.

„Mida võin ma teha, te narrid ja kartlikud. Tõve olen võinud teile anda, aga ravitsemine pole minu mõistuses. Olen ise tõbine, nagu teiegi, piinlen ise ainukeses lootuses rutemini surra. Miks pöörate minu juure abi järele?“

Ning randlased lähevad kurvalt minema.

Kõige meelheitvamal silmapilgul ilmub õpetaja tagasi.

Tihe udu laugeb õhtusse randa, madalaid onne mässides niiskesse siidi. On pime ning külm, et inimesed käivad lõdisedes küürus.

Õpetaja on kohutav omas metsikuses. Ta nägu on habetunud, põsed sissevajunud, pikad juuksed kui sasis paklad üle silmi. Ta riided on lõhkised ning jalad paljad. Kui hullunud vaatab vaikides ringi, tõsine ning armetu.

Randlased jooksevad ta juure, lootes temast viimist pääsu ja troosti.

„Ütle Sinagi, mis peame tegema, et pääseda tõvest?“ küsivad nad ahastavalt.

„Ei tea,“ vastab õpetaja tumedalt.

„Sina ei tea? Sina ei tea?“ hüütakse segamini.

„Ei tea,“ kordab õpetaja kurvalt. „Olen samuti tõbine, kui teiegi, sama vits ka nuhelnud mind!“

„Ka Sina fosfortõbine?“

„Ka mina!“ kinnitab õpetaja külmalt. „Jooksin mägedesse pakku, palusin seitse päeva ja seitse ööd jumalat!“

„Ning ei aita?“

„Ei aita!“ vastab õpetaja.

„Ei aita, ei aita!“ karjuvad randlased.

„Jumal ei kuula üksiku inimese palvet, peame üheskoos paluma teda.“

„Läheme kirikusse!“ karjuvad naised.

„Oleme käinud, aga jumal ei kuule meid!“ vastavad tõbised segamini.

„Te pole osanud palvetada!“ lausub õpetaja kurvalt. „Karjuge üheskoos Issanda poole, et taeväs langeks kokku ning kivid läheksid pehmeks kui savi. Paisutage hääl vägevaks tormiks, mis ulataks taevani!“

Ning õpetaja sammub ees, aga randlased lähevad talle järele.

Kirikusse koguvad kõik tõbised naised, mehed ja lapsed. Isegi tõbised loomad tuuakse kiriku ning rauku kantakse kätel. Ainult Jaanus Lemm seisab kiriku ees ega astu pühendatud kotta. Ta vaatab tõbiseid randlasi ning hirvitab.

Udu tiheneb. Öö langeb alla.

Tõbised hakkavad särama. Kui lainetav tuli-
meri tormab rahvas kirikusse — viimselle ahastavale
palvele. Viimselle meelheitvale palvele.

Õpetaja astub altari ette.

Ta särab kui tulesammas Kristuse puulõike
ees, käed õnnistamiseks laiali. Ning sajad appi-
hüüdvad silmad vaatavad ta otsa viimses lootuses,
meelheites. Sajad huuled pomisevad, sajad suud
karjuvad, sajad käed ringlevad õhus.

Kostab hoigamine ning kisa. Fosfortõbised
väänlevad valus. Fosfortõbised vingerdavad põran-
dal. Nutavad lapsed ning kisavad täiskasvanud.
Ammuvad lehmad ning kirevad kuked.

Ning siis langeb ka õpetaja altari ette maha,
vingerdades ussina valuhoos. Ta krägistab hambaid
ning punane vaht ilmub huultele. Ta katsub end
ajada sirgu, et pidada jutlust, viimist jutlust kogu-
dusele, kuid ta on võimetu omas valus.

„Heldi!“ hoigab ta meeletumalt. „Kus oled
nüüd? Tõbisele madrusele tahtsid ulatada vett,
aga minule ei taha seda mitte teha?“

Kiriku esisel kostab naer.

Õpetaja vaatab sinna ning näeb naist seis-
vat Jaanus Lemmi kõrval. Ta hoiab madruse
kätt oma käel ning kilkab rõõmust. Siis lükkavad
nad kiriku raudse ukse kinni ning õpetaja märkab
mõni silmapilk hiljem, kuidas naise nägu ilmub
akna ruudule.

Tõbised märatsevad ning karjuvad.

Kes palub, kes neab, kes vannub, kes hulub,
kes põleb leekides põrandal.

„Issand, miks oled meid unustanud siia!“ kar-
jub õpetaja.

Ning kogudus kajastab ta karjatust.

„Issand, miks oled meid unustanud siia!“

Ikka kaootilisemaks muutub kirik. Ikka val-
jumini karjuvad tõbised. Ning äkki tunneb õpetaja
suitsu kõrbenud haisu. Ta pingutab viimse jõuga
enese jalule. Ta vaatab ringi.

Mitmed tõbised põlevad leekides, süüdates
kiriku pinke ja riideid.

„Tuli! tuli!“ karjutakse segamini.

Tõbised lähevad üksteise järele lõkkele kui
pirrud. Algab metsik jooksk ukse poole. Hüüded,
karjatused, kisa. Kaaos.

Rauadne uks on lukus. Akende ees rauad.

Tõbised tormavad üksteise üle, otsides pääs-
mist. Tõbised mõiravad kui miljard kõrve lõvisid.

Ikka uued ja uued inimesed sütivad põlema.
Lõhkevate ruutude klirin, põlevate pinkide pragin,
tule looklemine krooniks kaaosele.

Inimesed jooksevad kirikus ringi. Pääsmata
hulluses hammustavad üksteist, kägistavad, tallavad
põrandalle. Viimses heitlemises ringutavad käsi.

Õpetaja kukkub Kristuse puulõike ette ning üle
tema langevad seintelt põlevad pildid. Tule lakkuvad
verised keeled sirguvad, venivad, tõusevad tornist
kõrgemale, kattes kirikut purpurpunasesse hullusse.

Veel kostab tõbiste appihüüd.

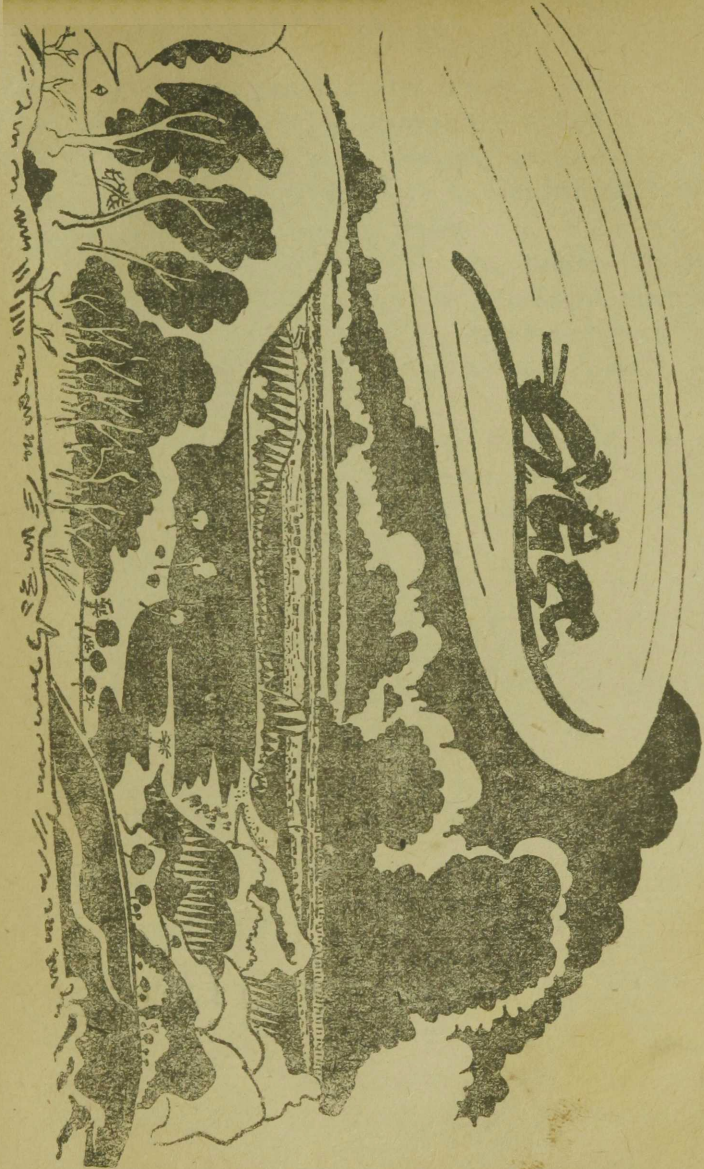
Kirik seisab leekides kui pird niiskes udus. 77
Ning mõne tunni järele hõõgub tuhk kiriku kohal.
Naine urgitseb tuhas.

„Mida otsid, Heldi?“ küsib Jaanus Lemm.

„Tema kondikesi,“ vastab naine särasilmil.

Ta leiab ühe verise kondi, haarab veel teise ning siis jooksevad nad madrusega kahekesi üle mere kui tulilinnud. Itsitav naine tormab ees ning mees jookseb talle järele kõhtvabinal, must ning kohutav kui kõuepilm.

1918.

RANDAVAD RÕÖTLID

Kolmanda päeva koites alanesid lained, hommiku roosakas kahvatuses tormates vahutavate viirudena. Valged kangastused taevas venisid väsinud jääkarudena, koondudes põhja poole ning uppudes halli merde.

Madrus tõusis lootsikust ning vaatas hämaras ringi. Ta najatas lootsiku äärele, sirutas punase kaela välja ning karjatas. Hommiku hämaras paistis maa terav sirp, mis salvanud vahutavasse merde kaljused hambad.

Lootsikus küürutas naine, mässunud kirjusse rätti ja hoides süles värisevat ahvi. Hämaras nähes sinavat maad, hüppas temagi püsti ning sirutas käed kui püüdes igatsetud pääsu.

Olid tormis võideldes uitnud mitmed päevad, ainsad pääsjad põlevast laevast. Olid ahastuses karjunud jumala poole kõik need päevad ja ööd, kartes uppuda mässavasse merde, mis sulas kokku halli taevaga, kui metsikus joovastuses kaisutades üksteist.

Nälginud ahv värises lootsiku põhjas, tule haavad ihul, papagoi puuris kisendas, naine küürutas hirmunult, madrus aga kallas väsimata lootsiku põhjast vett välja, ametis tööga päevad ja ööd. Maad silmates haaras mõlad ning sõudis kalda poole, tundes oma liikmetes jõu juurevoolu.

Kaldalle jõudes sammusid küla poole, ahv õlal ning papagoi puuriga käes, mis oli neil ainsaks varanduseks. Astusid taarudes ühte maija, kus elasid rätsepp, lõotsapaikur ning kirstupanija, kes

82 võtsid külalised vastu ausalt, toites ning magatades väsinud rändajaid.

Läbielatud havaaria tagajärjel jäi madrus raskesti haigeks, varsti surres kellegi nägemata ahju ääres, et ta tõmmunahkne naine teda hommikul äratades karjatas ehmatuses. Madrus lamas liikumatult, huuled vihaselt kokku pigistatud, käed risti rinnal, silmad pilukil.

Panid valge kirstu kelgule ning tassisid neljakesi surnukeha kabeli, aga viiendana hüppas ahv järele, küürus ja armetu kui karkudel kerjaja. Laulsid kaua ja nukralt talvises hämaruses kui tõbised rändajad jumala kodades. Siis tulid nad vaikides koju, jätkates endist elu.

Alles nüüd said tunda merelt tulnud naise tigidust, ta järeleaimamata sõimu ja lärmi, mis täitis maja hommikust hilja õhtuni. Naine hakkas neile valjuks kubjaks, kihutades mehi varakult tööle ning võttes teenitud raha omale, kui oleks tal jumalik õigus.

Ning mõned kuud pärast madruse surma kattis ta puhta lina lauale, pühkis toa puhtaks ning sidus valge rätiku ümber pää. Oli tõsine ja sõnakehv omas talituses, et mehed vaatasid arusaamatuses üksteise otsa, kui oodates midagi kohutavat. Kirstupanija urises rahutumalt ning rätsepp oli kaotanud kõik oma tuju.

Siis läks naine välja, käskides mehi jääda koju. Ning kui ta küürus kogu rohetanud tänavalle kadus, härutasid mehed sündmuse salapärasust kaua,

raputades kurvalt päid. Isegi ahv aknalaua sirutas pika kaela uudisimuliselt välja ning papagoi puuris jättis minutiks sõimamise.

Varsti tuli naine tagasi, tuues papi kaasa, kes võttis kotist raamatud ning pani nad lauale ritta.

„Mis nüüd?“ mõtles lõõtsapaikur ning vaatas küsivalt rätsepa otsa. Seltsimees muheles ainult, olles arvamises, et naise toimetamine puutub temasse vähe. Kui aga naine pühalikult laua taha astus ning rätsepa oma kõrvale kutsus, kokkus mees, aimates papi külaskäigu põhjust.

„Astu mu kõrvale!“ lausus naine asjalikult, meelitavalt vaadates rätsepa otsa.

Küll vehkles protesteerides, küll katsus põgeneda, kuid naine oli järelandmatu oma nõudmises, loopides rahena sajatusi ja lööke ta pähe. Ning siis jäi tal üle ainult sõnakuulelikult naise kõrvale astuda, et papp võis nad laulatada ning seltsimehed kaastundlikult raputada päid.

Sest päevast pääle polnud enam rõõmsat päeva siin ilmas. Vihase tiigrina ringles naine, lärmav ja kohutav oma vihas kui hullunud meri. Vaene rätsepp õppis veel vanaduses korralikult õmbrema ning kirstupanija hääli oli täis kurbust Issanda poole, kui ta viibis oma ametitalitusel.

Väikeses alevis oli aga kirstupanijal vähe tööd, seepärast sundis naine teda pidama ka teist ametit. Ning inimene, kes kõik oma eluaeg oli laulnud äraminejalle ilusaid salme, pidi nüüd ronima ma-

84 jade katustelle, et täita tigateda naise tahtmisi ning olla ka alevi korstnapühkijaks.

Korralikult õmbles rätsepp, kärmesti jooksis tahmane kirstupanija ning lõõtsapaikur parandas hommikust õhtuni saapaid ja pastlaid, mida tige naine igalt poolt ohtralt kokku tassis. Ainult ahvil oli piiramatu vabadus luusida ringi ning karelda tänaval poisikestega. Ning ainult ahvi armastas naine, söötes teda õrnusega ning silitades teda kui last.

Laes rippus puuris papagoi, vaadates terved päevad inimeste askeldusi ning õppides sõimamist. Santlaager! santlaager! karjus ta meestele näkku, et nad sülitasid vihaselt ning kandsid tapmise hirmu hinges.

Endine elu oli saanud unistuseks, kus viibisid joobnutena ööd rahutumal väänlemisel, vaadates läbi kitsa akna sinavas taevas tähdede miljarde. Ohates tuletasid aegu meele, kui mässav meri polnud veel toonud nende ellu tigatedat naist, kui kolmekesi elades unistasid suveöö jaheduses romantiilsetest keskaja rüütlitest ja daamest. Rätsepp luges neile tahmase lambi valgusel romaane ja muinasjutte ning seltsimehed kuulasid ahnetena, popsides lameskelles piipu ning mõttes elades kaasa keskaja kangelastele.

Vahel tuli nende juure alevi köster, asjatundja nõidumises ning osav jutustaja, pannes silme ette virvendama joovastavaid pilte. Ning nad kuulasid ohatas ja vääneldes kui suikel kassid sooja ahju truubil.

Nüüd ellu tulnud karmus ja toorus, et ei ole enam ühtegi päeva nii rõõmsat. Nad pandud masinatena liikuma, tegema tööd, mis ei meeldi neile. Haisevana käib lõõtsapaikur ringi, tahmasena tuleb kirstupanija koju ning rätsepa sõrmed valutavad, kui oleksid täis teravaid nõelu.

Ning kohutava, tigateda eidena ripub papagoi laes, teravalt silmates mehi ning laisalt pekstes tiibu. Vaatab, vaatab, avab noka ning karjub tigatedalt: santlaager! santlaager! mis kestab terve päev. Naine naerab ning annab linnule teri, olles ühelmeel linnu vaatega meeste kohta.

Rätsepp kaotanud oma lõbususe, unistades põgeneda siit esimesel võimalusel. Vaatab kõõri oma naise pääle, kandes hinges viha ning mõrudust. Ning kirstupanija mõtleb selle õndsa tunni pääle, kui tuleb kord tigatedat naist panna kirstu, mis saab üheks lõbusamaks tunniks ta elus.

Ta mähib rätsepa naise välgesse linna, paneb kirstu ning lööb naeltega kaane kinni. Ning siis võtavad nad kirstu selga ning viivad mere poole, lauldes ja kilgates, kui teeksid lõbusat nalja. Heidaksid surnukeha merde, et lained pilluks teda kui laastu, viies ära kaugelle, kaugelle.

Ning igal aastal sel päeval oleks nende pidupäev, kui tuleksid mere ääre, vaadates vahuliste lainete metsikut jooksu ning juues lõbusatena mõne mõnusa suutäie viina. Ning uduses kauguses kiiguks valge surnukirst, mida lained ei heidaks iialgi kaldale, hoides luiste sõrmiga metsikus kaisus.

Kirstupanija tõstab päa, vaadates hämaras ringi. Ahju ääres norskab naine, ahv süles, selt-simehed pikutavad raskelt hingates, aga papagoi laes vaatab teravalt ta otsa ning nähes teda ärkavat, lausub põlgusega: santlaager! Kõik unistused tunduvad korruga lapsikutena ning lootus kord panna rätsepa naist kirstu, muutub legendiks, millesse võimatu uskuda.

S el õhtul olid alev kõstri viienda poja ristsed, kuhu olid palutud ka rätsepp, lõõtsapaikur ning kirstupanija. Õitsvate kirsside all istudes vestsid juttu elust, tuletades meele vanu aegu. Valgeid helbi langes nende pääle, ilustades halle päid kui säravate pärlitega.

Läbi õitsevate puude paistis meri, kus tormasid päikese heledad virvendused kui virmaliste roosakad viirud sinises taevas. Karjudes lendlesid lõukad, tõustes kõrgelle üles ning laskudes noolena alla, tiibega sünnitades vaikival veel rõngalisi virvendusi, mis paistis kui värin roosakal ihul.

Alevi kell lõi kuus pauku, siis naksatas ta roostetanud mehänism ning pani kui haigutades veel ühe paugu järele. Nagu ikka märatsesid poisikesed kiriku trepil ning ahv hüples nende keskel, järeleaimates poiste liigutusi ning paljastades pruune hambaid, naeris mõistmatult.

Ta käes oli mingisugune oks, millega vibutas imelikult sheetikuleerides ja kilgates, olles imelikult naljakas laia kaabuga, mis poisikesed olid talle pähe pannud. Ning kui keegi tahtis temalt kaabu ära võtta, hüppas ahv puu oksale, vaadates mõnuga alla kui võitja.

Tükk aega vaatas rätsepp seda stseeni, siis sülitas ta ning pööris silmad häbelikult kõrvale, kui oleks ahvi tempude eest vastutav. Köster mõistis sõbra mõtteid, ulatades talle kaastundlikuna viina ning ohates nukrana talle kaasa, kui lasuks ta oma õlgadel raskus.

„Ikka hullemaks läheb meie elu,“ lausus ta tasa. „Ei ole enam seda rõõmu, mis enne, kui kükitaks luupainaja seljas ning raputaks palavik. Elu on muutunud inetumaks ahnitsemiseks, lärma-miseks, mõteta prassimiseks, ning keegi ei oska enam ütelda parajal ajal mõistlikku sõna.“

Ta vaikis, silitas halli habet ning vesiseis silmis paistis tõsine kurbus kui raske lein. Paar valget helvet värises ta hallil kortsudes otsaesisel ning huuled liikusid kui nutus. Ta pikk kogu tõmbus kokku, kui puhuks merelt jahe tuul, pañnes lailama vahutavat vett.

Päike vajudes allapoole hallinesid meeste näod, tõmmates sügavamaid varje nägudelle. Istusid aias neljakesi, kõrval teistest, tundes kevade pehmeid paitusi, mis sünnitäsivad igatsust avaruse järele. Ning kui päikse punane ratas vajus leegitsedes merde, rääkis köster sosinal:

„Kes tunneb veel praegusel ajal nõidumist, või peab tast suuremat lugu? Olid ajad, kui ise veel oskasid üht ja teist, kuid praegu on ununud kõik. Üksi papp on veel meister ning teeb vahel tükke, sest tal on lähemad sidemed sellesarnaste naistega“.

„See ehk lori?“ vaidles kirstupanija, asjast huvitatud.

Köster kõhatas, et paisusid verisooned hallil näol, ning lausus sajaduslikult:

„Midagi pole lori. Olen ise näinud, kuis sõidab ta vurades luudadel, et pikk kitsehabe väriseb

õhus kui kunagi nõial. Igal hommikul pistab ta luua jalge vahele ning sõidab linna turgu. Seepärast ongi ta laual ikka värsked räimed ja kalad, mille järele tal iseäraline isu.

Ühel päeval, kui ta parajasti luua jalge vahele oli pannud ning õhku tõusta mõtles, võtsin hiljukesti kuue siilust kinni, et vaadata mis sünnib. Sikutab jalgadega, kutsub saatanat appi ning vanub ropult, aga jalad on maa küljes kinni kui tinutatud. Näen, et sõidust asja ei saa ning lausun äkki: „Mis isake vannub nii tigidalt? Oh sa mu jumal, kui siis kargas ning virutas mulle luuaga vastu pääd, et terve nädal käisin päävalus ringi!“

Köster vaatab kartlikult, kas keegi võõras ei kuula ta juttu. Tõusev tuul sahistab kirssides, raputades õisi kui lume helbeid. Ning veerevast päikesest on meri leekides, punaselt virvendav kui sula metall. Sinises taevas hakkavad paistma tähed, helkides veel kui säravad pärlid.

„Sõidab papp ka praegu hommikul linna?“ küsib lõõtsapaikaja, silmis vastuhelk kumast.

„Ning ikka luuaga?“ pärib rätsepp kärsitult, kahvatute huulte värisedes.

„Ei, nüüd tal teistsugune sõiduriist“, vastab köster endiselt salapärasena. „Ostis tatarlaselt vaiba ning sõidab nüüd sellega. Laotab murule maha, istub türklasena ta pääle, ning vaip tõuseb kohises õhku, kui oleks tal tiivad küljes.“

„Ning kutsub ka nüüd saatanat appi?“ küsib kirstupanija hirmuga hääles.

„Midagi ei räägi ta enam: istub pääle ning sõidab kuningana kui välgulistel hobustel. Poole tunniga on ta linnas ära käinud, turult ostnud mis tarvis, et kannab korvi ähkides tüdrukulle kööki.“

„Hää nii elada!“ ohkab rätsepp, hinges näriv kadedus.

„On veel paremaidki asju,“ lausub köster vaimustuses. „Elame siin öises pimeduses aastad ja kümned aastad, ilma et teaksime elu mõnudest ja joovastusest. Hallis elus siin ainukeseks varanduseks madruse tige naine ning vallatu ahv, kuna ilmas on kohti, millest ei oska me unistadagi. Tihti olen küsinud eneselt: miks vaevlete siin kesk soist auru ja pimedust, tundes turjal vihase naise hoope?“

„Mis teha siis?“ küsib rätsepp, kärsitumalt liikudes pingil.

„Minna ära siit jäädavaks unistuste saarele, kuhu ei ulata naise viha ja röökimine, kuhu ei jookse vallatu ahv penina järele.“

Köster joob klaasi klaasi järele, unustades ristsed ning muud palutud külalised, olles joobnud oma mõttelennust. Sirutab kondised käed kõrgele üle pää ning laseb siis langeda lauale, et klaasid ja pudelid karglevad hirmunult.

„On maid veel ilmas, kus ei ole igapäevsus tunginud roostena ellu. Kesk Suurt Okeaani seisab saar, piiratud vahulisest veest, kuhu ei vii ükski tee. Õrna unistusena käivad säääl ilusad naised lillalisi teid, rõosakas alastus kaetud kuldlõngalise koega.

Ning neil käies ehk liikudes särab ja sahiseb kuld-loor, paljastades tihti lõõmendavat keha. Kui kassipojad päikeses lamavad nad palmide all kүүrus, kuulates imelist lindude siristamist sinetavas õhus ning rүүbates kuldseist karikaist tulipunast viina. Kuupaistel vuliseva jõena säravad nende udused silmad, täis kirklikku unistust ja lõõma, täis metsikut ratsutamist ja iharat kutset. Kord nähes neid silmi, unustad poisikesena kõik omas elus, joostes ja joostes nende järele igavesti.“

Köster vaikib, joob rutuga viina ning räägib edasi, ise põledes ja värisedes.

„Et saarele üksikud pääsevad, üksikud raugad, siis peetakse juuretulnuile pidustust seitse aastat ning seitse päeva. Naised toidavad neid paremate maiustega, mis iialgi olemas elus, ning joodavad parema viinaga, mida jumal iialgi osanud välja mõelda. Ning on nende hääles nii palju õrnust ja sõrmis nii mõnusat paitust, et viibid nende seltsis kui muinasjutulises unenäos, et pää käib ringi ning huuled kuumavad kirklisist suudlusist.“

Rätsepa silmad löövad särama, ahnelt ja unistavalt piiludes ringi. Lõõtsapaikur toetanud pää kätele, kuulates liikumatult ning unistades imelisest saarest. Kirstupanija huuled värisevad ning sõrmed pigistuvad kramplikult kokku. Köster aga joob ning räägib osava jutustajana, tõstes häält ning sosistades, vehkides ning istudes siis jälle tardununa.

Juba kahvatuvad heledad värvid veel, et meri paistab rohekas-sinise jääna, helgustades taevas

92 ujuvaid halle pilvi. Lõõmendab ainult veel rist kirku tornil, kuhu kükitanud vares, vaakudes kisavalt vaikus.

„Lugesin kusagilt, et praegu säääl polla ühtki meest,“ räägib köster sosinal, „et naised käivad leinariietes, ootavalt vaadates vahutava mere poole. Ei ole ühtki, keda valida kuningaks, kellele olla alandlikuks orjaks, keda teenida ja kaisutada. Nüüd liiguvad nad nukratena marmorlossides, vääneldes vaibul valus ja igatsuses. Isegi linnud ei laula enam rõõmsalt ning purskkaevud ei löö säravaid piisku kõrgelle õhku. Päike vajub punastades merde, andes aset pimedalle ööle ning tundes kaasa saare kurbusele.“

Kaua vaikivad mehed, arendades unistusi. Majast kuuldub lapse nuttu ning naise hooletut sõimu, et köster tõmbub alandlikult küüru. Ta kuulatab tähelepanelikult, kuid toas vaikib kära, et võib jälle julgemalt rääkida.

„Miks ei katsu teie sinna sõita?“ küsib ta äkki, ehmatades mehi.

„Kuidas?“ pärib rätsepp kärsitumalt.

„Võiks ehk papilt varastada vaiba?“ mõtleb lõõtsapaikur, küsivalt vaadates seltsimeeste otsa.

„Muidugi varastada!“ hüüab köster. „Vaip seisab tal saalis põrandal, kust ta igaüks võib kätte saada, kui pappi kodus pole. Ning saare nimi on Helloli, kesk Suurt Okeaani, kuhu vaibaga sõites kerge juure pääseda. Ah, sõidaksin ise minema siit, kui Issand mind poleks õnnistanud arvuta lastega,

keda ometi sarnasel rändamisel kaasa ei saa võtta. Tihti uneta õil olen unistanud Helloli saarest, kuhu püüavad mõtted ja hing. Sääl kustuvad valud ning langeb õlgadelt koorem, sääal kõnnid kergetiivul lillelisi teid ning linnud lendavad lauldes su järele, pelgamata sind. Upud kui nirvaanasse, tundes pehmeid paitavaid sõrmi oma juustes ning sosistusi, sosistusi põleva tulena looklevaid su ümber. Ning kuuvalgeil õil tulevad merelt näkid, ratsutades rannal kentauride seljas, faunide mängides iharat viisi.“

Veel kaua räägib köster Helloli saarest, maalides osava kunstnikuna pilte üksteise järele. Ning kui tähed hakkavad kustuma ja taevas kahvatub, sammuvad mehed koju, hinges ainuke scov — pääseda Helloli saarele, mis asub kesk Suurt Okeani, piiratud vahuliste lainetega.

otasid kaua ning harutasid kaua, kuni tuli üleštõusmisepüha, mil papp oli terve öö kirikus palumas jumalat.

Juba varakult ehtis rätsepa naine kiriku minekuks, pani uued pastlad jalga ning sidus valge rätiku ümber pää. Kuid paha aimates seisis lävel kaua, uurivalt vaadates mehi ning pomisedes midagi arusaamatut. Ning kui ta lühike küürus kogu liikus mööda rohetanud tänavat kiriku poole, vaatasid mehed läbi tahmase akna ta järele, kui käiks katk mööda alevit, jättes järele veriseid jälgi.

„Nüüd aeg ka meil minna!“ hüüdis rätsepp, kahvatu ning kärsitu, kahmates mütsi naelalt. Lõõtsapaikur võttis voodi alt kotti ning sidus ta paberi, enesel sõrmed värisesid, kui oleks sattunud võõraste maija vargile.

Kärmesti hiilisid nad papi maja poole, kartlikult vaadates ringi. Rätsepp ja kirstupanija peitsid end sirelipõõsasse, kuna lõõtsapaikur, kott käes, hiilis köögi kaudu papi maija.

Rätsepp ning kirstupanija vaatasid hinge hoides seltsimehe talitust, sosistades Issandale afindlikumat palvet. Kui aitaks ta! Kui oleks nii lahke ning aitaks pääseda nägematult papi maija ning tuua säält vaiba! Haavatud lindudena värisesid sirelipõõsas, käed palves koos.

Ning Issand oli nii lahke ja halastas nende pääle. Rätsepp ja kirstupanija nägid, kuis lõõtsapaikur pää aknast välja pistis, kartlikult ümber vaatas ning siis aida hüppas. Ta käes oli kott, mida hoi-

dis kõrgel üle pää, kui kartes teda lasta käelt. Seisatas, hoidis hinge ning vilistas tasa.

Siis jooksid nad ääretumas hirmus mööda alevi tänavaid, et pikad varjud hiilisid kooljatena nende järel. Kiriku torni kohal paistis kuu läikiv poolratas, vaadates kui muheldes alla.

Mere kaldal peatasid nad, võtsid kotist vaiba ning laotasid kollaselle liivale laiali. Siis astusid nad ta pääle, ning jäid kartlikult vaatama, mis sünnib. Olid hirmunud ning kahvatud, et põlved nõtkesid ning süda peksis kui palavikus.

Vaip hakkas elama, liikuma, tõusma vihisedes õhku, kui oleks kotka turjale pandud raske koorem, kui oleks ussid vihaselt vihisenud, väljasirutades päid. Ta tõusis kui lind üle alevi, et mehed vaatasid hirmunult üle ääre alla kui mustendavasse kuristikku. Ning siis jäi vaip äkki seisma.

Küll kirus rätsepp ja mõnitas lõõtsapaikur, aga vaip seisis liikumata kohal, paarikümne sülla kõrgusel üle alevi. Ning kui mehed üle ääre alla vaatasid, nägid kohkudes, et kirikust kõik inimesed olid välja jooksnud ning vaatasid pärani silmil neid. Papp tormas meeletumalt kiriku esisel edas-tagasi, vehkides kätega ja karjudes, et paistis ülevalt kui rahutu kärbes kleepival plaastril.

Ning mehed nägid kahvatul kuuvalgelt veel üht teist, kes ringutas käsi ning näitas vihasena rusikaid. See oli madruse naine, kelle ümber hüples märatsev ahv, põlevail silmil vaadates üles.

„Sülita selle rahva pääle ning sõidame edasi“,

96 lausus kirstupanija ülevas tujus, et nad naise vihale kättesaamatud.

„Kuhu sõidad, kui vaip ei liigu paigaltki,“ hädaldas rätsepp, kartlikult piiludes alla.

Ning nad nägid kuis rätsepa naine ääretumas vihas ikka ülespoole hüppas, kui meeletu arvamine sel teel tabada neid. Ning siis jooksis ta kiriku juure ja hakkas torni ronima. Ahvina kükitas ta ristil, ikka käsi ülespoole sirutades ja karjudes, ähvardades ja noomides, et ta juuksed lailasid tuules kui mustad tiivad.

Kohkununa seisis inimesed all, joostes ja askeldades, ülevalt paistes pirisevate kärpsetena mustas künas. Ning siis nägid mehed, kuis papp luua jalge vahele pani ning ülespoole kerkima hakkas, ise seana rõhkides. Ta musta kuue siilud leperdasid tuules kui purjed, ning kaelas rippus tal suur hõbe rist. Põlevil silmil vaatas ta üles, väljasirutades rusikat ning ähvardades tappa mehi kui alatumaid vargaid.

Mehed värisesisid hirmus, vaadates kohkunult, kuis papp ikka ligemalle jõuab kui lohemadu, ähkides ja puhkudes vastikult. Küll katsus rätsepp vaipa siit ja säält, küll tõusis ta püsti ning kükitas maha, aga vaip seisis liikumatult kohal, kui kaotanud kõik oma nõiduse jõu.

„Nüüd oleme kadunud“, mõtles lõõtsapaikaja, kurvalt ohates.

Kuid äkki murdus papi luud, et ta langes otse kiriku tornile kui visatud kivi. Kukkus torni ristile,

riivas rätsepa naist ning veeresid siis kahekesi pallena alla, kus jäid liikumatult lamama. Kuu kollakal valgusel paistsid kui lastud kotkad murtud tiibega, kollased silmad täis verd.

„Issandale kiitus!“ lausus kirstupanija, langes vaibal põlvili ning sirutades käsi taeva poole. Kui raske koorm oli langenud õlgadelt, et meeste näod hakkasid särama. All hädaldas rahvas ning ahv hüples kilgates naise rinnal, hirmunult välja sirutanud pika kaela.

Ning vaip hakkab uuesti liikuma, tõustes ikka kõrgemale ning vihisedes kui läbi lainte tormav laev. Ikka väiksemaks jäi all alev ja kirik, paistes lõpuks musta täpina kesk õitsvaid niite ning metsi. Kuu hõbetas vintu-väntu ristlevaid teid, et paistsid ülevalt hõbelõngadena hämaral pinnal.

„Kui kenake sõita!“ lausus rätsepp, pikutades vaibal ning sülitades üle ääre alla.

„Ei ole just paha“, vastas lõõtsapaikaja mõnuld.

Ning kirstupanija suitsetas piipu, vaadates sinikas taevas langevaid tähti kui värvilisi rakette, mis lõikasid taeva mitmeks pooleks. All kohises meri ning üleval uitis mõni üksik pilv kui hiljaksjäänud partide kari, öö vaikuses pekstes suminal valgeid tiibu. Karjudes tõusis merelt mõni kajakas ning nähes mehi sõitma vaibal, tormas ehmanult alla kui nool.

„Ei tea mitu päeva peame sõitma, enne kui

98 Helloli saar hakkab paistma?“ mõtles rätsepp, huvitusega vaadates ringi.

„On vist teine kaugel, milleni sõita kulub mitu päeva ja mitu ööd,“ arvas lõõtsapaikaja unistavalt.

Vaip aga tõusis ikka kõrgemale ja kõrgemale, et maa mässus hämarusse, kust kostis vete kohin kui tasane hoigamine pimedast kuristikust. Kui liuglev pilv ujus vaip, viies rändavaid rüütlid ikka kõrgemale ja kaugemale, vihisedes öö vaikuses kui lendav lohemadu.

Mitu päeva ja mitu ööd lendasid nad päd-pööritavas kõrguses, et linnad ja külad paistsid all kui värvilised korallid. Kirjude vaipadena hiilgasid ääretumad niidud ning metsad olid kui heinatanud tänav, mille üle läinud juba sügise külm. Järved olid kui säravad kastepisarad rohelistel lehtel ning jõed looklesid läikivate siugena.

Päikse koites paistis maa kui күntud nurm, mille vagudesse visatud läikivad pärlid. Ning sinikas-kollane meri paistis kõrbena, ehk tormisel ajal kui ääretu lumelagendik, mille haugi pillab torm üle väljade.

Ning ikka edasi lendasid rändajad, tõustes pilvini kõrgele, ja maastik vaheldus kui kirjus panooraamas, tuues esile ikka uusi värve ja pilte. Lumised mäed tõusid kõrgele üles toetades küürus selga vastu pilvi. Ning orgudes hiilgasid läikivate kuplitega kloostrid ja kirikud, kust kostis kellade tralliline sumin.

Mäe nõlvakuil karjutses kari, paistes kõrgusest muste kirpena siidisel linal. Ning vabrikute punased korstnad paistsid suitsevate sigaritena valgete hamaste vahel. Mõnuldud vaatasid mehed üle vaiba ääre alla, lennates metsiku kiirusega edasi, et päd-pööritas ning hing jäi kinni.

Otse päd kohal paistis kõrvetav päike, et rätsepp lamas särge väel, pühkides higi ning hädaldades palavuses. Kuid siis kerkisid mustad pilved kui hallid karud, peites päikest oma venivate kerede taha. Tõusis jahe tuul ning alt kostis hoigamisena

100 raske mühin, kui sammuks surm raskete sammudega üle niite.

„Saame vihma!“ lausus lõõtsapaikur, kärtlikult pilvi silmates.

„Annaks Jumal“, kostis kirstupanija ükskõikselt, venituses uniselt.

Ikka hämaramaks muutus all maa ning pilved taevas olid kui muld. Ning siis hakkas ta pilduma tulesid, kui tormaksid möirates tulised siud, millest värises õhk ning hoigas valusalt maa. Ning kui taevast hakkas langema rahet ning torm pillus mehi pallina üles ja alla, langesid nad hirmunult põlvili, paludes Issandat:

„Ära hävita meid, ära hävita meid!“

Kui valgeid kive langes alla, kattes vaiba jäise korraga. Ning vingudes ja möirates ratsutas torm, lüües kapjega säravat tuld.

„Meie tunnike on tulnud!“ hädaldas kirstupanija, hääles kisendav palve Issanda poole.

„Kus on nüüd Helloli saar, millest köster meile vaimustusega pajatas?“ kurtis rätsepp, peites pääd vaipa.

„Kuna jõuame sinna, et oleks lõpp meie vaevlemisel!“ nuuksus lõõtsapaikur, armetu omas kartuses.

Taevas hakkas selguma, läbi pilverahne paistis päike, et all säras maa kui toome helbetes kattunud. Vaip aga lendas ikka edasi, kiirendades käiku iga tunniga ning tõustes ikka kõrgemale ja kõrgemale. See oli metsik tormamine läbi ilma avaruste, et täh-

tede miljardid tormasid mööda hiilgavate viirudena. Ning maa paistis all kui jäätanud meri, kus tuul kannab hangesid vilistades.

Läksid päevad ning nädalad vahetuva vaatega alla. Sääl hiilgasid päikeses kollased kõrbed ning sinas meri kui sulanud klaas, et mehed võtsid maha kuued ning pühkisid higi ääretumas palavuses. Ning mõni silmapilk hiljem oli jälle külmus, et rätsepp lõdises ning kirstupanija pani sõrmed suu juure. All aga liikusid jääkaljud tuhkhallis vees kui hiiglased, sirutanud valged pääd taeva poole.

Mehed vaatasid alla ning nägid kokkudes, et nad juba varemalt näinud neid kohti mitu korda. Olid lennanud ümber maa kui keerlev planeet. Ning ahastavalt silmasid alla, otsides Helloli saart.

„Kus on Suur Okeaan, mis peidab imelist saart?“ nuuksus kirstupanija värisedes.

Nad olid kaotanud aega, kui oleksid tormanud aastad. Lõõtsapaikuri pää läks halliks ning rätsepa näole vajutas aeg sügavad kortsud.

Ning ühel hommikul ärgates nägid nad kokkudes, et all enam maad polnud. Nende all venisid pilved kui suits ning üleval hiilgasid endiselt tähed kui metslooma tigidad silmad. Külmast värisedes tõusis rätsepp ning sirutas pika kaela üle ääre alla. Kaua vaatas ta halli uttu kui hämarasse kuristikku.

Lõõtsapaikur tõmbus kerra, vaikne ning kurb, kui oleks läinud totraks. Ta habetanud lõug värises ning silmad olid hallid ja särata kui mudane

102 vesi metsas tiigis. Ning ikka suuremaks kasvas igatsus Helloli saare järele, kui elust väsinud inimese igatsus Issanda pehmesse sülle. Ikka palavamaks muutus nende palve, ikka valusamini kostis nende hoigamine.

„Kui paitav tuul liiguvad naised Helloli saarel, ihar värisemine punasil huulil. Ning puis kasvavad granaadi õunad, mida sirutatakse sulle vastu naeratu-sega. Ning istudes kuninga troonile jood kuldsest karikast punast viina, et pää hakkab pööritama kui imelikus unenäos. Ning siristades lendavad sinu ümber linnud, pelgamata sind. . .“

All aga venib hall udu, kattes maad ja Helloli saart ja õrnemaid unistusi saarest. Uppunud uttu on Suur Okeani saar, kadunud kauguses unistused.

„Ning kuuvalgel ööl tulevad lainilt näkid, ratsutades kaldal kentauride seljas, faunide mängides iharat viit. Kuu kolletab näkkide ihul, kattes nende alastust elava hõbega. Õrn paitus vilksatab nende unistes silmis ning liikmed on täis magusat und...“

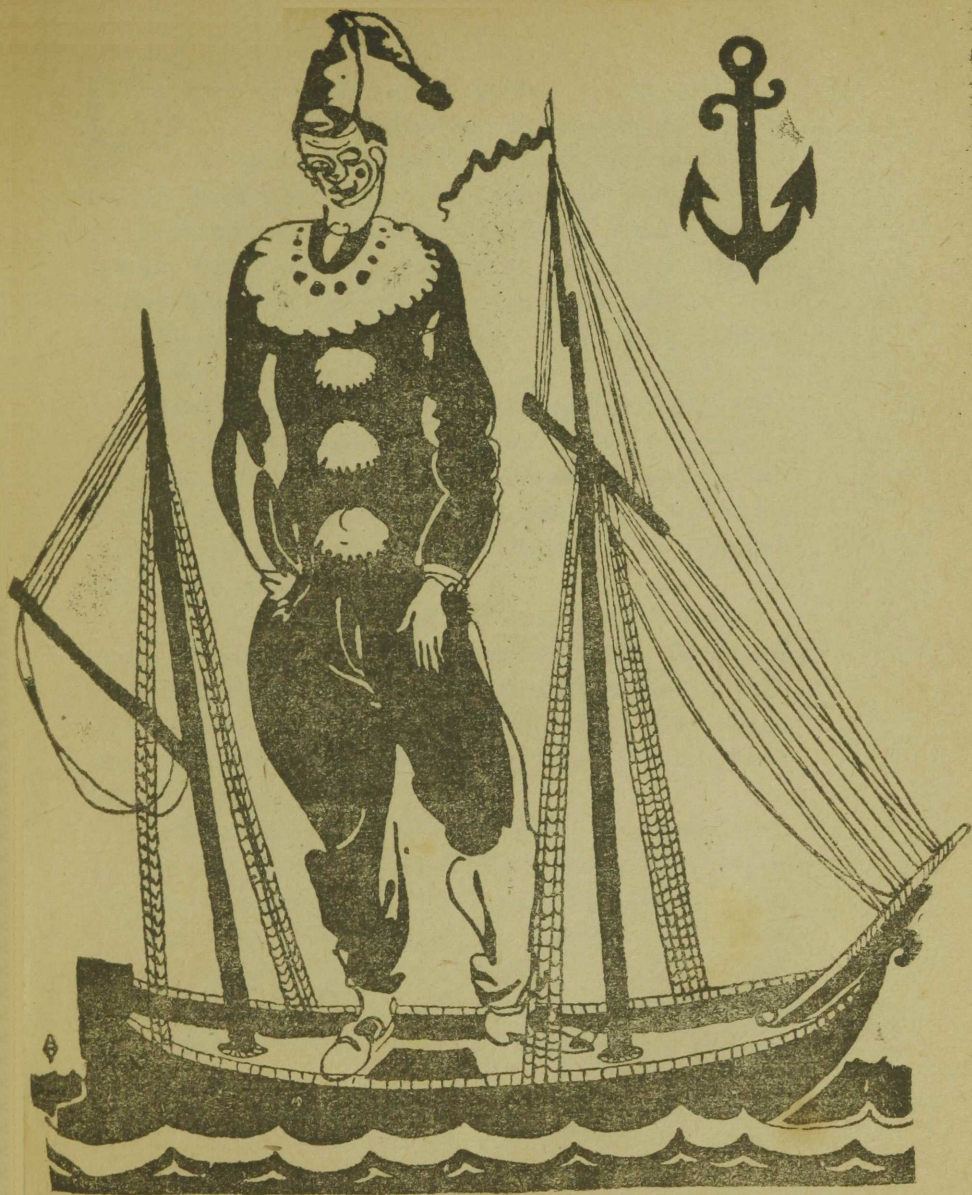
Vaip aga tõuseb ikka kõrgemale, liigub ikka kiiremini. Kui rändav planeet tormab ta läbi sinise ilmaruumi. Ning lähevad kuud ja aastad, aga rändajad liuglevad ikka edasi, vaadates liikumatult üle ääre alla. Nad on kui kivinenud poosi, vananenud, hallinenud, et silmad on kui läiketa klaas ning habe kui pruunikas sammal. Vajunud mõttesse, rääkimata sõnagi, unistades Helloli saarest, kuhu oodatakse kärsitusega uut kuningat! Kuningad aga rändavad ümber, otsides saart, pääsemata tagasi alla.

Nad kattuvad jäise korraga kui valgete säravate kilpega ning tormavad metsiku kiirusega ümber maa. Ning Helloli saar on ainukeseks mõtteks, ainukeseks igatsuseks, mis paisutab rinda kui kevadine viirastus. Ah, missugune õnn oleks kõndida lillelisi teid, tuule raputades kollakaid jasmiini õisi nende pähe. Missugune joovastus lamada sirelipõõsa all, tundes paitavaid sõrmi oma juustes. Ning vastu vaatavad silmad kui sinine siidine taevas, õrnus ning andumus sääl.

Lähevad aastad ning aastasajad, jäätanud vaip tormab edasi ning kivilinenud mehed vaatavad otsides alla Helloli saart.

Ning noored tütarlapsed, vaadates sügisõil igatsedes tähtedes taevast, näevad langevaid tähti sinises õhumeres. Need on rändavad rüütliid, kes liuglevad välgukiirelt, otsides ilma avaruses Helloli saart.

1917.

A large, faint, light-colored illustration serves as a background for the page. It depicts a mermaid standing on a ship's deck. The mermaid is wearing a patterned, long-sleeved dress and has a tail visible at the bottom. To her left, the rigging and mast of a sailing ship are visible. The entire illustration is rendered in a very light, almost ghostly tone, blending into the aged paper background.

MERILIND

Pajats Nuukala astub Lõvide treppidest üles, mille ääri sulisevad purskkaevud, heites kõrgele sätendavaid veejuge. Graniidist tiivulised lõvid seisavad piiskade värvilises lummutuses kui lillelises oasis, vihaselt sirutades päid. Nende avatud suud on täis vahutavat vett ning kivised silmad kiirgavad vastu jasmiinkollakaid pilvi.

Pajats istub purskkaevu äärel ning vaatab üle linna.

Sinises suitsus sirguvad kõrged tipud ning vabrikute nõgikorstnad. Maapäeva maja vaskkatus leegitseb tulekahju kiirgavais värves. Pruunid marmorist kolonnid hoiavad leegitsevat katust kui loode taevast. Önnistegija kiriku kõrgel tornil keerleb nagisedes nikkel kukk.

Kitsad, kõverad uulitsad looklevad kiirte jõgedena, lõigates tükikesteks kihavat linna. Särtsudes lendavad tramvaid, röhkides tormavad autod. kapjade plagonal jooksevad hobused. Ning linn müdiseb värisedes kui hiigla raudelajas, verine haav karvasel rinnal.

Ning pahemat kätt kihab sadam, laevade mastid kui paks mets. Rasked ketid ning tõstekraanid vihisevad, katlad vilistavad, masinad rõhivad, elevaatorid müdisevad. Purjed sinavad kui tükike taevast tuhhallide pilvede keskel, mille vahel looklevad suitsu nõgimustad kered. Inimeste kärsitu ahel viskleb laevade vahel kui sääskede miljard üle hämara metsa.

Tsitronkollastes kuubedes ning indigosinistes

pükstes, valged türbanid pääs, kükitavad türklased ühel laeva lael, oodates ärasõitu. Kettides silmutud ahvid hüplevad nende ümber, püütud ning aetud poolalasti lastest. Ning kaugemal seisavad veiderdajad mustlased, sammetpunastes jakkides, valgeis käikseis, läikivad vasknööbid rinna ees. Mustad sasis juuksed katavad nende päid kui karvased mütsid Siberi lambanahkadest. Kükitades suitsetavad nende naised lühikesi piipe, kõrvades kuldrõngad, õlgadel kirjud lillelised rätid, laius undruku voltes kiunuvad lapsed.

Mõni samm edasi küürutavad väljarändajad eestlased, karvased mütsid pääs, hallid villased kuued seljas, pikad säarikud jalas. Nad seisavad liikumatult, vaadates tardunutena inimeste askeldust. Nende kahvatud, luised naised kükitavad kaasavõetud kraami keskel, imetades valgejuukselisi lapsi kui vonakesi. Nii küürutavad nad tundide kaupa laeva nõgisel lael, ükskõiksed ning tõsised, unised ning liikumatud, nukrustades hinges kõike seda ümbritsevat kirjust. Kui aga kere nagisedes hiivab laev, hüppavad nad äkki püsti, vehivad rätikutega, vaatavad kaua üle laeva parda linna poole, hallide silmade minnes niiskeks. Ning linn, mis kandis nende vastu needmist, saab korraga armsaks ja omaseks, et väljarändajate kollased sõrmed haaravad kramplikult laeva parrast. Kuid laev liigub edasi, jättes järele mulisevat, rasvast läikivat vett, viies üle mere türklasi ja mustlasi, eestlasi ja itaallasi, sakslasi ja soomlasi, liikudes ikka edasi kui kaamel

läbi kõrbe, kui kaamel kandes turjal rändajate inimeste igatsevat hinge. 109

Ning teine, kolmas, neljas laev täitub samuti, vilistab, nagiseb ning luigleb sadamast välja siniselle merele, liikudes kui karavaani read halli taeva all igale poole.

Pajats pöörab pilgu kõrvale.

Missugune rahutus ja liikuvus!

Kõik mahutab enesse see liikuv kere, sinna veeretakse kollased juustu rattad ning sinna lähevad kodumaale sõitjad türklased, sinna viiakse musta tõrva ning selle laele ronivad veiderdajad mustlased. Paisuvad purjed viivad unistusi läbi vahutava vee kaldalt kaldalle, liikudes ikka edasi kui rahutu mõte.

Ning Nuukalal tuleb jälle igatsus istuda laevale, lamada ta hõljuval lael, vaadata halli taevast ning kuulata mässavate vete loksumist vastu laeva külgi. Vaadelda karjuvaid lõukaid, kes lendavad kaasa kui mahajäämise valus.

Kaugemalle sellest neetud linnast, juustu ning tõrva vabrikutest, nõopide ning nahkade tehastest, väiklasist inimesist ning madalast taevast, mis lasub õlgadel kui kummuli liud. Rännata merest merele, peatamata, astumata maale, ikka edasi — kuud, aastad, aastakümned, kuni juuksed hallituvad, mõtted luituvad ning rahutus muutub melankoolseks tänapäevaks. Issanda needmine lasub üle linna kui vihma tõrvmustad pilved. Issanda viha piitsutab inimeste pimedust ja totrust, ei ole tal lahket nägu selle linna askelduste vastu.

Ning Nuukalal tulevad meele need udused päevad siin linnas, need pikad, niisked päevad, kui ta käis nälginuna poriseil tänavail, kibe viha oma olemasolu vastu. Kui puuduse silmus tõmbus ikka koomale ning litsus kollaseid sõrmi ta kaela. Kui inimesed tulid ja vaatasid ta veiderdamist, olles tõsised ja kaastundmatud kõige vastu.

Ehk mis mõte tal teenida Helderi allalibisevas tsirkuses, mille viimseid päevi ei suuda temagi tõrjuda kaugemalle. Ehk mis mõte hüpata trapeetsilt trapeetsile, lennata linnuna kõrge lae all. Pingutada jõudu ja närve, et teha ikka elukardetavamaid hüppeid ning hämmastavamaid võtteid. Mis mõte joo-buda oma keha sitkusest, liikmete väledusest ning julgusest, tardudes oma oskuse ees!

Nuukalal pole saladuseks, et tsirkus kiratseb viimseid päevi. Öhtul on toolid ja pingid tühjad ning orkester mängib tühjas ruumis tukkudes. Ainult galleriile kogub soldatid ja kooliõpilasi, kuid isegi nende arv väheneb iga päevaga.

Pärast direktori surma libises ettevõtte kiiresti alla. Hobused lõppesid, ahvid jooksid minema, artistid võtsid väljamaksmata palga eest lõvid ja dresseeritud koerad ning sõitsid teise linna. Ainult pajats Nuukala, hiinlane Schuntänfu ja ratsutajanna Heldi Helder jäid siia, täites öhtu pika programmi, sest proua Helder ei osanud ise midagi muud pääle toore sõimu ja veel toorema flirdi sõjaväelastega. Ning hiinlase Schuntänfu vigurid olid juba igale poisikesele teada, aga ratsutajanna Helli Helder ei

suutnud enam ühtki joovastada. Tema turnimine hobusel oli alati korduv, vana, igav, et publikum ei sattunud vaimustusse isegi ta ilust. Ainult Nuukala ilmumine sünnitab elevust. Ta surmapõlgavad hüpped ning linnu lennud kõrgel õhus panid mõirama tsirkuse. Kuid kas võis ta üksinda päästa surmale mineva asutuse!

Parem istuda laevale ning sõita minema, rinna paisates igatsuse tuld.

Sõita sadamast sadamasse, linnast linna, nagu oli ta rännanud poisikesena tsirkusega ühes. Mis mõte viibida veel siin, lõbustada linna äärist publikumi, elades igaveses poris ning udus päevast päeva?

Ning kesk kirju vaatlust tunneb Nuukala, kuis naise kuju talle ikka lähemalle astub, võludes ta mõtteid ning lendavat igatsust. Pajats mõtleb, hõõrub otsaesist ning muigab. Ei, mõtleb ta, Helli Hejder kaob samuti kui teised, samuti kui teised libiseb see naine mööda, kui purskkaevu piisk särendades päikeses ning siis langedes tagasi halli vette. Samuti kui teised elab elu ainult hinge ühe äärekeseaga, olles madala veena igale läbiminev. Põhjamaises jäisuses ei suuda temagi tantsida Paani kirglikku viisi, hinge põledes iharalt. Temagi ratsutab tsirkuse viimse hobuse seljas, kuni siniviirud ilmuvad silme alla. Ning ikka kõrgemalle sirguvad vabrikute nõgikorstnad, ikka tihedamat suitsu sülitavad nad taeva poole, kuni taevas muutub mustaks kui tõrv ja linn pimedaks kui öine kabel, luukerede tantsides üle haudade. Ning siis võib Nuu-

112 kala tantsida trapeetsilt trapeetsile kui siug, aga keegi ei joubu enam ta sitkest kehast ning liikmete väledusest. Orkester ei mängi enam ta ilmudes marssi ning publikum ei plaksuta temale enam käsi. Siis liigub ta koolnute riigis ning tsirkuse viimne kukk kireb kolmat korda pimedas tsirkuses õudselts. Lööb tiivad kokku ning karjatab, et kõigel on lõpp, kõigel on lõpp.

Nuukala viskab sigari otsa purskkaevu sulisevaasse vette ning astub Lövide treppi mööda alla. Daame istub pinkidel, punased astrid rüpes. Ning nende näod on hallid kui pilvis taevas ning nende huuled on külmad, maitsmise lõbuta. Nuukala astub linna sinisesse suitsu kui sääsk, kes sattunud auravasse katla.

Nuukala sammub linna äärele.

Ta on väsinud rändamisest ja vaatlemisest.

Tal pole tahtmist praegu astuda tsirkuse haisvasse ruumi ning teha harjutusi tundi kolm. Mingisugune pingutus ei päästa ometi tsirkust, kuigi Nuukala turnib ning räägib anekdoote, ratsutab hobusel ning esineb klounina, täidab Schuntänfule karu osa ning astub üles kui üleilmiline esimaadleja. Kuigi ta jõudnud igal kunstialal täiuseni, tunneb publikum ta siiski, kõige osavama maskeerimise pääle vaatamata.

Ning see mõni publikum linna äärmisest kvartaalist, kel pole mingisugust arusaamist kunstist! Nuukala teeb trapeetsidel surmasõlmi, Nuukala viilistab ööpikuna, Nuukala ratsutab metshobusel,

Nuukala tõstab saja puudalised pommid, aga publikum oli vaikne ning tuim! 113

Pajats astub tsirkusse.

Suur ruum on hämar ja õudne. Hiinlane Schuntänfu harjutab nugade visket, kollane nägu kui vahast mask. Noad lendavad viltu ning hiinlane vannub tuseselt, kortsutades huuli. Midagi ei õnnesta tal, isegi kõige lihtsamad vigurid, mida ta teinud kõik oma eluaeg eksimata.

Ratsutajanna Helli Helder istub unisena areeni äärel ning vaatab ükskõiksena hiinlase harjutusi. Naine külmetab sinises määrdunud trikoos, et õlad värisevad ning huuled on sinised. Ta hoiab süles hiinlase kukke ning silitab ta punast kaela.

Pajats istub naise kõrvale.

„Schuntänful ei ole täna õnne!“ lausub ta naisele.

Kuid naine ei vasta. Ta istub hobuselle ning sõidab kilgates. Proua Helder astub ringi keskelle, plaksutades pikka piitsa ning taarudes jalul.

Pärast harjutusi lähevad nad kolmekesi koju. Hiinlane astub Helliga ees ning Nuukala sammub nende järel nukralt. Ta mõtleb naisest, kes ei taha teha temaga tegemist, kes läheb hiinlasega ees ning räägib temaga midagi lõbusat. Ehk ei ole tema enam Nuukala, kes esimisena läbiteinud trapeetsil surmasõlme? Ehk ei ole tema Nuukala, kelle tööst elab veel tsirkus?

Ning kurvalt pöörab pajats hämarasse põik-uulitsasse, hinges kibedus naise vastu. Eks ole ta

114 küllalt rääkinud naisele põgenemisest ning tihti vaadanud temaga Lõvide treppidest lahkuvaid laevu? Eks ole ta küllalt lubanud naist viia siniselle merele ning hoida teda kätel, kui hakkavad paisuma tuuled. Eks ole ta unistanud naisega kaugeist maist ning palmide alleedest, kus nad kõnnivad kahekesi, kuu kallates hõbedat üle nende päade?

Naine kuulas ja ohkas.

Naine kuulab kõike ning ohkab ikka, mõtleb Nuukala kurvalt. Naine ei taha korduvaid unistusi, sest pajats on rääkinud kui lapsele kõik need aastad põgenemisest, tegemata katsetki. Ta lendab trapeetsil proua Helderi piitsa hoopidel ning on vaikne ja sõnakuulelik. Naine läheb hiinlase järele, sest hiinlane ei armasta unistada. Hiinlane pilgutab silmi, tõmbab huuled kortsu ning annab mõista, et tema käes on kõik võimalik.

Ning viha valdab pajatsi hinge.

Tihe udu laskub üle linna. Hakkavad säten-dama kahisevad gaaslaternad. Müdiseb hämar tänav tormavaist tramvaidest. Sadamast kuuldub kettide vihinat.

Nuukala kõnnib uulitsalt uulitsalle, kleepiv udu ta ümber. Pajats seisatab, loeb kinode kirjuid kuu-utusi, kuulatab inimeste jutu kõminat ning sam-mub jälle edasi mõteta ja sihita. Sügisene pimedus tiheneb.

Siis pöörab ta ringi ning kõnnib tagasi.

Poole tunni pärast peab ta ronima trapeetsile ning tegema surmasõlmi. Poole tunni pärast

peab ta esinema janunevalle publikumile, lahkesti 115
naeratades igale poole. Ning Nuukala kiirendab
samme, kui kartes jääda hiljaks.

Tsirkuse ette jõudes, jääb ta imestades seisma.

Rahvas kogunud tsirkuse esisele ning sõimab
ja märatseb. Teenijad kollastes kuubedes jooksevad
ringi ning püüavad äritatud rahvale midagi seletada.
Poisikesed vilistavad ja kisavad, pildudes kive tsir-
kuse akendelle. Rahutus suureneb, paisub, inimeste
viha tõuseb.

Nuukala jookseb tagakäigust proua Helderi
tuppa.

Proua istub kokkuvajununa toolil ning nutab.
Ta kahvatud huuled tõmbuvad nutu krambes. Tüd-
ruk katsub teda vaigistada, kuid proua hüsteerial
pole piiri.

„Mis on juhtunud?“ küsib Nuukala imestades.

„Nad on põgenenud, nad on põgenenud!“
ägab naine teatraalselt ning üle ta värvitud põs-
kede jooksevad pisarad.

Pajats võpatab:

„Põgenenud? Kes, kes?“

„Helli, hiinlane!“ nuuksub proua.

„Põgenenud?“

Nuukala seisab kui löödud. Nuukala aimus
läinud täide. Nuukala unistus langenud kokku kui
paberist ehitus.

„Olgu neetud see Schuntänfu!“ hüüab ta
vihaselt.

„Rahvas märatseb, rahvas nõuab etendust,“

116 hädaldab naine edasi. „Jumal, mis pean nüüd tegema! Hüpata põlevasse ahju? Hüpata jõkke? Siduda silmus kaela ning puua end esimese laterna külge?“

Nuukala kuulab ning tal tõuseb viha ka proua vastu. Nutetud pisaraist muutuvad naise värvitud põsed pleklisteks. Huuled tursuvad ning silmad punetavad.

„Ei ole häda!“ lausub pajats tahtmatult. „Ratsutan ise täna Helli asemel!“

„Sina ratsutad?“ hädaldab naine. „Vist minu seljas? Nad on ju viimse hobuse kaasa võtnud. Nad on tulnud tsirkusse ning rääkinud teenijale, et sõita vähe linna. Minu lauale aga jätsid kirja, et nad enam iialgi ei mõtle siia tagasi sõita. Mis teen nüüd mina? Ehk võid Sina, närune veiderdaja ning köietantsija üksinda täita terve õhtu programmi? Ah, olete söönud mu hinge, kui vaglad rippunud mu küljes ning närinud kõik need aastad. Kõik need aastad on teil olnud ainuke soov rutemini saada minust lahti.“

„Hää küll,“ vastab pajats, „kui nii, siis võin ka mina minna.“

Ning ta võtab mütsi ja tahab minna.

„Nuukala, Nuukala, ära jäta mind üksi!“ hoiab naine. „Mis teen ma üksi? Vihane rahvas kisub mind tükkideks. Kuuled, kuis märatseb ta tsirkuse ees? Nõuab raha tagasi, aga seda pole enam olemas. Kas Sa ei annaks siiski väikese etenduse?“

„Ei,“ lausub pajats kindlalt, „seda ei tee 117
mina mitte.“

„Siis lähed ka Sina?“

Nuukala ei vasta. Ta astub tagauksest välja ning segab end märatseva rahva sekka. Ta vehib ja karjub ühes teistega, ergutades üht ning teist, lõkestades inimeste kirge ning viha.

„Maha põletada see tooruse hoone!“ hüüab ta valjult. „Petavad raha, aga ise panevad putku. Ise panevad putku meie higiste kopikutega!“

„Aknad sisse!“ karjub rahvas.

Nuukala võtab kivi ning viskab ta aknasse. Klirinaga langeb suur ruut kividelle. Pajats vaatab, kuulatab ning sammub siis minema.

Ta õlgadel hõljub kleepiv udu.

itmed päevad hulkus Nuukala linnas ringi. Tihti astus ta Lõvide trepile ning vaatles tundide kaupa sinetavat merd, kus ristlesid laevad igale poole, viies pajatsi unistusi kaldalt kaldalle. Sügise külmas kolletusid lehed, et linn säras madalas pleekinud päikeses kui brongsitud raamides tumesinist merd. Ning Nuukala mõtles neist maist, kus puhus soe tuul ning päike seisis ceniidil kui tulekahju.

Ikka tungivamaks muutus igatsus põgeneda siit linnast, jättes needmist ja viha nende inimeste ja müüride vastu, põlgust ning tuska selle koha mälestuste vastu. Ikka põlevamaks läks soov istuda laevale ning kihutada meredel ringi kui romantiiline röövel, riisudes ning võideldes vastusõitvate laevadega. Ta uitleb ringi ning korjab oma laevale kulda ja hõbedat ning pistab põlema kõik teised laevad, mis juhtuvad ta teele. Ning sügise tormis põlevad laevad, värvides laineid punasteks kui veri. Purjed seisavad leekides, mastid langevad kokku, laev vajub värisedes põhja, aga Nuukala sõidab edasi, seistes kapteni sillal kui võitja. Merelt merele, peatamata, sihita, kantud igatsusest uppuda vahu-
liste lainete kaissu.

Pajats rändab sadama kvartaalis, must mantel üle õlgade.

Pajats vaatleb sadama kirjust, pruune, soone-
seid madruseid, ruttavaid inimesi, kaupade ladusid, vilistavaid katlaid, täituvaid elevaatore, joobudes selle kirjustest ja rahutusest.

Pajats astub meremeeste haisevaise joogikohte, räägib madrustega tormidest ja meredest, joob ning tülitseb nendega, näitab neile tasuks tsirkuse numbrid. Ta on isegi unustanud ratsutajanna Helli Helderi ning hiinlase Schuntänfu. Ta ei mõtle naise üle, kes teda jätnud saatuse hoole, põgenedes hiinlasega teise linna. Ta on ükskõikne endise elu vastu, elades nende kaugedelle randadelle, mis seisavad säälpool seda merd ning kus tema ettekujutusel peavad lõppema udu lasuvad pilved.

Pajats saab tuttavaks kapten Nilseniga, kelle laev sõidab varsti üle okealani, viies tõrva ja süsi siit sinna. Nuukala teab, Nilseni laev on vana loks, niisugune närune raibe, millega keegi merele ei tihka sõita. Meremehed räägivad avalikult, et see olla otse ime, et sarnane laev pidada vastu okealani reisidelle. Nad räägivad tõsiselt, et ta ikkagi nüüd kindlasti põhja vajuda, sest et kere nagisevat ja mastid kõikuvat. Ta olla mädanenud ning roostes.

Nilsen kuulab ega vasta midagi.

Ta on sõitnud laeval kogu oma elul. Laev on suurtele tormidelle vastu jõudnud panna, kõige oma armetuse pääle vaatamata. Ning Nilsen mui gab, kui talle räägitakse põlgavalt ta laevast.

„Ära usu nende rumalat juttu,“ lausub ta Nuukalale.

Ning Nuukala usub Nilseni.

„Võta mind kaasa merele,“ palub ta ärdalt. „Täidan Su käske ning olen sõnakuulelik. Sean purje ning kütan katlaid.“

Kapten mõtleb.

„Mul on kakskümmend kaheksa tugevat meest,“ lausub ta, „kõik kui tigidad merehunid. Aga narri, kes mind lõbustaks, seda pole mul. Hää küll, homme hiivame ankru ning sõidame minema. Homme vara, enne päikese tõusu.“

Taevast hiilgavad tähed ning sadamas säravad tuled, kui laev hiivab sadamast. Ikka kaugemale jääb tuled väriline meri ja udus kerkivad nõgikorstnad, vähenedes, kistes kartlikult küüru, põgenedes, kadudes halli uttu kui viirastus. Nuukala seisab laeva hõljuval lael ning vaatab kaduvat linna, hinges sapp selle koha vastu, kus ta elanud oma halvemad päevad.

Ning tal tundub nii võõrana korraga linna kirju tänav, tsirkuse pruun lagi, hiinlane Schuntänfu ja naine, kes ratsutas viimsel hobusel kui liblik ümber kollase tule, kilgates ja vehkides, paljastades valgeid hambaid ning pildudes odavaid suudlusi gallerii-publikumile. See kõik on võõras ja kauges minevikus, kust vaatavad viirastused naerdes ja pilgutades silmi, värvitud inimesed ja dresseeritud loomad, tantsides ja kisades kui hulluse ekraanil. Kui vastik ja toores see kõik, kui kaugel ja tume see mineviku kohutav viirastus.

Laev libiseb ähkides läbi halli vahu, läbi hämara udu, mis piirab laeva lendleva pilvena. Mis katab liikuvat kere ning halle purjesid, et Nuukala tunneb õudust ja hirmu. Ta lõdiseb külmas udus, olles armetu ja üksik. Tal tundub koguni, et sat-

tunud kõrbe, istub kaameli seljas ning liigub öises jäisuses tundmata mail, piiratud seletamata õudusest. Ikka ligemalle jõuab ta kohutavale viirastusele, mis seisab kesk kõrbe, punane, mõõtmatu, vormitu, mis kisub pajatsi enesesse, et ta tunneb iga verilible võpatust, iga soonekese lõhkemist, iga küüne kohutavat katastroofi. Ning kõik see kokkuvõetuna on midagi nii õudist, nii seletamata koledat, et ta tarretab ning vaatab surnu kahvatuses, teadmata, mis sündinud.

Kuid siis kaob udu ning meri on vaikne, muutudes kahvatu-siniseks. Laeva laele koguvad madrused, lauldes üminal kaugetest randadest. Nende näod on pruunid ja soonesed, tõsised, kortsus, elajalikult toored ning ahned. Ning seljad neil küürus, kui kannaksid laeva raskust oma õlgadel. Nad on tõsised ning räägivad vähe, silmad vesihallid ning niisked.

Ning Nuukalale torkab üks meestest iseäranis silma. Ta on pikk ning vana, ühe silmaga, kitsas pruun habemetutt ühel pool lõual, huuled katkised ning imelikult viltu, paljastades musti hammaste kontse. Ta uriseb ning käib salapäraselt ringi, kuulatab kapten Nilseni kajuti ukse ees ning pomiseb midagi arusaamatut, silmade vilkudes kavalalt. Harnak on tema nimi. Loll Harnak, hõikavad teda teised madrused.

Läheb päev, teine, kolmas, — meri on vaikne ning hall, taevas selge kui põhjatus, kus ujuvad üksikud pilvede laastud kui tuide valged tiivad.

122 Ning ööd on täherikkad, et Nuukala lamab laeva lael ja vaatab unistades tähelendu, kui pilluks kõrguses keegi vallatult värvilisi konfette. Paisunud purjed vabisevad, mastid nagisevad ning kõite ümber hundab öine tuul kui tšello keel mahedalt. Ikka edasi liugleb laev, meeste seades purjesid.

Ning ööl, kui Nuukala unistab, tundes hämara teadmattuse suudlust huultel, astub Loll Harnak ta juure.

„Kes oled?“ küsib ta tasa, ringi vaadates. „Miks tulid meie laevale? Ehk on Sul teadmata, et see viimne sõit meie laeval?“

„Viimne sõit?“ kogeleb pajats.

„Vajub põhja, vajub põhja!“ räägib Harnak ning hirvitab.

Ta õudsel näol tõmbuvad sooned ning hämaras vilgub ainuke silm. Ta istub Nuukala kõrväl ning paistab kui haige hiiglane, värisev habemettut ühel lõua küljel.

„Ehk ei kuule Sa laeva nagisemist ning purjede vinguvat kisa? Ehk ei pannud Sa tähele kajakate karjumist, kui hiivasime sadamast välja? Nii pole kajakad kunagi karjunud!“

„Ja kapten, mis mõtleb kapten Nilsen?“ kogeleb Nuukala.

„Kapten istub oma kajutis ning joob whiskyt. Olen teda hoiatanud, olen rääkinud, et tüürigu kohe kaldalle, ehk muidu vajume põhja. Aga Nilsen naerab ja sõimab mind totraks. Mina ei

teadvat midagi, räägib tema. Olen rääkinud ka madrustega, olen seletanud jumala nimel, et sidugunad kapten kinni ning tüürigu kohe kaldalle, aga madrused hirvitavad ning kihutavad mind minema. Nagu ei tunneks ma merd! Olen merel üleskasvanud, olen hulkunud merelt merele, kuid kunagi pole mind vallanud sarnane kabuhirm kui praegu. Ehk ei ole Sa tähele pannud, et hiired on ilmunud laeva laele ning ringlevad karjana kisades?"

Taevasse ujub kuu, visates merele kollase silla. Sinises taevas säravad tähed kui rõuged armisel näol. Meri on sini-kollakas, virvendavad tähed põhjas.

„Põgene siit!“ sosistab Harnak tungivalt. „Võta lootsik ning põgene esimesel võimalusel. Homme ehk ülehomme on see juba hilja.“

„On siis laev tõesti nii vana?“ küsib Nuukala värisedes.

„Laev? Laev paneks ehk veel mõnele hääle tormile vastu. Kuid mitte laevas pole viga, vaid meres, selles imelikus tardunud vaikuses, mis hõljub meie ümber juba mitmet päeva.“

Ning vana madrus tõuseb ja rändab laeva lael kui pime, kobades ja sosistades, kuulates ja raputades pääd. Ta küürus kogu vilgub kuuvalgel kui kollane luukere.

Kuid lähevad päevad, meri on endiselt vaikne, tuul paisutab purje ning laev libiseb sinises vees kui merilind. Midagi ei juhtu, midagi kohutavat ei ligine, taevas on klaassinine ning inimesed rahulikud

124 ja tõsised. Ainult vana Harnak käib tõbisena ringi, igaühele sosistadas salapäraselt kõrva, manitsedes ja paludes, seletades ja ähvardades. Kuid madrused pööravad temast kõrvale ning nimetavad teda lolliks, naerdes ta kartust ja hirmu.

Ning siis tuleb päev, kui kapten ilmub laeva laele.

Ta on lõbus ja ülemeelik, ta naljatab ja sõimab, käies lõvina ringi.

„Nuukala,“ ütleb ta pajatsile, „olen Sind laevale palganud narriks, kuid Sina täidad oma kohust lohakalt. Kui mõtled nii edasi elada, siis lasen Sind visata üle parda merde. Meil on veel küll teine narr, vana Harnak, kuid ka tema on unustanud oma ameti. Palun omal laeval hoolikamalt teenida, ehk muidu olen sunnitud võtma valjud abinõud tarvitusele. Kuulsid, Nuukala? Ning Sina, Loll Harnak?“

„Mida pean tegema?“ küsib pajats kartlikult.

„Pead lõbustama meid!“ karjub kapten. „Pead hoolitsema selle eest, et mehed oleksid hääs tujus ning neid ei piinaks igavus!“

Ning laeva laele tuuakse viinavaadid, mehed istuvad nende ümber ja joovad. Meeste näod punetavad, sinisooned tursuvad, toorus pääseb vallale. Nad kallavad viina toopidesse ja joovad pilgutamata silmi.

Päike vajub põledes kollasesse merde. Taevas nõretab ta tilkuvast verest kui purpurmantel. Valged pilved palistuvad ta punaga. Vesi on kollane kui kuld. Purjed säravad loodetaevas.

„Harnak!“ karjub kapten. „Nüüd tantsi meile laeva hukkmise valssi. Viska kuub maha ning tõmba püksid jalast!“

Vana Harnak seisab alandlikult küürus, pomisedes kartlikult, et ta pole iialgi tantsinud laeva hukkmise valssi. Kapten vabandagu teda, aga tal olla tõesti raske tantsida.

„Valetad!“ karjub Nilsen vihast punane. „Sa tantsid silmapilk, ehk lasen Sind kõiega siduda laevale taha? Hirmusid? Tuletasid meele, et sarnast karistust ei ole Sul karta esimene kord?“

Vana madrus viskab kuue maha ning tantsib joobnud madruste keskel, halli päa värisedes. Ta tõstab jalgu ning hüppab õhku, pekstes jalad kokku, ise kiredes ja vilistades. Ta on armetu ja nõutu, paljas küür kui kollane luu õlal. Ta krägistab hambaid ning ringutab käsi, heidab maha ning hulub hundina, kakub juuksid ning sülitab õhku. Mehed naeravad kõhtvabinal ning pilluvad põlevaid piipe ta näkku. Kuid Harnak naerab nendele lahkesti vastu, kumardab ja tänab, mis tõstab madruste tuju veel rohkem.

„Küllalt!“ hüüab kapten. „Pean tunnistama avalikult, et oled läinud surmani igavaks. Midagi muud ei oska Sa juure õppida!“

Ikka metsikumaks lähevad inimesed. Nad jooavad viina ahnete sõõmudega, et silmad muutuvad veristeks paiseteks ning huuled tursuvad sinisel näol. Nad kisavad ja mõiravad, tantsivad ja tülitsevad, olles hullud metsikuse hoos.

„Nuukala, nüüd on Sinu kord!“ hõikab purjus kapten.

„Mida pean tegema?“ küsib pajats kartlikult.

„Missugune rumal küsimus!“ karjub Nilsen vihaselt. „Kust mina tean, kelleks jumal Sind, narri, loonud. Tantsi, roni mastide tipule, viska õhus spiraale, see kõik on Sinu enese teha.

„Ma ei oska midagi,“ lausub Nuukala värisedes.

„Ei oska?“ küsib kapten tõustes. „Ehk tahad Sinagi viissada hoopì? Ehk siduda Sind ka kõie otsa ning lasta laevale järele ujuda? Need lõbud Sulle vist tundmatud?“

Nuukala seisab kapteni ees süüdlasena.

„Siduge,“ lausub ta vaikselt, „pekske, see teie teha. Olen kunstnik, kel pole tahtmist lõbus-tada joodikuid!“

„See vastus meeldis mulle,“ lausub kapten naerdes, „kuid karistusest ei pääse Sina siiski. Poisid, siduge see poiss kinni ning visake merde!“

Madrused katsuvad siduda pajatsi, kuid nad on purjus ega jõua seda teha. Nad joovad edasi, lamades laeva lael kui tõprad, suud vahus ning näod sinised. Nad laulavad ja karjuvad, tõstes rusikaid ja ähvardades üksteist tappa.

Taevas tumenduvad pilved. Kiinrosmustadena liuglevad nad edasi, paistes virvendavas vees kui ratsutavad sõdurid. Öö tuleb, pime ning külm.

Nuukala läheb laeva keula ning vaatleb määratsevaid mehi.

„Miks norutate!“ hüüab kapten. „Ehk ei ole teie keskel enam ühtki meest, kes jõuaks tõsta ühes minuga klaasi?“

Madrused ei vasta. Nad lamavad segamini laeva lael norsates ja ähkides.

„Tõepoolest ühtki!“ hüüab kapten. „Ainult Harnak veel täie mõistusega, kuid narriga mina jooma ei hakka.“

Ning kapten kutsub tüürimehe enesega jooma.

„Lase laeval kord lennata oma meele järele!“ karjub ta purjus. „Minu laev tunneb teed ka Sinuta, see on ometi kindel.“

Tüürimees tõrgub vastu, kuid läheb lõpuks siiski. Nad joovad lärmitsedes edasi laterna punasel valgusel, paistes kui hullunud lamavate madruste keskel. Nad tõstavad klaase ja lällutavad, laulavad ja vehivad, kaks meest, üksteise vastu istudes. Ning lõpuks langevad nemadki teiste kõrvale, suud pärani lahti, näod punased kui veristatud.

„Läheme hukka!“ hädaldab Harnak, joomarite vahel liikudes. „Pole ühtki inimest, kes juhiks laeva. Kõik nad on joonud purju kui tõprad, märkamata liginevat õnnetust.“

Ning ta astub Nuukala juure ja palub:

„Põgene Sinagi siit, sellest kohutavast laevast, mis liigub kiiresti hukatuse poole. Iga tunniga, iga silmapilguga, ikka lähemale pimedalle kuristikule.“

„Kuhugile pole mul põgeneda,“ lausub Nuukala kurvalt. „Olen unistanud sinisest merest ja sinetavatest kaugustest, olen jätnud jäädavaks

128 jumalaga hallid kaldad. Kuhu minna nüüd? Tagasi udusesse linna, tagasi trapeetsile, et lõbustada publikumi, tagasi linna, et otsida hiinlast ja ratsutajannat? Maksta kätte neile oma viha ja pettumus ning siis esineda jälle karuna? See läinud mu minevikku kui raske unenägu.“

„Aga siia jäädes lähed surma!“ hüüab Harnak vihaselt.

„Hää küll,“ vastab Nuukala, „see siiski parem. Uppuda sinisesse merde ning kaduda ühes nende joomaritega, ühes selle laevaga, ühes Sinuga, see siiski parem!“

Ning kurvalt astub Nuukala alla laeva nagi-sevasse kerre, heites laudadelle magama.

Nuukala näeb rahutut und:

Ta turnib trapeetsil, aga all seisab hiinlane Schuntänfu, pikk piits käes. Hiinlane on miskipärast vihane, ähvardades tappa pajatsi. Viha andub publikumile üle, et kõik karjuvad ja kisavad, pildudes kive üles. Isegi ratsutajanna Helli seisab nende keskel ning ta silmad põlevad vihast. Ta karjub ühes teistega, vibutades vihaselt ratsapiitsa. Ning Nuukala langeb alla vihase publikumi keskele. Temale tungitakse kallale, teda pekstakse, aga Nuukala põgeneb läbi ukse tänavalle. Ta jookseb külmadel kividel, aga vihane rahvas ajab teda taga. Ikka suuremaks kasvab tagaajajate arv, ikka põleva maks muutub nende viha. Kui äiksepilv veereb ta pajatsi järele.

Nuukala ärkab värisedes.

Laeva niiske ruum on pime ja õudne. Ta astub laele ning näeb kohkudes, et lained on sirgunud, suurenenud, tormates vahutavate vallidena üle mere. Lained pilluvad laeva kui laastu küljelt küljele, mastide kõikudes ning nagisedes.

Purjus inimesed lamavad lael kui surnud. Isegi vana Harnak magab nende keskel. Kohkunud pajats katsub äratada teda, karjub ja kisub, aga Harnak on purjus. Ta ümiseb rahutult ning pillub käsi, musta suu vahutades.

Aga lained suurenevad kohutava kiirusega, tormates kui lumised mäeahelad. Taevas on nõgimust, kohutav, kus tormavad pilvede mustad mäed. Öö on pime ja õudne.

Tuul paisub, lennates vahu piiskega kui lumisel väljal, et laeva mastid nagisevad. Ning siis märkab kohkunud pajats, kuis lained hakkavad tormama üle laeva lae.

Ta põgeneb alla, värisev, hirmunud. Ta on vallatud surmahirmust, nagu kui kollane mask. Talle tulevad meele Harnaki imelikud hoiatused, ähvardused, palumine. Ning ta langeb meelemärkuseta põrandalle.

Kui Nuukala ärkab, on torm raugenud. Meri on vaikne ning kristallselge, taevas särab päikese kollane ratas.

Nuukala astub laeva laele ning märkab, et mastid on terved ning purjed on täis tuult. Laev libiseb edasi kui luik, lõigates kui klaasi pikka virvendavat juga.

Nuukala otsib ringi, ta käib ruumist ruumi, aga ühtki meest pole laeval. Ühtki elavat hinge liikuval merel. Lained on inimesed laelt merde pühkinud. Ning siis märkab ta kohkudes, et laeva keula otsas tolgendab vana Harnaki kohutav pää, ainuke silm kauguse poole sihitud. Ta verine habeme-tutt väriseb tuules ning hallid juuksed on täis vahtu.

Ning sest päevast pääle on Nuukala elu kui muinasjutt.

Kui oleks sattunud nõiutud laevale, mis viib teda vastu imelikule tulevikule. Ta märkab koguni, et see on uus laev, purjed on sinihallid ning kõrged, laev läikivast terasest ja betoonist. Ta märkab

koguni, et mastid on tugevamad ja kõrgemad, kajutid suuremad ja ilusamad. Ta märkab, et laev tormab kiiremalt kui seda teinud enne. Ning isegi siis, kui tuul raugab, tormab laev edasi, sünnitades vahu keerlevaid viire. Ainult Harnaki verine pää tõlgendab keula otsas ning ta punane silm sihib kaugusele.

Nuukala katsub lükata pää vette, kuid ta katse ei õnnesta. Harnaki habemetutt väriseb tuules ning ta huuled on tõsised ja himukad.

Laev tormab edasi.

Ikka kiiremalt sinise kauguse poole, purjede vilistades saladuslikult. Tihti näeb Nuukala kauguses sinavat maad, aga laev ei peata. Ta lendab kui merilind linnadest ja sadamatest mööda, ikka kaugemale merelle, mil pole iialgi lõppu. Nuukala näeb silmapilguks säravat linna, kirikute kõrgeid tippe, vabrikute suitsvaid nõgikorstnaid, majade läikivaid vaskkatuseid, kuid mõne silmapilgu järele kaovad nad jälle sinasse kui viirastus. Ning rohekas-sinine vesi ja selge taevast ümbritsevad laeva kui põhjatus.

Nuukala on ahastuses, Nuukala karjub, Nuukala nutab, aga laev tormab edasi, iga päevaga, iga tunniga kiirendades lendu. Kui merikotkas lendab ta edasi, kandes oma turjal pajatsi ahastavat hinge.

Lähevad päevad ja ööd, päike vajub põledes merde, tõuseb särades taevasse, aga merel pole lõppu. Ta on ääretu ning otsatu kui põlvest põlve käiv müüt.

Ühel hommikul ärgates märkab Nuukala, et laeva purjed on tulipunased, laeva lagi perlmutter-

132 läikiv, mastid terasest, nõõrid vasest. Ta vaatleb ja imestab, uskumata silmi. Ning endiselt tolgendab Harnaki verine pää keula otsas, huuled kui muheldes viltu.

„See on Sinu tegu!“ karjub Nuukala ahastavalt. „See on Sinu mäng, vana Harnak! Surres oled nõidunud mind siia, et pean ujuma merel kuud ja aastad, kuni tarretan kiviks! Miks oled seda teinud, Harnak? Kas seepärast, et ei kuulanud Su manitsust ega põgenenud siit, kui Sina seda nõudsid nii tungivalt. Kas seepärast, et Sul igav oleks rippuda üksinda keula otsas, vaadates ainsa silmaga sinisesse vette?“

Harnak muheleb ega vasta.

„Räägi Sa, kohutav tõbras!“ karjub Nuukala vihas. „Miks litsud huuled muheldes kokku ning vabistad verist habemetutti? Miks oled saanud kiusajaks tondiks mu elus, kes juhib mu laeva merelt merele? Kui kaua pean nii lendama, kuu, aasta, aastasaja, ehk terve igaviku, kuni mühab veel vesi ning sinetab taevas?“

Harnak pilgutab silma ega vasta.

„Sa oled keeletu kui sinav kaugus!“ hüüab pajats ahastavalt. „Sa tolgendad keula otsas kohutavana, ilma et saaksin Sind kätte. Sa muheled, nähes mu piina, Sa naerad, märgates mu hirmu. Sa vaatad sinisele kauguselle ja juhid laeva kui saatana. Siis ütle vähemalt, miks oled värvunud purjed punasteks? Et isegi linnud lendaksid kokkudes laevast eemalle?“

Harnaki nägu tõmbub äkki tõsiseks.

Ning Nuukala läheb minema. Jälle sinab kauguses linn. Kõrged tornid hiilgavad päikeses. Keerlev suits tõuseb taeva poole. Kuuldub müdin ning ragin.

Nuukala jookseb uuesti Harnaki juure.

„Ma palun Sind!“ karjub Nuukala põlvitades. „Ma ei tea, kes oled: saatan või surelik, kuid aita mind, päästa mind, lase mind tagasi maale. Sa näed ju, kauguses särab linn, tornid hiilgavad, vaskkatused säravad. Juh! laev linna poole, et saaksin jälle inimeste keskele.“

Harnak pöörab näo pajatsi poole ning vaatleb teda uurivalt.

Siis pöörab laev äkki ringi ning libiseb sadama poole.

Ikka lähemale ujuvad kõrged tornid, sirgudes, suurenedes. Juba märkab Nuukala sadamas seisvaid laevu, müdisevaid tõstekraane, inimeste rahutut visklevat ahelat laevade keskel. Juba märkab ta kitsaid tänavaid, kirikute säravaid torne, leegitsevaid aknaid. Juba hõiskab ta, nähes jälle maad, jälle üle hulga aja.

Kuid siis pöörab laev äkki sadama suu juures ümber ning tormab kiiresti avaralle merele.

„Ole neetud Sa!“ karjub Nuukala ahastavalt. „Ole neetud Sa põlvest põlve kui kurjategija! Teadsin Su metsikut viha, Su kättetasumise himu, Su toorust ja metsikust, kuid ma ei teadnud Su põlgust minu vastu! Sa pöörad sadamas ringi, et lennata

134 jälle hallil merel nädalad ja kuud, aastad ning aasta-
kümned. Et võiksid jälle keula otsast vaadata mu
piina ja kannatust. Ole neetud Sa, hull Harnak!

Harnak pöörab pää ümber ning naerab. Ta
avab verise suu ning pilgutab kavalalt silma, et
Nuukala jookseb kokkunult minema.

Mitu päeva küürutab ta laeva kajutis, astumata
laele. Ta unistab linnast, mis oli nii lähedal, ta
unistab keevaist tänavaist, kollastest parkidest, soni-
des kui palavikus. Ta tahaks isegi tsirkuse lael jälle
lennata trapeetsilt trapeetsile, joobudes oma keha
sitkusest ja väledusest. Ning ühel ööl, kui pimedus
tõmmanud merd oma rüppe, hiilib Nuukala laele.

Ta ronib keulale, tasa, hingamata. Ta turnib
kõikuval puul, et pääseda Harnaki juure. Ta juba
ulatab ta pääni, juba sirutab käe ta veriste juukste
järele. Kuid äkki jookseb ta kokkunult tagasi.
Harnaki silmad põlevad pimeduses kui söed.

„Ära puutu mind!“ lausub verine pää.

Nuukala tardub hirmust.

Harnak räägib! See tolgendav, verine pää
räägib. Avab suu ning sõnad kostavad valjusti
ja selgesti.

Ning paanilises hirmus põgeneb Nuukala uu-
esti kajutisse. Kauga küürutab ta sääli haavalehena
värisedes. Mitmed päevad ei julge ta enam ilmuda
laeva laele.

„Olgu neetud see viirastuslik saatan!“ pomiseb
ta hingeldades. „Olgu neetud see verine hirmutis!“

Ning kui ta mõne päeva pärast hirmust toibub, hiilib uuesti laele. Punased purjed on niisked kui tarretanud veri. Laeva terase osad säravad päikeses. Nuukala märkab, et laev tormab kohutava kiirusega, tekitades enese ümber lendlevat vahtu.

Nuukala seob valge lina masti külge. Ta ootab möödasõitvaid laevu, kes võivad ta päästa. Vastutulevat laeva märgates, vehib ta linaga, karjudes appi. Kuid siis märkab ta, et laevad põgenevad, teevad suure ringi ta ümber.

Ei ole pääsmist, ei ole pääsmist!

Päevast päeva ning aastast aastasse tormab laev sinisel merel lennates kiiresti sadamatest ja linnadest mööda. Ikka edasi tormab ta kohutava kiirusega, kui merikotkas üle vee.

Ning Nuukala pöörab viimne kord Harnaki poole:

„Kui kaua ringleme merel? Kui kaua peame lendama selle kohutava kiirusega, punaste purjede võttes tuult. Veel päeva, kuu, aasta, ehk igaviku, otsatu, piiritu? Kuni hingani, kuni ei vaju Su ainus silm kinni? Ning mis mõte meie tormamisel? Et saada kohutavaks legendiks teistele laevadelle? Et meremehed võiksid rääkida hirmunult naistele ja lastele punaste purjedega laevast, mis tormab kohutava kiirusega läbi merede?“

Kuid Harnak ei vasta. Nuukala märkab kurbust ta ainukeses silmas ning valu ta värisvais huulis.

„Kule, Harnak,“ räägib Nuukala edasi, „ma ei võitle enam Sinuga. Olen jätnud lootuse pääseda maale, sest mu juuksed lähevad halliks ning hinges

136 rauged rahutus. Päevade kaupa küürutan kajutis, millegi üle mõtlemata, millegi üle unistamata. Olen kui mädanenud känd, mida lained pilluvad mõtetult. Kuid ma tahan teada oma tormamise mõtet, selle laeva rahutut lendu, Sinu kurbust ainukeses silmas. Ehk oled unustanud seda, et olime kord mõlemad veiderdajad, pajatsid, kelle elu oli teistele lõbuks. Ma ei tea, kes oled Sa nüüd, kuid kord olid Sa samasugune pajats kui minagi, samaselt tantsisid Sa laeva hukkumist joomarite lõbuks. Praegu pole Sul enam jalgu ega keret. Ainult verine pää on jäänud kõlkuma keula otsa. Ainult verine suu on jäänud järele ning sellega võid Sina rääkida. Siis vasta mulle, Harnak, mis mõte meie lennul?"

Kuid Harnak vaatab kurvalt Nuukala otsa ega vasta. Ta habemetutt väriseb ning huuled on valust koos.

Ja Nuukala ei küsi enam.

Nuukala astub kapteni sillale, vaadates tardununa kaugusse.

Tema all kohisevad veed.

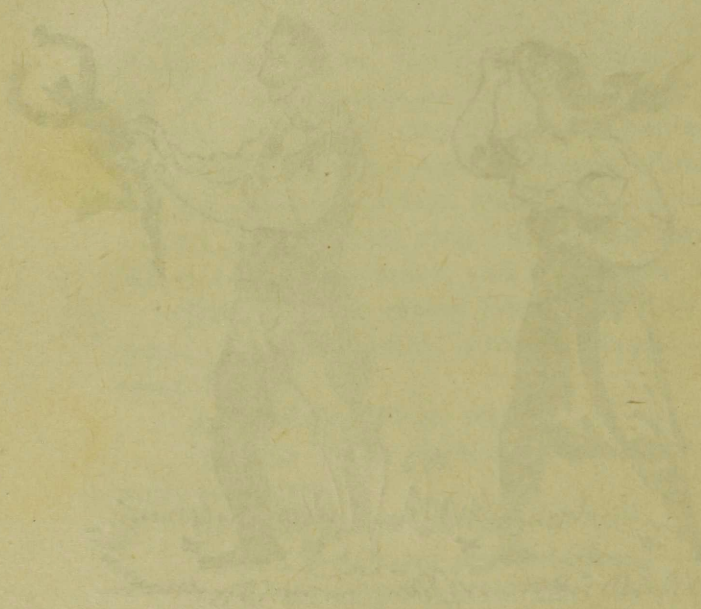
Tema üle rulluvad jasminkollased pilved.

Tema ees tolgendab Harnaki verine pää.

Ning laev tormab edasi, ikka kiirendades lendu, ikka kaugemale tormates merele. Punased purjed säravad, võttes paisuvat tuult.

Kui põlvest põlve kestev müüt tormab ta ulgumeres.

KOLLENE
HULLOMEELISUS

S el aastal langesin sügavamalle kui kunagi enne. Kümnen dat aastat möllas verine sõda ning katk murdis inimeisi kui kärbeid tänavale. Sääl lamasid nad terved nädalad koristamata, olles koertele ja lindudelle söödaks. Ning linn läks käest kätte, et iga päev vahetusid sõdivate riikide lipud raekojal. Oli õudus tulnud üle maa.

Kõik majad ja kuurid olid täis haavatuid ja tõbiseid sõjamehi, et kostsid hoiged ja karjatused ööd ning päevad vaikimata. Ning suurtükid paukusid ja kuulipritsid ragisesid, sünnitades sügise surmavat valssi. Öö jõudes leegitses taevast värvet lendaist shrapnellest ja põlevaist mõisatest. Igalt poolt tõusid roosakad suitsupilved kui hiigla mäed, ning kuulid vingusid nendes surma janunevalt.

Ei olnud elul enam mõtet.

Isa suri tõppe, vend tapeti sõjas, ema põgenes Daani ohvitseriga üle piiri. Olin jäänud ainukeseks pärijaks suurele kapitalile ja põlenud mõisatele. Ning ma elasin nagu teisedki sel kohutaval ajal: jõin päevad ja ööd varieteedes ja koobastes, sõitsin teatrist tsirkusse ja tsirkusest kuhugi keldrisse, et terved nädalad ja kuud ei näinud ühtki selget päeva. See oli mingisugune hullus, mingisugune tormamine öises pimeduses, kui ümberringi sajad ja tuhanded surid tõppe ning haavadesse. Kuid kõik elu oli roostes ja rikunud, et midagi muud teha oli mõttetus. Nagu teisedki pildusin raha kui värvilisi konfette, sest täna või homme võis tabada mind tõbi või kuul.

Mäletan veel hästi Jaani keldri punaseid seinu, raskeid tammepuust laudu, kollaseid naisteenijaid, kes liikusid varjena hääletumalt poolhämarias keldris. Siia kogus valges puudrijahus näitlejannasid ja sinikulmudega tüdrukuid uulitsalt, kunstnikuid ning ajalehtede reporterid, saherdajaid kapitaliste ning läbisõitvaid sõjamehi, tsirkuse tolasid ning varieteede kokotte. Siin mängis rumeenlaste mürtsuv orkester, mis kostis kui ratsanikkude müdin külmetanud väljal. Õhtust hommikuni kostis joobnute inimeste trallitamine — nii terved nädalad ja kuud.

Sõda ning katk oli söönud mu närvid, et janunesid meeletumate orgiate järele. Suurtükkide mürtsuval müdinal tantsisin Jaani keldri tammepuust laual, orkestri mängides valssi. Nii päevast päeva, lõpmattuseni, läbi igaviku kollase hullumeelsuse.

Mäletan veel selgesti üht õhtut, mis oli kulminatsiooniks mu elus. Jakomiino tsirkuse ratsutajanna jumalik Julie pidas oma sünnipäeva Jaani keldri dekoreeritud kabinetis. Olid koos kõik kuulsamad kunstnikud, lõbusamad pajatsid, ilusamad kokotid, rikkamad kapitalistid. Meeletumal fantaasial polnud mingisugust piiri. Daamid sulistasid vahuveini vannides ning mehed, end riietanud munkadeks, manitsesid neid kõigi pühade nimel. Ning tsirkuse tolad ja shonglöörid karglesid meeletumas tujus, ratsutades üksteise seljas ning pildudes üksteist õhku kui palle. Olid ka huuvitavad maskid vanast ning keskajast: alasti nümfid ja raudriietes rüütliid, karvased faunid ja krinoliinis daamid. Ning kõik

rüüpasid viina ja õlut lõpmattuseni, et hing lämbus 141
ja silmad veristusid.

Sel ööl löödi linna all, Tampere orus, verine lahing. Linn mürtsus suurtükkidest ning kumavas taevas lõhkesid tühanded shrapnellid. Jaani kelder värises põrgulikuis müdinas, kuid meie katsusime ülekarjuda lõhkavaid kuule. Me ei hoolinud millestki, tõstes klaasid ning lastes elada silmapilgul, mis ülevam kõigest siin ilmas. Daamid nõrkesid kangete jookide kätte, lamades poolsurnutena kabineti põrandal — kesk punaste astrite verd ja valgete krüsantheemide vahtu — kollanäolised, sasisjuukselised. Kuid meie ei hoolinud ka nendest.

Mingisugune hulluse eliksiir, elu agoonia valdas meid kõiki, et hakkasime jooma üksteisest võidu. Kõige suuremad joomarid langesid rabatult põrandalle, kui oleks neid tabanud katk. Jakomiino tsirkuse ratsutajanna Julie lamas laual hingetult, valgeil põsil kaks veretäppi. Puudertatud klounid oksendasid toolide all ning dresseeritud koerad lakkusid nende okset ahnelt. Kokotid tukkusid segamini, suud pärani lahti, valged rinnad mäardunud.

Linn oli läinud mitmest kohast põlema. Doomkiriku puust torn põles kui hiigla küünal, muuseumi hoone seisis üleni leekides. Inimesed tormasid uulitsail kisades, karjusid appihüüdvalt tulekahju kellad, vankrid mürisesisid, autod röhkisid. Üle linna lõhkesid shrapnellid, kistes verist taevast kui toorest liha väikesteks tükikesteks. Ning vaenlase suurtükkide kuulid sattusid ikka sagedamini linna.

Kuid meie, kes veel püsisime jalul, jõime kisa-des edasi. Vingus meeletumalt üksik flööti, sest teised orkestrandid lamasid meelemärkuseta põrandal. Oli tundmus, et elan viimist tundi, viimist kohutavat silmapilku, et liginen kiiresti katastroofile, millest pole mingisugust pääsu. Mürtsudes ning kiunudes läheneb ta tormi tiivul, ikka ligemalle ja ligemalle ning juure jõudes lööb vasaraga vastu kuumavat otsaesist. Ning ses kohutavas möödapääsmata tundes katsusid tõsta veel viimsed klaasid, karjudes viimist meelheitähüüdu, et siis langeda teadmises mitte ialgi enam ärgata.

Ma ei tea kui kaua kestis hasart. Kui tõstsin silmad, märkasim imestusega, et laua juures ei istunud enam ühtki inimest. Kui põrsad põrnitsesid põrandal, valge vaht punastel huultel. Hää küll! ütlesin eneselle, ma pole ses karjas leidnud ühtki enese väärast. Joome siis enesega võidu! Ning värisevate kätega kallasin klaaside read ja jõin järgimööda nad tühjaks.

„Prosit, maestro!“ hüüdsin ma eneselle.

„Prosit, maestro!“ kostsid hääled mu ümber.

Vaatasin kokkunult ringi. Mis pidi see tähendama?

Gaaslambid põlesid kahisedes. Linnas rauges suurtükkide mürtsumine ning kustusid tulekahjud. Seltskond lamas laudadel ja põrandal, segamini, igas poosis, kui oleks ta niidetud gaaspommist. Kes vastas mu tervitusele? Hõõrusin kuumavat otsaesist, tundes rinnas põletavat kuivust. Ning

et järgida ümbritsevale õuduselle, tõstsin uuesti 143
klaasi ja hüüdsin selgesti ja valjusti :

„Prosit, maestro!“

„Prosit, maestro!“ kostsid ka seekord hüüded
mu ümber.

See oli hullus, see oli valdav koledus, et
hüppasin püsti lubjana kahvatu. Ning sää!, äkki,
nägingi neid. Need olid sinised kuradid, hiirte-
suurused, sinised, limavad, mustad sarved pääs,
pikad kitsehabemed ees. Nad ronisid laua alt ning
pudelitest, magavate joomarite ninasõõrmeist ning
minu enese taskuist. Ülevas tujus kogusid nad
lauale ning hüplesid sää! kui konnad tiigis. Nad
kallasid klaasesse lahtunud viina, löid kokku ning
jõid kui kõige eeskujulikumad joomarid.

Teadsin, et olen end joonud deliiriumini, et
näen viirastust enese ees. Ootasin seda juba kaua,
sest arstid olid mulle sellest rääkinud palju. Ning
väsinult kukkusin toolile tagasi, vaadates pärani sil-
mil siniste kuradite tembutamist. Nad olid vist
jõudnud end võtta juba purju, sest mitmed vallata-
sid ülevas tujus, kiskudes üksteist händadest ja
habemetest. ●

„Poisid!“ hüüdsin, „olete tulnud võõrale pidule
kutsumata. Ehk on see teil teadmata, et siin pühitseb
Jakomiino tsirkuse ratsutajanna jumalik Julie oma
sünnipäeva?“

Jäin kuulatama hääle kõla, panin tähele tantsi-
vate kuradite poose. Naeratasin mõttes, et kõnelen
viirastusega, mil pole elu reaalsusega midagi ühist.

„Vabandust,“ vastas üks nendest, „see meie harilik mood ilmuda ikka kutsumatult. Kui kõik pudelid ja vaadid tühjad, lepime järelejäänud tilkadega klaasides ja pudelites!“

Tõepoolest, nad jõid kui eht meistrid, oskasid tõsta klaase ning neelda viina grimassita.

„Kui nii,“ laususin, „siis võite olla mu külalised!“

Ning ma tõin lauale uued pudelid, panin klaasid ritta ning täitsin nad värisevate kätega. Peeglis silmitsesin lubikahvatut nägu ja valgeid hullumeel-seid silmi; et pöörsin pilgu kõrvale jälkusega.

Linna veersid haavatute voorid kui liginev kõue-mürin. Autobiili sarved rõhkisid kisavalt ning proshektorite kiired ristlesid üle linna. Harva lõhkes mõni shrapnell, välguna valgustades silmapilguks pimedat linna. Hall udu laskus alla kui märjad kangad, et tuled hiilgasid tahmaselt.

Ning kisa keldris suurenes.

Jõime meeletumas vallatuses edasi, tõstes klaasid naiste, kunsti ning sõdijate auks. Rääkisime lärmitsedes naiste psükoloogiast ja Henri Bergsoni intuiivsest filosoofiast, sõdivate riikide tublidusest ja veinide ning viinade sortidest. Ning ikka tõstsi-me klaasid ja pilgutasi-me silmi, olles lõbusad ning ülemeelsed.

Juba sikutasid mitmed kuraditest karvaseid jalgu, juba lallutasid nad joobnutena, juba oksendasid habemesse kui tõprad. Hakkas tüütama nende rumal loba. Nad rääkisid lollusi ning vaidlesid igas

asjas vastu, ronisid mu nina otsa ning tükkisid krae vahele. 145

„Vagaselt, poisid!“ hüüdsin, vihaselt virutades rusikaga lauale. „Sarnase karjaga pole ma harjunud! Kui teie ei jäta oma hullamist, viskan teid kõiki üle läve uulitsalle!“

„Samas tempos edasi!“ karjusid nad kooris.

„Samas tempos edasi!“ narrisin neid. „Olen üle joonud kakskümmend naist ning kakskümmend meest ning nüüd tahate tulla teie minuga võistlema! Puupääd niisugused, valitsege parem oma suud!“

„Samas tempos edasi!“ hüüdsid nad kooris.

„Hää küll!“ laususin mina järelandlikult. „Täitke siis klaasid!“

Vaevalt jõudsin tõsta käe ning avada suu. Silme ees virvendas sinine lummutus. Isegi mu hambad värisesid suus ja sõrmed olid kanged kui kivinenud. Tõtsin silmad ning nägin kohkudes, et siniseid põrgulisi voolas ikka juurde ja juurde. Nad tükkisid põranda pragudest ning tapeetide vahelt, magavate joomarite kõrvadest ning orkestrantide viiulitest. Ikka uusi ja uusi nägusid keerles mu ees, naervaid, siniseid, limavaid nägusid. Nad tassisid vaadi lauale ning jõid kisades. Põrand oli sinine ning märg põrnitsevaist saatanait, kuid uusi tuli juure kui pilvi, et hakkasin lämbuma nende keskel.

„Käige minema kõigi pühade nimel!“ karjusin ahastuses.

„Samas tempos edasi!“ hüüdsid nad vinguvalt.

Ning teised karjusid pilkavalt:

„Prosit, maestro, miks Sa ei joo?“

Võtsin tooli ning vehkisin. Murdsin gaaslambid seintelt ning loopisin neid kuradite sekka. Kuid sinised põrgulised keerlesid naerdes mu ümber, ronides mu ninna ja suhu. Võitlesin elu ja surma pääle, üks miljardilise saatana hulgaga. Klirisedes langesid ruudud põrandalle.

Joomarid ärkasid ning jooksid kokkunult ringi.

Kuid mina võitlesin edasi sinise saatana karjaga, kui madrus uppuval laeval näljaste rottega. Mingi siis hüppasin surma ahastuses läbi akna välja uulitsalle, kuuldes oma taga hullumeelist vingumist.

Olin päästetud.

Mu sõrmede vahel kiunus üks kuraditest, paludes lasta teda lahti. Vaatasin talle võidurõõmsalt näkku ning pistsin ta põuetasku varju. Mälestuseks sellest kohutavast ööst.

Sammusin taarudes Karl-Gustavi põikuulitsa poole, kus asus mu kodu. Uulitsail liikusid öised siluetid. Hõõguva Doomkiriku varemete juures seisis rahvahulk, vaadates lendlevate sädemete keerdu udus. Tampere lahing oli lõpnud. Uulitsail marsisid soldatide kolonnid ning nende jalgade müdin kostis kui öudne surmakäik. Sanitaarsalgad koristasid uulitsailt ja hoovidest surnud ja haavatud inimesi. Nende punased laternad vilkusid udus kui verised silmad.

Kuidas jõudsin koju, ei mäleta. Kuidas kukkusin voodi, ei tea.

Ärgasin teise päeva lõuna ajal raskes päävalus. Suu oli täis tuld ning rinnas kõrvetav valu. Pää langes raskelt patjule tagasi. Jõin musta kohvi, mida tüdruk oli toonud mu voodi juure. Kuid vaevalt sain rüübata suutäie, kui kuulsin voodi all hoigamist.

Mis pidi see tähendama?

Tuletasin meele õist joomist, viimne kui detail veeris silme eest mööda. Pajatside karglemine, suur-tükkide mürtsumine, võitlus siniste põrgulistega. Teadsin, et olin end joonud deliiriumini, et olin koomiline omas võitluses enesega. Ehk kestis mu hullustus edasi?

„Lollus! See tühine päävalu prassimisest!“ hüüdsin valjusti, end rahustades.

„See tühine päävalu prassimisest!“ kostis hääl voodi alt.

Ei, see oli hullus, see oli midagi kohutavat. Hirmunult hüppasin püsti ning vaatasin voodi alla: sääl polnud näha midagi. Kiskusin saapad voodi alt, need olid tühjad. Koristasin manshetid, mis olid langenud sinna, kuid ka nendes polnud midagi.

„Kes räägib minuga?“ hüüdsin hirmust lõdisedes.

„Mina,“ vastas hääl voodi alt, „mina, Perkoli!“

Ning sääl äkki langes mu pilk kalossile. Taevane jumal, ma võisin rabanduse saada. Kalossis kükitas sinine kurat ning oksendas. Ta hoidis pääd käte vahel ning hoigas kõige suuremas pohmeluses. Ta sinine keha oli üleni higine ning silmad punased kui haavad.

„Kuis oled sattunud siia?“ karjusin hirmunult.

„Sina ju panid mind tasku,“ vastas Perkoli rahulikult.

„Kuid see oli viirastuses, deliiriumis!“

Ei, polnud kahtlust, ma olin ikka veel haige, ikka veel kestis viirastus edasi. Reaalses elus pole ühtki saatanat, ühtki viirastust. Olin joomise hullustuses langenud põhja, sügavamalle kui kunagi enne. Olin jõudnud kollase hullumeelsuseni, millest pole enam pääsu!

Kiskusin saatana voodi alt välja ning viskasin jälkusega lauale. Ta kisendas kui väike tõbras, kes saanud haiget. Ta haaras hoigades küll pääst, küll puusast ning vaatas mulle otsa vihase pilguga.

„Nonoh, said ehk veel haiget!“ laususin naeratades.

„Sul pole põhjust mind karistada,“ piuksus Perkoli kaeblikult, „jõid Sina ning jõin mina, miks pärast siis norida praegu tüli?“

See puudus veel: väike tõbras hakkas mind õpetama. Väike tõbras julges mind noomida, heita ette mu õist joomist. Vaatasin ta armetut kogu ning naeratasin hinges: rumal on väiklase inimese haiglane fantaasia, kes kujutab eneselle saatanat sarnaselt ette.

Ehk ma eksisin? Ehk polnud see sugugi rikutud närvide sünnitus, vaid kõige pääle vaatamata reaalsus, eluline olemus? Ning et küsimusele vastust leida, kõlistasin teenijat. Vana Kristjan ütleb, kas näen ikka veel viirastust, või olen imelikult kujul

kokku juhtunud selle tõpraga, missugust ei tunne ükski teadus ega ükski teadlane. 149

Vana Kristjan ilmus lävele, oodates käsku.

„Mis elukas see Sinu arvates on?“ küsisin sulle.

„Konn ta ei ole, sisalik ka mitte. Vist mõni loom võõralt maalt.“

Perkoli naeratas. Ta avas musta suu ning lausus selgesti:

„Puupää niisugune, too parem klaas musta kohvi ning ära targuta asjata!“

Vana Kristjan kahvatas.

„Ta räägib, ta räägib!“ karjatas ta hirmunult ning ta põlved värisesid ehmatusest. Ta nägu oli kriitvalge ning silmis hullumeelne helk. Tundsin, kuid enesegi sõrmed värisesid ning süda peksis valjusti. Kuid katsusin rahuneda, olla seisukorra peemees.

„Mis siis sellest, et ta räägib!“ laususin naeratahes. „On ka sarnaseid loomi, kes räägivad. Sul pole mingisugust põhjust teda karta. Kutsu parem rätsepp siia, las õmmelda sellele tõprale püksid jalga. Sarnasena paistab ta tõepoolest naljakana, isegi kohutavana, kui teda lähemalt ei tunne.“

„Jaa, jaa,“ pomises vana Kristjan, „aga kes ta on, kes ta on?“

„Pool-inimene ja pool-tõbras, ehk õigemini öeldes, rikki läinud inimene, keda sünnitanud naine omas jumalikus totruses. Sellest ehk aitab Sulle?“

Vana Kristjan läheb minema, raputades pääd. Vana Kristjan pole iialgi näinud sarnast looma, kes avaldaks valdavalt hirmu. Ehk olen näinud mina seda ?

Istusin toolile ning vaatasin kaua imelikku looma laual. See, kellega jõin ning võitlesin deliiriumis, kelle olin pistnud kogemata tasku joobnud hullustus, astus mu ellu reaalse olevusena, hoigas ning kannatas pohmelust, oli närvlik ning nõudlik, higine ning haige. Ning teda silmates märkasin, et tal puudus habe nagu teistel, et tal isegi sarved olid imelikult väikesed, et ta näol polnud neid sügavaid kortse, missuguseid nägin eilseil kaasvõitlejail. Ta oli arvatavasti noor, poisikene omaste keskel, harjumata ning vallatu omis tegudes, mis avaldus ka tema pohmeluses.

Katsusin leppida olukorraga. Panin ta riidesse ning lasksin ajada ta pruunid karvad põsilt. Käskisin puuderdada ta sinist nägu, et näeks vähegi inimese moodi. Õpetasin ta käima ning sööma, tere-tama ja suudlema daamide käsi. Olin terved päevad temaga ametis, sest Perkoli avaldas loomalikke instinkte ning võttis õpetusi vastu visalt. Ta oli vallatu ning kuulmatu, et täitis tihti mu hinge.

Ning ma imestasin, kuidas ta sirgus iga päevaga. Nägin sel koledal ööl ta kaasvõitlejaid kõiki ühesuurustena, vanu habemikke ja noori jõmsikaid, kes mahtusid hõlpsasti konjaki pudelisse. Kuid Perkoli kasvas mõne päeva jooksul tubliks kümneaas-

taseks poisikeseks ning oli loota, et ta sedaviisi 151
arenedes omandab habeme mõne kuuga.

Ta oli mulle lõbusaks ajaviiteks. Panin huvitu-
sega tähele ta arenemist. Ainult teenijad sosistasid
hirmunult ning hoidsid temast võimalikult kaugelle.
Ah, mis sellest rääkida, sest ta oli tõepoolest kõige
pääle vaatamata vastik loom, laia inetuma suuga,
punnis silmiga, neljakandilise pääga. Ning kui ta
riided maha tõmbas, läikis ta sinine limav keha,
et vastik oli vaadata teda,

Tihti, temaga kahekesi olles, lausisin talle:

„Kuule, Perkoli, Sa oled siiski vastikum loom,
keda ma iial näinud elus!“

Ta muigas ning vastas iseteadlikult:

„Leiad Sa seda? Mul on põhjust kahelda Su
maitstes.“

Võisin naerda pisarateni ehk vihastada lõpmat-
tuseni. Tegin sagedamini esimest, sest polnud mul
põhjust pahandada looma üle, keda võisin visata
iga silmapilk läbi akna uulitsalle.

Sõda kestis edasi.

Ning edasi kestsid mu joomised, et liginessin iga päevaga, iga tunniga fataalselle katastroofile lähemale. Millelgi polnud enam piiri: rooside karnevaalid Hemmersoni rannas, kokottide põrgud sügavates keldrites, pöörased ratsasõidud shrapnellide rahe all, — see kõik keerles mu silmadest mööda kui tulestuse hullustus.

Inimesed surid nälga ning tõppe, et iga päev liikus pikk kirstude rida kabelite poole. Ning kirstud olid valged ja neljakandilised ning saatjate rida kõmpis küürus, nälginute lumivalgete nägudega. Põlenud Doomkiriku varemetele seati üles võllad, kus kiikusid kabla otsas vargad ning röövlid. Öö tülles kogusid poodute alla näljaste koerte hulgad, kes püüdsid vingudes poodute jalga.

Ikka sagedamini mürtsusid suurtükid Tampere orus, päevad ja ööd, kui lõhkeks taevas pää kohal. Maa värises granaatide lõhkemisest ning õhk oli täis suitsu ja udu. Inimesed põgenesid keldritesse, tülles nälginutena uulitsaile keskööl, kui lahingud raugesid. Hallides salkades liikusid nad pimeduses, ahnelt hiilides ringi.

Ning mina jätkasin oma elu meeletut tantsu, olles ükskõikne kohutava aja vastu. Mina pigistasin naise põlevalle rinnale ning suudelsin ahnelt nende karminist punaseid huuli, kuulasin joobumuses nende iharate rindade võpatamist ning vaatlesin nende silmade müüdavad helki. See oli mäng iseenesega, et lasksin oma hinge kui säravat

raketti siniõhku, et ta säraks ning hiilgaks silmapilguks, sajus värves leegitsedes, ning kustuks siis äkki vastu tinahalli taevast.

Ning katastroof lähenes.

Ühel õhtul professor Borki perekonnas sain tuttavaks noore tütarlapsena, kelle nimi oli Asta ning kelle silmad olid süütud ja lapselikud. See oli professor Borki tütar, valgejuukseline käharpää, kelle naer helises kui hõbedased kuljused. Ning valsi rütmilises tuuris pigistas väriseva keha vastu mu külmanud rinda ja rääkis mulle särasilmil mu kõlvatust elust.

„Te olete joomarite kuningas,“ rääkis ta manitsevalt, „Te olete langenud sügavamalle kui keegi teine siin linnas, Teie hinge katab rooste ning süda on lubjastunud kiviks.“

See nii,“ vastasin, „kuid see on mu elu fataalne käik.“

„See pole tõsi!“ vastas ta värisedes, „Teie peate jätma oma senised joomised ning pöörama tagasi endisse ellu.“

„Astuda vabatahtlikkude ritta?“ küsisin pilgates.

„Ei,“ vastas ta punastades.

Ning me ei rääkinud sellest enam sõnagi. Ma külvasin ta üle rooside vihkudega. Ma tõtsin ta kätele ning suudelsid ta kuumavaid põski. Ma läksin kaugemale ning esitasin teda kui oma tulevast naist.

Ning naine oli vallatu oma joobumuse õnnes, olles päevad ja ööd minu lähedusel. Ning päevadel,

154 kui lahingud raugesid, ratsutasime kahekesi sügisel parkide kolletuses. Kollane kuld hiilgas väriseval sügise lehil ning õhtu raske taevast oli hall ning madal. Hobuste kapjade rütmilisel müdinal rääkis ta mulle oma armastusest, et kuulasin joobununa kui sügise viiulit pargi kollastes pärnades. Tahtsin ratsul harrata ümber ta piha, tahtsin tunda oma kätes ta siid-pehmeid palmikuid, kuid naine pigistas kannused hobuse kubemeisse ning kadus kui viirastus kollaste lehtede taha.

Ning mõni päev hiljem astus naisena mu maija.

Suured, pimedad toad said valguse. Rasked, tolmunud portjäärid muutusid siidkergeteks. Kadus õudus, mis lasus aastate kaupa mu õlgadel. Olin jälle täis elu ja kirge, et hõiskasin sügise aias, joobunud naisest, lilledest ja sügise kahvatust taevast. Ma hakkasin kahtlema oma elu katastroofis, tuletades meele oma prassimise aega kui rasket und. Ainult Perkoli seisis mu silmade ees selge tunnistajana neist kohutavaist öist, kui klaase tõstes rippusin puudri-jahuste kottide huultel.

Ma polnud iialgi tundnud naise intiimi hinge, kuhu võis uppuda kui siidisesse patju, ma polnud iialgi tundnud ta käte imelikku pehmust, ta huulte joobnustavat värinat. Ma elasin nüüd kui unenäost, et ununes sõda ja katk, näljaste inimeste salgad pimedail uulitsail ja poodude kõlkumine Doomkiriku varemetel. Ma elasin endalle ja naisele, unustades karnevaalid ja kottide põrgu, ratsasõidud ja joomarite pidustused. Ning öösel, kui Tampere orus paukusid

vaenlase suurtükid ning üle linna lõhkes shrapnellide rahe, värises naine mu kõrval ning ma hoidsin ta lõõmavat keha, sosistades talle rahustavaid sõnu.

Kuid katastroof lähenes.

Ühel hommikul lõhkes vainlase pomm meie maja ees. Aknad langesid klirinal kokku. Katus oli viidud kui tormist. Nurgapäälnel torn oli langedud rusudeks. Oli võimatu jätkata elu ses majas. Ning tuule vingoval kiunumisel sõitsime elama ühte mõisa, mis oli sõjast jäänud veel terveks.

Olid vihmased ja külmad sügispäevad, et istusime balkonil ja vaatasime kollalehtede keerdu üle väljade. Puud seisid lehtedeta kui luukered ning hallina langes päike nende taha varju. Asta jooksis tihti poriseil teil ning Perkoli, see vastik tõbras, ajas teda kisades taga. Ning ikka sagedamini jäin mina istuma üksina, kuulates sügise melakoolseid piisku krabisevat vastu balkoni aknaid.

Juba esimesest päevast imestasin naise osavõtlikkust sinise põrgulise vastu. Ta ehtis teda kallite pitskraedega ning batistsärkidega, puhastas ta küüsi ning kammis ta juukseid. Perkoli väherdas poris ning liivas, tuli koju katkisena ning armetuna, aga naine ei pannud seda sugugi tähele. Tihti laususin pahameelele, et Perkoli tuleb saata kus seda ja teist. Kuid Asta protesteeris ägedalt. Ta koguni süüdistas mind, et mina ning keegi muu olla Perkoli vallatuses süüdi. Mina olla teda kasvatanud halvasti, mina olla hoolitsenud tema eest lohakalt.

„Ning miks Sa käsid teda puuderdata nägu? Sinisena on ta palju ilusam ning veetlevam,“ lõpetas Asta jutu.

Sinisena palju ilusam? Ning veetlevam? Ma pole kunagi uskunud naise maitssesse, kuid käesolev põhjendus võis tõesti täita hinge! Se limav kortsus sinine nägu, see lai konna suu, see neljakandiline pää, need punnis punased silmad, need suured karvased kõrvad, see idiootlik naeratus, see ääretuseni vastik tõpra grimass, see kõik võis olla ilus ning veetlev? Ning seda rääkis naine, kes oli saanud eeskujuliku kasvatuse, kes oli lõpetanud konservatooriumi esimesena?

Ehk arvas ta koguni, et see loom oli ilusam minust? Et minagi pidin oma põsed sinisteks värvima ning tegema idiootliku näo?

Kuid ma ei protesteerinud. Ma armastasin liiga seda naist, et teha tõprast mõnd küsimust. Ma kandsin ainult viha salaja ta vastu, kes mängis mu majas peremehe osa, kes oli nõudlik ja närvilik, kes pillas mu raamatud põrandalle ning määris mu käsikirjad poriga.

Ning asi läks nii kaugelle, et Perkolile võeti õpetajannad koju. Nad pidid kasvatama selle tõpra kõige eeskujulikumate meetodide järel. Ning Asta ise valvas, et ta õppimisega enesele liiga ei teeks, et õpetajannad ei piinaks teda üleliigiste küsimustega.

Ikka tugevamaks kasvas mu viha. Ning naine, kellele ei võinud see jääda tähelepanemata, muutus minu vastu külmemaks, ükskõiksemaks. Ta kätes

polnud enam endist pehmust ning hääles endist intiimi kõla, ta vaade oli kui lubjastunud, ta huuled kui jäätanud.

Ma imestasin kaua seda muutust.

Ma läksin isegi nii kaugelle, et hakkasin sõbrutsema tõpraga. Otsin talle püsse ning maiusi, õpetasin talle igasuguseid koerusi. Ma läksin oma järeleandlikkuses isegi nii kaugelle, et lasksin kõik teenijad lahti, kes olid Perkoli vastu vainulised. Minu armastusel ning totrusel polnud mingisugust piiri. Ma olin saanud orjaks, kes jooksis ning häritas, kui tõpral midagi puudus.

Ning naine muutis oma vahekorda.

Ta oli jälle lahke ja armas ning ta põsil mängles puna, silmad särasid kevade taevana. Ta rääkis hommikust õhtuni Perkoli arenemisest ja tervisest, et tahtsin hulluda vihast. Kuid ma pigistasin huuled kokku ja naeratasin, sest muud ei jäänud mulle üle.

Aga Perkoli läks iga päevaga hullemaks. Ma imestan tema fantaasia rikkust, tema nõudmiste rohkust, tema osavust intrigeerimises. Tihti pärastlõunatel, kui istusin Astaga torni punases toas, kui olime sattunud intiimi juttu, hakkas sinine tõbras äkki hoigama, kortsutas vastiku näo ning oli järeleaimamata omas vigurdamisi osavuses.

Asta hüppas hirmunult püsti ning küsis emaliku õrnusega :

„Perkoli, mis Sinuga on juhtunud? Armas Perkoli, oled ehk haige?“

„Poiss vigurdab!“ hüüdsin vihaselt.

„Pää valutab!“ hoigab Perkoli.

„Poiss vigurdab!“ karjusin mina.

Asta punastas vihast ning sidus Perkoli pää ümber külma kompressi. Ta ei lausunud mulle sõnagi, ta pani selle tõpra voodi, istus ta juure ning luges talle sentimentaalseid armastuse lugusid kesk-aja trubaduuridest ja printsessist. Ning see järeleaimamata artist, see vastikum loom siin ilmas, see vaatas mulle otsa võitjana ning naeratas. Ning oli vastik see idiootlik looma naeratus, oli vastik see limav sinine nägu, et läksin minema jätkusega, ahas- tus hinges.

Mida pidin ma tegema?

Ehk kuidas pidin eneselle kujutama seisukorda, kuhu olin sattunud? Ehk kes oli see Perkoli, see sinine loom, kes valitses praegu mu majas kui kuningas?

Deliiriumis olin ta toonud koju, ning tema elutses reaalses elus edasi, aga Asta ei näinud tema olemises midagi iseäralikku? Asta piiras teda emaliku õrnusega, unustades mind, unustades mind pärast tõpra leidmist. Ning mida võis pakkuda huvitavat, veetlevat see sinine kurat, mis oli jälk ning vastik?

Mida sagedamini otsisin vastust nendele küsimustele, seda sügavamasse keerdsõlme sattusin. Seda selgemini tundsin, et see ongi see fataalne katastroof, mis liginis, mis hõljus mu ümber. Olin teda oodanud mujalt, olin kartnud oma õiste prassimiste järel dust, kuid praegu tuli ta naise ning Perkoli

läbi, mis võis ajada naerma iga selge mõistusega 159
inimese.

Kui kaugelle pidin minema oma järeleandlikkuses?

Perkoli jonnis, Perkoli vigurdas, et õpetajannad läksid üksteise järele minema. Ta sõimles moonakatega, tükkis karjatüdrukutega tülli, valetas Astale valitsejast ime lugusid. Kuid see kõik oli veel vähe. Ta läks õpetaja juure ning tõendas, et ma olla kõige suurem nõid siin ilmas, ta läks staabi ohvitseride juure ning rääkis, et mul olla vaenulise riigiga sala sepitsusi.

Ning mina ei tahtnud enam mängida klouni.

„Perkoli peab lahkuma meie majast!“ laususin Astale kindlalt.

„Aga mispärast?“ küsis naine jahedalt.

„Ta on kelm, ta on lojus!“ karjusin äritatult.

„See pole Sinult sugugi viisakas võtta vaenelaps maija ning siis ta visata üle läve,“ vastas Asta noomivalt.

„Vaenelaps? Tema vaenelaps? Leiad siis temas inimese nägu?“

„Selles on tema ema süüdi, et ta nägu ehk kõigile ei meeldi. Peab tema selle eest kannatama, peab siis tema kandma õlgadel ema pattu?“

Ning mina ei võinud enam kannatada. Mina rääkisin naisele tema sündimise loo, ma kirjeldasin omi joomisi Jaani punases keldris, rääkisin talle kohutavast ööst, pihtisin talle oma deliiriumist, midagi ei varjanud mina. Naine kuulas mind tähelepanelikult, vaatles mind uurivalt ning lausus siis külmalt:

„Sa peaksid mu isa juure pööрма, Sa tead, ta on närviarst.“

See võis vihastada hulluseni! Olin meelheitel. Olin sattunud viirastusse, mängisin eneselle tahtmata hullu! Ehk mida pidin ma tegema? Lahkuma naisest? Ta oli saanud mu elu sihiks, mu üdiks, mu hingeks, mu vere libledeks. Ning minna siiski ja rippuda jälle kokottide karmiini punastel huultel, tundes nende higiseid kuumavaid rindu oma ihul?

Mul polnud enam mingisugust tagasipöördu endisse ellu. Ma pidin leppima olukorraga ning sammuma edasi, olles kõigiga peri, olles kõigiga nõus. Ma pidin alandama end sinise põrgulise ees, pidin puhastama ta kingi, kammima ta juukseid, sest seda tahtis mu naine. Seda tahtis mu naine, kes oli mind kutsunud uude ellu, huulte värisedes iharalt! Ning uus elu avanes minu ees piirita välja-vaatega toorusse, rumalusse, hullusse. Ole nii lahke ja maitse! Elu avanes kui kuristik, kus põrnitsesid nõiad ja ussid, sinised kuradid ja järeleaimamata kiusajad. Ole nii lahke ja maitse!

Ma kandsin hinges tapmise himu.

Ma hiilisin Perkoli järele, valvates igat ta sammu. Ma meelitasin moonamehi ning lubasin neile pööraseid summasid. Ma rääkisin tüdrukutele kägistamisest, pakkudes hiigla kaasvara. Kuid inimesed olid kui totrad. Nad raputasid päid ning lausused hirmunult, et inimest tappa olla suur patt.

Inimest tappa on suur patt? Võisin hulluda mõttest, et keegi, mitte keegi ometi aru ei saanud,

et see polnud mingisugune inimene, et ta oli kõige 161
vastikum loom, limav liha, millele mu haiglane
fantaasia oli annud elu. Mitte keegi, mitte keegi
ei saanud sest aru, et teda tappes langeks ta õnnis-
tuse osaliseks!

Ehk pidin seda tegema ise?

Ning Perkoli aimas.

Perkoli oli kaval loom, kes tundis vainulise
õhu hõljumist oma ümber. Päevad ja ööd viibis ta
Asta läheduses, kahtlaselt silmates mind.

„Panen Sind sigade karja!“ hüüdsin kähisevalt.

Ning Perkoli tegi lõbusa näo ja jutustas Astale:

„Tema tahab panna mind sigade karja. Temal
olla isegi juba ühe peremehega kaubad koos ning
ta ootab ainult juhust, kuidas oma plaani läbi viia.“

Ning Perkoli lõpetas osava võttega. Ta pani
käed kokku, ta silmad läksid niiskeks, ta rääkis
paluvalt:

„Armas Asta, ära luba ometi seda teha, ära
luba ometi vaesellapsel ülekohut teha!“

Asta huuled värisesid, ta põsil mängis närvlikkus.

„Miks piinad poissi?“ küsis ta vihaga. „Ehk
on ta teinud Sulle midagi halba?“

„Halba? On Perkoli teinud mulle midagi halba?
Jumal hoiaks, seda pole ta mitte teinud. Ikka roh-
kem kaldun arvamisele, et tema on päris kena poiss,
kenam, kui seda kunagi olen osanud eneselle ette
kujutada. Temast saab professor!“

Asta haaras mu mõtest kinni.

„Ä propos,“ lausus ta vahele, „Perkoli peab tõesti õppiina hakkama. Kas Sa ei tahaks teda veidi õpetada? Nii mõned tunnid enne- ja pärastlõunat. Sa tead, ta on närvlik ega salli kooliõpetajaid, sellepärast peaksime ise ta kasvatuse eest hoolitsema.“

Perkoli muigas. Perkoli lõbutses hinges.

„Miks mitte,“ vastasin järeleandlikult, „Perkoli kasvatus on mind ikka huvitanud. Teen seda kõige suurema lõbuga.“

Ning ma hakkasin sellele tõprale kooliõpetajaks. Ma otsin kaardid ja maakerad, raamatud ja pildid. Ma katsusin kõik teha, et ta tunneks asja vastu huvitust. Rääkisin talle terved tunnid maadest ja meredest, inimestest ja elajatest. Sattusin vaimustusse oma uuest ametist, et teenisin kiitust oma andega. Kuid Perkoli kuulas mind vähe ning kui ma temalt midagi küsisin, raputas ta pääd ja nohises.

„Ma ei saa millestki aru!“ piuksus ta kaeblikult.

Rääkisin Astale, et selle poisi pähe ei mahu midagi hääd. Rääkisin faktide põhjal, et ta on loodud üksi kõlvatuste ja koeruste jaoks.

Asta kortsutas huuli ning pahandas. Ta võttis Perkoli kättpidi ning viis ta kaardi juure.

„Vaata, armas Perkoli,“ rääkis ta õrnalt, „see sinine siin on Vahemeri. Ütle nüüd, armas Perkoli, mis on see sinine?“

Perkoli tegi kavala näo ning vastas:

„See sinine siin on Vahemeri.“

„See poiss pole sugugi rumal!“ lausus Asta 163
mulle õpetlikult. „Sul pole aga lusti teda õpetada!“

„Aga tema ütles, et Vahemeri olla siin,“ valetas Perkoli, Afrika pääle näidates.

Ma lõin ukse enese taha kinni ning läksin oma tupp. Kaks päeva ei näidanud oma nägu. Teenija kandis söögi mu tupp, kuid ma ei puutunud seda. Sammusin seinalt seinale ning mõtlesin sellest hullest, kuhu olin sattunud.

Ehk oli see uni? Ehk kestis mu viirastus edasi? Ehk istusin Jaani keldris ning kõik mu elu läks silme eest mööda kui mingisugune nägemus? Ei olnudki tõelikkuses ei Astat, ei Perkolit, ei mind selles möllus. Oli Jakomiino tsirkuse ratsutajanna Julie sünnipäev, jäin viimasena istuma joomarite keskele ning nägemus läheb edasi, ilma et tõelikkuses elaksin talle kaasa?

Naeratasin oma mõtte üle.

Läksin akna juure ning vaatasin, kuidas sadas paksu lund poriseile teile ja väljele. Kuidas ta sulas, tekitades halle veelompe. Ning siis läksin välja ja jalutasin pargis, tulles tagasi märjana ning külmanuna. Asta istus saalis akna all ning Perkoli mängis ta jalge ees.

Astusin naisest mööda teretamata. Ta tõstis silmad ning vaatas mulle külmalt kui võõralle järele. Hää küll, arvasin eneses, temal on Perkoli, temal on jumalik Perkoli, vaerelaps, sininäoline, punnis-silmaline, limanahaline. See temal armsam kui mina.

Ning ma langesin kushetile ja nutsin.

Kunagi enne pole seda teinud. Ma naersin, ma hirvitasin naiste üle, ma võisin neid pilgata ning vahetada kui kindaid. Nad olid ajaviiteks mulle, mänguasjadeks mu kirele, ajaviiteks mu igavusele. Mis sündinud minuga nüüd? Ehk on Asta parem kui teised, parem kui kõik need sajad ja tuhanded, mis libisesid iga päev minust mööda? Need teised oleks kõige suurema rahuga kägistanud Perkoli oma kahvatute sõrmedega, aga Asta ei teinud seda. Astale oli armas see loom, ta leidis temas isegi ilu ning veetlust!

Ma pidin lahkuma siit.

Ma pidin põletama Asta omast minevikust.

Kuid ma läksin Asta juure, langesin ta ette põlvili ning palusin andeks seda, mida olin teinud temale ja Perkolille ja kõigile nendele, kelle nimegi ma ei teadnud.

Ning Perkoli lausus:

„Armas Asta, talle võiks tõepoolest andeks anda!“

Kuid kõik see oli tühine eelmäng järgnevale 165
katastroofile.

Sinine kurat sirgus silmanähtavalt. Vallatust poisikesest sai noormees, kes kandis sinisel huulel kollakaid vurrusid, pani näpitsed ninale ning köitis laia kunstnikulipsi kaela. Terved tunnid seisis ta peegli ees, imetelles oma jumalikku välimust, oma idiootlikku, limavat nägu, oma siniseid karvaseid käsi, oma laia konnasuud. Ning Asta seisis ta kõrval, pani käe ta õlale ning lausus naeratades:

„Oled sirgunud kenaks noormeheks, et hakkab piinlik Su läheduses viibida.“

Perkoli naeratas ja suudles naise kätt.

„Jää ikka mu juure,“ lausus ta sentimentaalselt, „üksi Sinus näen oma kurva elu õnne.“

Ning pärast seda sõitsid nad esimest lumeteed, kuljuste helisedes pargis. Kuulsin nende kilkamist ning nägin Asta punetavaid põski. Perkoli oli pannud käe ümber naise piha ning rääkis talle sheetikuleerides midagi lõbusat. Ning naine naeris kui kõditud, olles õnnelik talve päeva jaheduses.

Mis oli ses kuradis veetlevat, et naine leidis omale sõbra? Ma panin tähele Perkoli viimist kui liigutust, kuulasin viimist kui sõna ta suust, uurisin maneeeri ning grimassi. Ning kõik, mis ta tegi, mis ta rääkis, oli mulle vastik ja toores.

Mitte ainult mulle. Isegi kõik teenijad, moonakad, naised pöörasid temast vastikuse tundega kõrvale. Kuid Asta austas teda, Asta istus temaga terved päevad ja pikad õhtud, õpetas teda mängima klaveril

166 ning viiulil, luges tema seltsis uuemat kirjandust, vaidles temaga poliitiliste küsimuste üle. Naine oli unustanud mind, jätnud mind maha kui tarbetuma asja, et kõndisin suuris saales üksikuna, viha ning tapmise himu hinges.

Perkoli varastas minu sigarid ja veine, suitsetas ning lakkus, aga Asta ei näinud selles midagi halba. Astale meeldis see koguni, sest Perkoli olla saanud nüüd tööpoolest suureks meheks. Naine ise valmistas siniselle tõprale whiskyt ning vaatas lõbutundega päält, kuidas Perkoli lakkus.

Ühel õhtul, kui küürutasin punase toa kamina ees, jooksis Asta mu juure kisades.

„Perkoli sureb! Perkoli sureb!“ karjus ta ahastavalt pisarates.

„Mis sellest?“ küsisin külmalt, „see oleks õnnistuseks kõigile!“

„Ei, ei!“ kisendas naine, „ära tee pattu Issanda palge ees.“

Ning ta palus ja nuttis, et tuleksin vaatama armetut koera. Viskasin meelepahas sigari tulle ning läksin naise järele, ikka järeleandlik, ikka järeleandlik.

Perkoli väherdas vaibal ning oksendas. Ta silmad olid verised ning sinine otsaesine higis. Ta püüdis kätega õhku ning lallutas. See tõbras oli lihtsalt täis.

„Katk on tulnud me maija!“ hädaldas naine.

„Perkoli on lihtsalt purjus!“ kisendasin vihaselt.

„Kuidas võid Sa seda rääkida?“ noomis naine.

„Perkoli jõi ainult mõned pltsid, pisitillukesed pitsid. 167
Perkoli on katku haigeks jäänud.“

„Ta on purjus!“ kisendasin kui meeletu, „see
tõbras on lihtsalt purjus!“

Asta pühkis ta silmad puhtaks, silitas ta juuk-
sed ning küsis õrnusega :

„Armas Perkoli, on Sul halb?“

„Halb,“ hoigas Perkoli.

Olin nii palju kannatanud, leplikuna vaadanud
päält kõike seda vigurdamist, kuid seda ei kannat-
anud ma enam. See suurem tõbras siin ilmas oli
täis imenud varastatud viinu, oksendas põrandal,
aga Asta, minu naine, silitas ta pääd ning pühkis
ta silmi. See oli väljakannatamata toorus, see oli
metsikus, see oli ülekohus kõige inimkonna vastu.

„Tõuse püsti, tõbras!“ karjusin vihaselt.

„Jumal, mida mõtled Sa teha?“ hädaldas naine.

„Tõuse püsti!“ kordasin ääretus vihas, lükates
naist kõrvale. Vaevalt suutsin end taltsutada, valit-
seda oma tapmise himu. Kuidas tahtsin hüpata ta
juure ning kägistada, kägistada lõpmattuseni, kuni
heidab ta hinge, ei, seitse tundi veel pärast seda!

Perkoli tõusis püsti ning hädaldas.

„Armas Asta,“ piuksus ta nutuselt, „Armas
Asta, päästa mind sellest hullunud inimesest. Ta
soovib mind tappa, raiuda pää maha kirvega!“

„Ei, ma ei tapa Sind!“ kisendasin ülekeev-
vihas. „Ma jätan Sind ellu, et võiksid veel kannatada,
veel surra, veel ahastada!“

Ning ma võtsin ta kraest ja tõstsin ta õhku kui kassi. Avasin akna ning viskasin ta teisest korrast alla, et Perkoli kukkus kui katkine lõõts.

„Ära näita enam oma nägu iialgi siia!“ kisendasin talle läbi akna järele.

„Jumal, mida oled Sa teinud, mida oled Sa teinud!“ nuttis naine hüsteeriliselt.

„Vait!“ kärgatasin ka talle. „Peab kord lõppema see vigurdamine!“

„Sa oled toores, Sa oled metsaline, Sa ei armasta enam mind!“ hädaldas naine.

„Ma ei armasta? Miks võtad sõna suhu. mille mõiste Sul selgusetu? Sina vist armastasid mind, käies kui tõbine selle tõpra järele? Sina vist armastasid mind, ratsutades ehk sõites Perkoliga terved päevad ja ööd mõisa pargis? Sina vist armastasid mind, unustades mind hämarasse tuppa kui tarbeta asja? Peab lõppema kord juba see jant! Sel loomal ei ole koht enam meie majas. Ning häda Sulle, kui peaksid laskma ta üle läve tagasi!“

„Ta ei tule enam iialgi tagasi, Sa oled teda surmani haavanud!“

„Ning tema mind mitte? Omas vallatuses pistsin ta joomise hullustuses tasku, et oleks mul mänguasjaks üksinduses. Kuid tema tuli mu maija ning mängis peremeest, tema võttis mu naise ning laimas mind, tema varastas mu asju ning kihvtitas mu elu! Ning seda tegi mitte inimene, mitte loom, mitte putukas, vaid minu haiglase pääaju sünnitus!“

„Sa oled hull! Sa oled hull!“ kisendas naine.

„Ning teie kõik, kes ei näe Perkoli jätkuses midagi kohutavat, teie ei ole mitte hullud? Te ei märka, et tal sarved on pääs, et tal händ taga, et tal sinise konna nahk, et ta kolme kuu jooksul on sirgunud suureks? Seda kõike ei näe te midagi, selles kõiges ei leia te midagi kohutavat? Ehk pigistate silmad kinni ning arvate, et ükskõik kellega elada, kas inimese või saatanaga, kui aga valik on õnnelik. Teil, naistel, on ükskõik kellega elada, kui aga valitu erutab rohkem teie närve?“

„Hull! Hull!“ hoigas hirmunud naine.

„Hull? Kes meist kolmest: Sina, mina või Perkoli? Ehk liigume kõik mingisuguses kollases hullumeelsuses ning kobame pimeduses ringi kui silmitumad kutsikad? Ehk naine on saatan ja saatan on gentleman, aga mees on mingisugune vahepääline olevus koera ja hobuse vahel?“

Jätsin küsimuse naisele otsustada ning läksin oma tuppa.

Tõusis torm. Raksudes langesid puud pargis ning lumi keerles kui vahu piisad õhus. Tuul paisus, suurenes, ratsutades tormi tiivul huluvana. Akende ruudud klirisesid, maja värises kui õuduse tundes.

Ootasin, et Asta koputab mu uksele ning astub sisse. Jälle lahke üle pika aja, jälle värisev ning hirmunud silmega, istudes mu kõrval kamina ees ning kuulates kikiskõrvul tormi hulumist. Ootasin, nüüd peab sündima lepitus, sest Perkoli on ära meie majast. Kuid Asta ei tulnud. Teenija teatas mulle, et Asta istuvat sinises buduaaris ning nutvat.

170 Asta nutab, väike käharpää Asta nutab. Võisin hulluda sest mõttest. Kuid kaaludes leidsin, et Asta on kaugel mõttest kahetseda mind. Asta leinab Perkoli järele, kes peab nüüd tormis rändama päävarjuta. Ning ma võisin huluda vihast.

Hämarad päevad venisid kui igavik. Õhtud olid pikad ja igavad. Võisid tundide kaupa kuulata tormi hulumist, tõmbununa kamina ees küüru ning istudes liikumata päevad ja ööd. Asta ignoreeris mind, Asta ei rääkinud minuga, Asta elas oma tubades, mõtlemata minust.

Algas öudne talv.

Sõda kestis edasi veel suurema ägedusega, valgudes laiali tulena. Juba kostis kuulipritside ragin mõisa ning sõjamehed liikusid suurtes salkades mõisast mööda. Ning siis tuli nälg, kollane, hullunud nälg, et inimesed liikusid salkades ja varastasid kõike, mis vähegi puutus nende kätte. Mõisa aidad lõhuti, kari viidi lautadest minema, majust viidi ära isegi toolid ja voodid. Ning tihti talve pimedal ööl kogusid näljased mu maja ümber ning niugusid kui koerad. Üksikud aknad löödi puruks, katsuti murda tammepuust ukсед. Jooksin toast tuppä ja paugutasin läbi aknate näljaste salkade pääle. Inimesed jooksid laiali, kuid mõne minuti pärast kostis uuesti nende vingumine ning uuesti lendasid kivid tuppä. Nii võitlesin nendega terved ööd, et hommikutel olin surmani väsinud ning langesin jõuetumalt voodi.

Ootasin, nüüd tuleb Asta. Ta ei suuda välja kannatada üksinduses näljaste tormijookse ning astub üle mu läve hirmunute silmega. Ootasin, nüüd tuleb ta ning kõik on jälle nagu enne, nagu enne hoian ta kätel ja naeran õnnelikuna talle vastu. Et meie sõidame minema siit, kus sõda, kus katk, kus näljaste hulgad piiravad meid.

Kuid Asta ei tulnud. Nägin teda vahel libisevat kui siluetti toast tупpa, ilma et oleks heitnud pilku mu otsa. Asta! hüüdsin talle järele, aga naine ei kuulunud mind, sest olin temale surnud. Ning ääretu kibedus täitis mu hinge.

Miks elan siis siin ning võitlen näljaste salkadega? Nad võivad tulla siia sisse ning viia enesega kaasa kõik, mis siin näha, need peeglid ja kapid, toolid ja lauad, kujud ja maalid, Hiina vaibad ning portselaani. Nad võivad võtta keskaja serviisi ja raamatukogu, riided ja raha, sest seda kõike pole mul enam tarvis. Midagi ei ole mulle enam tarvis. Otsigu viimsed veinid keldritest ja viimsed toidud aitadest, joogu ning söögu ning mängigu klaveritel näljaste valssi. Ma joon nendega kaasa ning lähen siis kuulide rahe all nendega järgmisse mõisa, et jälle süüa, juua ja mängida näljaste valssi.

Miks võitlen selle karjaga, kui ta seisab ometi mulle lähemalle kui naine, kui kõik minu elu, mille söönud rooste?

Huluda öises pimedas õuduses, et kisa väriseb õhus!

Ning põletada mälestustest Asta ja Perkoli ja enda!

Ning ma lähen Asta juure, et talle rääkida oma otsusest. Kui tõbine hiilin üle ta toa läve, silmiga otsides teda.

See oli meeletus, mida tegin, see oli sentimentalism, mehe nõrkus.

Seisin ta lävel ning karjatasin.

Mitu korda järgimööda.

Naine istus Perkoli süles ning suudles iharalt ta silmi ja huuli. Ning Perkoli karvane, sinine rind oli paljas.

Naine hüppas portjääride taha. Kuid Perkoli naeratas ning silmitses mind uhkusega, tõsis laisalt kushetilt, süütas sigari ning astus mulle lähemale.

„Mida otsid siit?“ küsis ta upsakalt.

Jooksin ta juure ning haarasin kõrist. Ta pidi surema mu sõrmede pigistusel, ta pidi kord heitma hinge!

Ning võitluse tuhinas ei märganud, kuidas naine portjääride vahelt välja hüppas ning metsskassina mu juure tormas. Ta tagus mulle mingisuguse terava asjaga pähe ja kõhtu, et nõrkesin valust ning lasksin Perkoli lahti.

„Mõrtsukas!“ kihises ta vihas ning ta silmad vilkusid metsikult.

Mingisugune väsimus tuli üle minu, roidumus, ükskõiksus. Langesin toolile ning vaatasin ükskõikselt ja külmalt neid kahte olevust, kes tahtsid vabaneda minust.

„Asta,“ lausisin vaikselt, „Sa oled nüüd valinud mu haiglase pääaju rumala sünnituse. Ole siis lahke ning jäta mind üksi. Tahan üksinda elada ses majas.“ 173

Naine oli punane ülekeevast vihast.

„Ja,“ lausus ta kindlalt, „meie lahkume Perkoli juba täna!“

Ning ma vaatasin päält, kuidas pakkisid kraami kokku, kuidas Perkoli võttis mu väärtasjad ja kallid mälestused, kuidas naine vaatles tema toimetamist armastusega.

Ükskõik! lausisin mõttes.

Oli ainuke soov: rutemini, rutemini vabaneda nendest!

Ning kui nad olid lõpul oma asjade sissepakkimisega, tuli Perkoli mu juure ning ulatas käe.

„Jää terveks!“ lausus ta suuremeelselt. „Vabanda, kui olen ehk Sind millegagi pahandanud. Usu, see polnud kunagi mu soov.“

„Usun Sind, Perkoli!“ vastasin kibedusega. „Sina ei ole milleski süüdi. Sina oled niisugune, nagu mu pääaju Sind, narri, on loonud. Ela siis hästi!“

Naine seisis uktsel ning kuulas.

Ning siis hüppas ta tõpra juure, suudles teda otsaesisele ja kiskus oma armsama ukse poole.

„Rutta, Perkoli! rutta, Perkoli!“ sosistas ta kui palavikus.

Istudes väsinuna toolil, kuulen kuljuste kauge-

174 nemist pimeduses. Nad sõidavad minema ning
vallatu rõõm saadab neid kui lendlev lumi.

Ning kui tuleb kesköö, avan ukсед ja aknad.
Keskööl panen põlema kõik lambid ja küünlad.
Toon lauale söögid ja joogid.

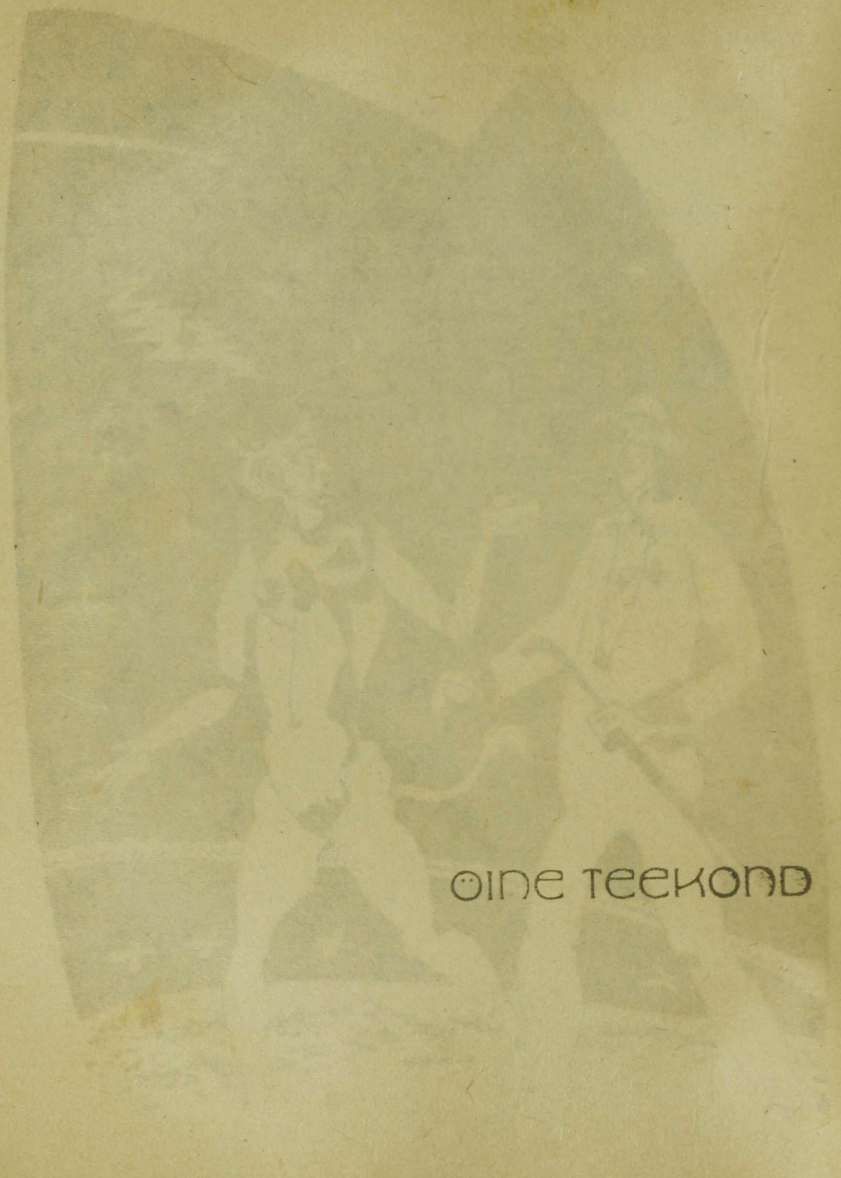
Ma pistan pää läbi akna välja ning karjun pi-
medas õuduses:

„Kõik teie näljased ja jänunenud hinged, astuge
mu maija kui oodatud külalised ning võtke osa mu
pidust. Kõik teie tõbised, haavatud, külmanud, kes
olete jooksnud kollases hullumeelsuses ringi, lähu-
tage oma kurbust mu majas! Mängige näljaste valssi
ja tantsige hullunute polkat, et võiksin meeletuses
võtta osa teie lõbust!“

Ning aknatest ja ustest ronivad näljased sisse.

1918.

oīne teekond

Rändan kuid ning aastasadu ringi kui säratu komeet öises pimeduses. Kui kaaren üle mässavate vete, kisades appihüüdvalt niiskes udus. Kui narr, kes pannud kuljused pähe ning annab kõrtsi kivisel põrandal joomaritele etendust. Kui saapaviksija kõrvetavas päikeses, must tsilinder pääs ja monokkel silmas. Kui ilatseja koer, nina tuule järele püsti ning händ häbelikult jalge vahel.

Kesköö pimeduses lendan laastuna, mis tormist kantud kukub kuristikku. Kui oleksin piiratud tulest, et visklen siia ning sinna, sirutades käsi ning hüüdes ahastuses, kuigi tean, et vastuseta jääb hüüd niiskes udus.

Kesköö udus hiilin kartlikuna kui jumalast püütud, kes tormab mu kannul: suur ning vihane jumal, kes hoiab käes plaksuvat piitsa kui pikset loode taevas. Ta muigab kavalasti ning huikab kui kull valjusti, sirutades käsi mu järele kui äikse musti pilvi. Jooksen hingeldades ees ning jumal jookseb taga, langem jõuetumalt ning jumal naerdes mõirab, upun sohu ning jumal peksab mind nahkpiitsaga kui vali isand orja, palun surma agoonias, aga jumal lükkab mind jalaga sügavamalle kui marutõbist koera. Ma suudlen ahastuses ta jala talda, aga ei aita see, ei aita see! Ei ole pääsmist ses kesköö udus, kui suur kiusaja sammub mu kannul kui orja kaupmees.

Kesköö niiskuses eksin suurlinnas: mu pää üle hoiab taevas ilatsevat suud ning sülitab põlguses mu pähe, maa mu jalge all hoigab kui surma valus,

178 pidalitõbisena värisedes, kui võiks ta sünnitada üksi appihüüdu. Mu kõrval vihiseb tulimeri, kõik neeldes enesesse kui täitmatu naine. Ning seistes kesk aegade tormilist keerdu ei tea ma iialgi, kuhu tormavad need tuld sülitavad rattad, need tantsiskelevad jalad, need hullunud koerad. Ma lendan ühes nendega, ratsutades kui nõia kondisel turjal, märatsev ning visklev, eneselle võõras ning tundmatu. Ning üle kõige tantsib udu unist baletti ja laotab laiali niiskeid, külmi tiibu.

Ei tea ma seda, miks olen aatom möllus, piri-sev sääsk, kes sattunud auravasse katla. Ei tea ma seda, miks möödaminejal mustlasel polnud tuju litsuda mu kaela viis sinist sõrme, et oleksin võinud kärvata kui kärbes külmatõppe, heites selili ning sikutades jalgu. Ei tea ma seda, miks Saunatare Liisu ei visanud mu hällile puuda rabamata linu ehk isa lambanahast kasuka, et võiksin alla lämbuda vaikselt. Miks pean öise hulkurina rändama ringi, kui korstnapühkija, õlal nõgine luud. Kui sahkerdaja juut, kes rändab majast maija ning pillub igale tuhka silmi, kes tahab ning kes mitte ei taha. Kui rändav komeet läbi sinise sfääri, eneselle teadmata kuhu ning mispäras. Ei tea ma, miks pean end kasvatama teiste tarkusest, teiste mõtetest, miks pean end toitma üdiga, mis olnud teiste pääs, end jootma verega, mis jooksnud teiste soontes. Ei tea ma seda.

Olen armetu ning väike oma üksinduses, olen jõuetu ning nõrk, keda lükkab jalaga iga ilatseja

koer ning nagu hirvituseks loeb veel salmi piiblist pääle. Könnin siin ja sääl ning igal pool lasub taevas nii madalalt kui sauna aurav katus. Miks ei või heita selili ma maha ning lükata jalaga kõrgemalle seda halli taevast? Ehk miks ei või võtta ma päikest ning visata kui seeni kuristikku? Ehk miks ei saa maad ma võtta sõrmede vahele ning pilduda kui palli üles-alla? Ning jasmiinkollaseid pilvi puhuda kui suitsu daami põski? Ning tähti veeretada pallenal rohelistel biljardil? Ah, miks ei saa ma lennata lõukana üle sinise mere ehk pilve äärel istudes sõita siniõhus!

Ei saa. Kõigel on piir ning kõigel ahel ümber, kui sandile antud kanda üle öla raske paun, kui kaamelille köidetud pudi-padi selga. Kanna ning ole pagana rõõmus, pagana rõõmus kui kloun, hõbedased kuljused kaelas. Sa sünnid ning siis pannakse paklast kammita sulle jalgu ja kihutakse sööda pääle, kus üksi takjaid ning nõgeseid kasvab. Sa sünnid ning siis pannakse kabel su kaela, aga kabla otsas sikutab tundmatu, vormitu, jälk elajas, vaadates su otsa kavalasti ning kurjasti. Et ära liiguta, et ära hüple ringi, et vaata silma oma kiusajalle ning ole alandlik, kui sulle on alandlik koer.

Taeva indigosinas rulluvad tuhkhallid pilved kui ääretumad kangad. Üle hämara linna ripub sügise kurbus kui melankoolne kuu. Ning keskniiskete müüride lasuvat rägastikku liiguvad küüruskogud kui kartlikud hulkurid. Kui koolja luised sõrmed kergivad taeva poole suitsusambad, püüdes

180 tähti jasmiiniõitena taevapõõsalt. Ikka rahutus ja spliin, ikka näriv kurbus helisevas hinges. Nagu eile, nagu üleeile, nagu miljard aastaid tagasi, kui lendasin kurva kaarnana üle hämarate vete. Ikka koomalle tõmbub kurbuse sõlm, et seisan ahastavalt pimeduses kui graniitsammas hämaras pargis. Puhub tuul ning rändavad inimesed, aga ma seisan üksikuna kesk aegade tormilist möllu, kiusatud jumalast ja saatanast, kes veavad kihla mu kannatlikkuse üle.

Ning ma põgenen kaua, kaua oma kiusajate eest, ja peidan vette pardina pää. Aga mu patune kere jääb välja, mu õnnetu roojane kere jääb välja ning kiusajad näevad seda. Nad tõmbavad välja mind veest ning peksavad nahkpiitsadega, mind naerdes, et siplen ja hoigan ja häbelikult peidan silmi.

Ning siis põletan uuesti omad mälestused tuhaks ning panen kõik lukud enese ümber kinni. Istudes hämaras toas leegitseva kamina ees, pööran palves oma kiusaja poole.

Et oleksin rakuke ta verest, rakuke ta igavesest võitlusest ja möllust, suremata ning jõuline kui äikse pilv, mis veereb äkki üle sinise taeva. Et oleksin kõver küün ta karvasel varbal mis lõikab kaljusse praon ning kus hakkab siis idanema sajaaastane tamm. Et oleksin kulunud luud ta karvaste jalgade vahel, mis lendab vihisedes õhus ning vaatab oma terava otsaga naeratades alla kui sipelgate pessa. Et oleksin visklev mõte ta pääs, kollane vaht ta suus. Et oleksin hingeõhk ta korisevas kurgus, ta rahutu hüüd

sinises sfääris. Et oleksin raasuke temast enesest, 181
temast, kurjast kiusajast, tolmupildujast, kelle kapjade
müdin väristab ilma.

Kuid kiusaja ei kuule mu palvet, sest olen kui
pirisev sääsk, kes sattunud jõuetuses ta jalgu alla.
Kiusaja vaatab ning naerab, sest mis asja tal minuga.
Sajasilmaline, tuhattiibne, kapjade müdisedes kõr-
guses, tormab lohemaduna ringi ja purskab tuld. Kui
raudne vihisev kett lohiseb händ tema taga, pildu-
des tähti shonglöörina üles-alla. Mis asja tal minuga,
kes rändab kuid ning aastasadu ringi kui säratu
komeet öises pimeduses, kui korstnapühkija, õlal
nõgine luud. Ta ei kuule mu appihüüdu oma möl-
lamise ekstaasis.

Ning siis pühin kõik ristid seintelt, harutan
lahti kõik ristlõngad vaibel. Kustutan tule kaminas,
lasen akende ette rasked portjäärid. Tuul puhub ja
kiskleb tahmases korstnas, vingub ja mõirab kui
lõvide purelev parv. Ning ma seisan kesk pimedat
tuba, liikumatu, alandlik, oodates kiusaja ilmumist.

Ning siis hakkab vinguma tuul ja värisema maa.
Kui niutsatav kass langeb korstnast alla, tõuseb ka-
mina tuhast üles ning astub naerdes mu ette.

Kiusaja tuli.

„Siin olen,“ lausus ta hirvitades ning pimedu-
ses leegitsevad ta verised silmad kui põlevad külad.
Kui kulunud luud ta terav habe, mitmeharuline, lai-
valguv, ning hääli kui vete kohin öö vaikuses. Ta
peksab kabjad kokku, et akendelt langevad ruudud
ning uinuvad varesed katusel lendavad kisades mi-

182 nema. Fosforiläikiv raudne rind koriseb tõustes ning langedes.

Saatan vaatab mulle silma ning ma tunnen põsil ta rasket hingamist. Ta võtab mind käest ning me sammume vaikides välja, seisatame pimedal lagendikul, ohkame kumbki viis kord lääne ning seitse kord idasse, unustame mõlemad eilse ning üleeilse päeva ning tõuseme siis vihisedes õhku. All hakkab keema lagendik, sülitades tuld meie järele ning suitsu ringlevaid pilvi. Kui purskmägi visates keevat laavat ikka üles, ikka üles, sünnitades meie all tulede-tuha värvilist lummutust. Ahnuses tõusevad leegid, ikka kõrgemale venitades veriseid käsi, meeletu mõte meid püüda.

Kuid me tõuseme lohemadudena üle linnade ning lagendikkude hallide pilvede poole. Sajasilmaline, tuhattiibne saatan hoiab mind käest, vaskläikivate kapjadega lüües õhus lendlevaid sädemeid, Kui orikas rõhib mu kõrval, tõustes üle kiriku tornide, mägede ahelate ning rahutute vete. Ning mina torman ta kõrval kui hall kärbes, naeruväärne ning jõuetu, nõrk ning maine.

Kihisevad linnad meie all, voolavad veed meie all, meie all tantsib udu unist baletti. Ning saatan vaatab mu otsa ja lausub:

„Ehk oled nüüd rahul?“

„Mul igav!“ vastan nukralt.

Ning saatan naerab uuesti, et pilved lendavad laiali ning taevas müdiseb ta häälest.

„Kõik on igav ning surev“, lausub ta tõsinedes. „Maad ning taevad tekivad ainult silmapilguks, keerlevad, sätendavad ning kaovad siis jälle, jättes piirita avarusse üksi rahutuma mõtte, mis on püsiv ning igavene. Üksi otsiv ning rahutu mõte loob uusi maid ning uusi kiusajaid keerlevas kosmoses.“

Me istume pilve äärele ning vaatame kui üle parda alla.

Üle kõrve liigub karavaan ning beduiinide valged turbanid paistavad kui veeroosid kollases okeaanis. Ääretumad soolalademed hiilgavad hõbetuhana vastu sinavaid mägi. Ning kaamelite pikk ahel venib aeglaselt edasi kui vingerdav vesiuks kollasel kõrrel. Ning äkki murdub ahel keskelt, tükikeste lennates igale poole laiali. Üksik ratsanik jääb kohale, hoides kisavana pikka piiki käes. Siis variseb ta maha ning hobune tormab teiste järele, laka lennates tuules.

Liugleme pilvega edasi ning maastik vaheldub.

Öises kuuhõbedas voolavad jõed ristirästi ning lilledes uppuvad lootsikud hõljuvad voogudes alla. Sajavärvilised laternad ripuvad lootsikute mastel ning pardail, lummutades vett kui vikerkaart. Lootsikute hõljudes alla hiilgavad laternad kui fosforlikud tuled öises hõbedas. Kuuldub tsitrite ning tsümblite unistavaid akkorde, tasast naeru ning iharat kilkamist. Kui vaikne sumin mesipuus, musta pilve ujudes õhtu taeva. Siidiseil padjul venituvad naised, silmis öö ning tänapäev, huultel kihvtine tuliõis, põsil uimastav veetus. Kui preestrid, kes toovad altarille

184 ihu ilu ning kirge, kahvatuil põsil, värisevail sõrni
sosistades palvet valjule isandalle. Kahvatud käed
tõusevad, langevad ning lillede vihm langeb öise jõkke.

Tuhat lillelist lootsikut ujub allavett, orjade
pingutades pruune lihakseid. Ning igas lootsikus
naine, igas lootsikus naine, kui ainsaks silmapilguks
lõkkelle lööv roos, kui rakett, mis särab sekundi, ainult
sekundi, et juba sündides surra. Et praksudes säten-
dada, hiilgada ning kustuda siis jälle. Ning mees,
igavene ilude kumardaja, unistaja, tuul meredel, lan-
geb ta ette põlvili ning võtab joobununa seda, mis
naine pannud enesest kõige paremat lauale.

Saatan järgib mu mõtteile ning lausab kui
eneselle.

„Ka see on kaduv ning surev, hall vares veel
hallimal taeval. Ka külmas kärnkonnas on ilu, ka
hobuse luukeres on kenadus, kui meie koondame
temasse oma unistuste ning himude kire. Kõik ilu
on haige inimese veel haiglasem fantaasia ning
täitmata kire avaldus. See on sätendav loor, mis
inimene tõmbab oma reaalsuse ümber.“

Ning saatan sülitab pihku ja peol sünnib naine
valgest vahust kui tuliõis kesk halli sood. Saatan
paneb naise mu kõrvale pilve äärele istuma kui
kollasest marmorist statueti. Ah, ta on ilus, mu
unistuste ideaalsem kehastus, marmori kahvatus,
siidi pehmus, silmade põhjatu helk. Ta tõstab päa,
vaatab mu otsa ning lausub kui iharas unes :

„Ma armastan Sind.“

Ning ma unustan enese ja saatana, kõik, kõik, mis olnud ja on, ma langen ta ette ning suudlen ta jääkülmi põlvi, ta värisevaid huuli, ta silmi, ta silmi. Ning naine põleb mu kätel, iga soon lõkkes kirest, iga veretilga tormates meeletuna. Kui bengal põleb mu kätel.

Ma joon ta kirge ning imen veresse ta soonte tuld.

Nii liugleme taevas, istudes pilve äärel: mina, saatan ja naine.

Ning ma lausun:

„Kuigi ilu on surev, kuid ta on siiski, ta on siiski!“

Ning saatan lausub:

„Narr, kes oled sündinud endasse. Tõsta pää ja vaata ringi.“

Ta naerab rõhkides, et ärkan kokkudes unede veetlusest ning vaatan kartlikult ringi.

Mu kätel lamab nõid, vana ja jõuetu, hallid juuksed üle veriste silmade. Nägu täis kortse ning kortsukesi, rippuvad huuled, katkised hambad kollases vahus. Nii armetu ja vastik, et oksendan pilvedelt alla kui meritõbine üle laeva parda.

„Armasta mind ikka, kuigi olen jäänud nii vanaks,“ lausub ta hingeldades ning vaatab mu otsa nooruse kirega.

Ning ma tõusen ja põgenen üle pilvede kui tormav tuul, mis kannab äikse ähvardavat pilve.

Hüppan kui hullunud pilvelt pilvele, langedes ja tõustes, karjudes ja ahastades. Kui oleksin muutunud

186 ise pilveks, kui oleksin maru, mis tormab üle lagendik-
kude. Jooksen ees ning naine ajab mind taga,
kiimlalt sirutades käsi ja rääkides armastusest esi-
mese ärkava kirega. Ta on kui kohutav katk, kuid
ta sõnad on täis kleepivat hurmust ning lillede
aroomi.

Hüpates, vehkides lendab viimasena meie järele
saatan, tasaselt naerdes öö pimeduses.

„Päästa mind, päästa mind!“ hüüan hirmunult.

„Miks päästa Sind ilust, mis ometi jumalik ja
igavene,“ naerab saatan. „Suudle ta põski ning
silmi ja joobu ta jumalikust ilust. Võta ta enese
juure ning räägi talle valgeist pilvist ja kirgede ööst.
Ole talle armsamaks ning isandaks ja unista rända-
misest palmide vilus.“

„Ta on ju kohutav!“ karjun üle taeva, et pil-
vede mägestikus kostab mu hää! sajakordse appi-
hüüdena. Kui hullunud inimese kisa orgudes.

„Kõik on kohutav, mis ilus,“ lausub saatan.
„Kõik on ilus, mis kohutav.“

„Mitte mulle, mitte mulle!“

Kuid saatan naerab mu vastuse pääle, kraak-
suva kullina lennates üle pilvede. Kui öine pilv,
hõbepalistatud, laiali sirutatud tiivad. Sajasilmaline,
tuhattiibne, vaskkapjade müdisedes õhus. Kui naljata-
des haarab särava tähe ning pillub alla, et tulised säde-
med lendavad laiali. Kui naljatades lükkab pilvi
jalaga vastu taevast ning siniõhus kuulduv äikse
mõirgamine.

Hoigades, lohistades hüpleb naine mu järele, 187
fosforist läikivad silmad pääs.

„Kas oli Su kiring nii möödaminev, et tahad mind jätta siia üksinda!“ hädaldab naine ning ta hääl kostab kui soo korin mu kannul. „Ons Su armastus nii muutlik!“ hoigab ta iharalt, ning ta rind hõljub kui roostelaine mudases tiigis.

Ikka edasi jooksen, ikka kiiremalt torman pilvede lumises mägestikus, üleval hiilgavad paisunud tähed, all hõljub udu, aga ma lendan Ikarusena, kes saanud tiivad.

„Kordki saada Sind tunda, kordki, Sind!“ nutab naine mu kannul.

Vaatan üle õla tagasi: see polegi enam naine, see on nõid põlevi silmiga, see määratu elajas mu kannul.

Ning uuesti pööran oma kiusaja poole:

Kutsu tagasi oma sünnitus, oma fosfortõbine hull. Löö kabjaga ta rinnale, et langeks mu taga rabatul, ning sureks igaveseks kui sõtkunud putukas. Ehk puhu ta ninasõõrmeisse, et Su põlev hingeõhk lämmastaks ta silmapilkselt.

Suur kiusaja naerab ning kuulab mu palvet.

Ta haarab naise, võtab ta peole ning naine tardub statuetiks. Ning uuesti lõkkeb naine ta peol kui tuliõis, et seisan ta ees, imetelles naise jumalikku ilu. Marmorkahvatu ihu, unistavad silmad kui poolkuu, kollane hullumeelsus iharais huultes.

„Ma armastan Sind,“ lausub ta niisuguse kurbusega, et ma tarretan ta ees.

Kuid saatan sulle ta suu, puhub ta pääle ning naine kaotab keha kontuurid, ja valgub laiali kui udu. Särav seebimull lendab saatana peolt sinisesse õhku, virvendab, hiilgab ning lõhkeb. Ja saatana karvasel peol jääb tilk musta verd, tilk tardunud musta verd. Ta vaatab peole, naeratab ning hõõrub vere laiali.

Kurvalt istun saatana kõrval ning vaatan väsinuna alla.

Kuuhõbedas kolletavad nurmed ning säravad järved.

Kisades lendavad pardid ülespoole kui murtud ahel.
„Liigume edasi!“ hüüab saatan.

Jälle tõrmasime, edasi öö niiskes õuduses 189
laskudes pilvedelt alla. Ikka selgemini pais-
tis uttu mässunud maa, ta sinikollased jõed
ja mägede tumedad ahelad, vete vahutavad lained
ning mühisevad metsad. Ja linnad kui punastes
mantlites rüütlid, teravate piikide otsad ülespoole
pöördud.

See oli nägematu ning imelik maastik. Jõed
jooksid mägedesse üles, mille teravatel tippudel
seisid palmide varjus kloostrid ja kirikud. Kuu
kollane küün rippus üle nende kui latern, kallates
katustelle säravat hõbe. Inimesed jooksid üles
ja alla, miskipärast ahastavalt karjudes, miskipärast
püüdes üksteist, põgenedes ja vandudes kui hul-
lunud. Ning oli palju neid, ja palju oli kollastes
mantlites sõjamehi, kes ratsutasid hobustel, lehvitates
punaseid lippe piikidel.

Orjad korraldasid tuleriite ja tõrvasambaid
igale poole, kuhu ulatas pilk. Ning siis avanesid
uksed ja väravad ning rahvahulgad voolasid säält
välja, ahastavalt sirutades käsi. Iga nende närv, iga
veritilk, iga sinisoon karjus elu järele, kuid sõjame-
hed ratsutasid nende kõrval kui triumfaatorid ning
orjad pingutasid kõisi. Kõigi silmilt paistis eluahnus
ja janu, kui loomadel, kes sattunud võitlusse.

Ning siis köideti sajad ja tuhanded tõrvatulpa-
delle, mis oli kole ja jälk, et isegi kiusaja kivimask
tõmbus kortsu. Vaadates ahastavaid inimesi tuleriita-
del, nende verdtäis nägusid ja pingul lihakseid,
nende hirmu ja metsikust, vabisevaid kõhte ja

190 värisevaid põlvi, tahtsid karjuda ühes nendega koe-rana, kes eksinud pimedusse. Seda vingumist ja kisa, valgeid ringlevaid käsi ja kollaseid rindu-
janunevaid silmi ja tursunud huuli.

Ikka uusi ja uusi inimesi seoti tulpade külge, pekseti piitsadega ning torgiti piikidega. Kes julges vastu panna ning hammustada piinajaid, selle kondid murti katki, torgiti silmad välja, skalpeeriti näod ja õlad. Tulpadel seisis seotuna kõige ilusamad naised, kõige räpasemad orjad, kõige vanemad inimesed. Alasti inimesed seisis tulpade küljes, iga silmapilk oodates tule süütamist. Võisid vaadelda joobumusega mõnd naist, kelle kollakas nahk värises kui arfi keel, kui siidi kangas õhtu tuules. Ning silmad, silmad täis äärmist ahastust ja elu janu, silmad täis metsikut koledust ja häbi, kirglikkude ööde vaimustavat vastuhelki ja elajalikku totrust, silmad täis verd ja puhkevaid moone, andumist ning hirmu, alandlikku palvet ja lepitamata uhkust, silmad täis abitust ja kisa, viimist lootust imme ning metsikut viha, kõike, kõike, mis avaldub surejas. Ning puusad: laiad, lõhnavad kui värske muld, vahakollakad kui õhtused pilved. Värisevad, siledad, et tahaksid neid silitada ning nutta jumaliku ilu üle. Naiselik häbi ning elujanu nendes, naiselik veetlus ning arm nendes, pärlläikivad, siidpehmed, elu hoovav impuls, mis paneb liikuma kosmose. Ning rinnad?

Kui abitud talled öitsvail niitel. Kui üksiku roosaka pilve vastuhelk virvendavas vees. Veel lõõmavad, igatsevad, peites häbiga kirglikkude ööde

kaisutuse jälgi, õrna suudlust ning värisevate sõrmede vajutust. Pruunid lokid ripuvad kui veini kobarad valgetel õlgadel, raamides kollast pääd kui püha madonnat. Missugune naise abitus vaatab ringi ja otsib pääsmist kohutavast surmahirmust!

Ning sarnase ilu kõrval küürutab naisori: peksitud, väsinud, kartlik. Kehal paistavad nõõride mustad jäljed. Kõht ripub kui lahtine puri, täis parasiitide ning küünte jälgi, niiske ja aurav kui soo palavas päikeses. Kõht kui määrdinud purje, kaetud rasva ning tahmaga. Kõht kortsus ning sinine. Ja silmad kui mudane vesi, kui verine mõök, mis vihisemas õhus. Valged, hullumeelsed, karjuvad abitudes tundmatu jumala poole, alandlikud ning vihased. Silmad täis elajalikku totrust ja metsikust. Ning keha brongspruun, sinised plekid, rasvane, läikiv. Pikad käed ringlevad õhus, täis pinde ja mustust, katsudes vabastada köidikuid. Soonised, luised, nahk kobras. Ah, seda vanaduse inetust, seda aastate jätist, seda tükikest mulda, mis veel liikus, veel jannus, veel karjus ja hädaldas, nagu poleks talle ükskõik: surra või elada. Veel haaras luiste kätega elust kinni, et elada, elada igal tingimisel, veel hingata, veel süüa ja juua, veel kannatada, veel vedada orjana elu mürisevat vangert. Kuis oli kasvanud elu juure kinni kui tamm, kes ajanud juured sügavale mulda!

Ning edasi rippus tulba küljes pidalitõbine juut. Valged ribiluud väljas kui rida hambaid punaste igemete vahel. Rind sissevajanud, juuksed sasis, teravad

192 lõualuud väljas. Silmad kui mustendav kuristik, lõõmav tuli põhjas. Pikk habe tolgendas rinnal kui kulunud luud. Ning see kohutav raibe, see hirmuäradav tõbine sirutas luised käed ning karjus kui tapetav loom. Temagi tahtis veel elada, temagi tundis hirmu ning õndust surma ees. Temagi vehib, palub, vannub, piilub abiotsivalt ringi. Ah, narride totrust, mis valdab inimesi, et tõbiselegile surm tundub kohutavana!

Ning edasi ripub tulba küljes paks kaupmees, rasvane ning higine, sinised, tursunud sooned täis verd. Tal on imelikult väikesed jalad, mis nõrkevad raske keha all, tal on lihavad rinnad ning rasva uppunud silmad. Ta on äkki totraks läinud ning hulub kui näljane hunt — monotoonselt, kaeblikult. Rinnad ning põsed on ta veristanud, et üle keha nirisevad punased jooned kui purpurised lõngad. Ta vaatab imestanult ringi ja hakkab naerma, et rasvane kõht vabiseb ning põsile valgub verd. Ta on kohutav omas totruses, et isegi orjad pööravad temast kõrvale jätkusega. Ta itsitab oma jumala üle ning pilkab teda, raputab pääd ning vaatab kurvalt ringi, nagu oleks tal hale meel oma jumala abitusest.

Ja jälle edasi noor naine, veel süütu ja kartlik, veel lapse arusaamatus ning häbi, pää kumardanud rinnale, täis häbitunnet ning kartust. Ahastavalt nutab ta, nutab ning kahvatud huuled värisevad kui sünnitamise valus, et tahaksid minna ta juure ning suudelda ta marmorkahvatuid põivi, ta ööpehmeid juukseid. Lapselikus lootuses vaatab ta paluvalt

igale möödaminejalle otsa, et teda päästetaks, et ta võetaks maha tulbast, kuhu ta sattunud mõne arusaamatuse tõttu. Ta on valmis paluma ühesuguse alandlikkusega igasugust isandat. Ta punased huuled kui otsiksid hingeldades kuumavaid noormehe palgeid, ta kollakad sõrmed värisesid kui kaisutuse ekstaasis. Ah, kõike, kõike, et ainult elada, veel kord kõndida palmide varjus, päikese veeredes mägedesse. Veel kord uppuda kollasesse siidi ning litsuda huuli vastu põksuvat rinda. Veel kord unistuse suikel mõelda elust, mis paneb purju. Kuid inimesed lähevad temast mööda külmalt, sõjamehed torgivad teda piikidega ning kodanikud naeravad magust naeru, tundes kõditust ta valgest ihust.

Sõjamehed süütavad tõrvikud, käies mööda tõrvasammastest. Kui oleks korraga äikse pilv tõusnud taeva, kui möllaks maru katkuna. Kõik need, kes seisid tõrvatulpadel, hakkasid karjuma surma ekstaasis, kõik need, kes seisid ja vaatasid, hulused ülimes lõbus, joobudes hulluseni. See oli metsikum koledus, mida kunagi oskaks ette kujutada mu haiglane fantaasia. See oli hullumeelse surma ekstaaslikum balett, pidu, millele oli ta kutsunud päältvaatajaid. Surm tantsis verisilmil ning inimesed joobusid ta tantsust, hüpates kaasa, kisades ja huludes, kui soov hüpata elusalt tulle.

„Mida tähendab kõik see koledus?“ küsisin värisedes saatanalt.

Ta seisis mu kõrval kui hiigla kooljas ning vaatas tõsiselt õudist pilti. Ta kivine nägu oli kortsus

194 ning silmad põlesid ekstaasis. — „Siin põletatakse inimesi tuleriidul,“ vastab ta vaikselt.

„Mispärast?“ küsin ma uuesti kiusajalt.

„See sarnane komme siin,“ vastab kiusaja. „Kord aastas, kuninga sünnipäeval, põletatakse mitu tuhat inimest tuleriidul. See on ülim lõbu, mida oskavad pakkuda enestele inimesed. Vaata neid joobunud silmi, seda kõrgemat ekstaasi, seda kisa ja hullust.“

„Ning kus on nende kuningas?“

Viissada sõjameest vaskkiivrites ratsutavad mäest alla. Teine viissada puhub sarvi, mis kostab mägedes kui karjatus. Ning siis näen kandraaamil meest, hall mantel õlgadel, kuld pärg pääs. Veidi nukralt vaatab ta ringi, kui tundes kaasa kõigile õnnetuile. Ainult silmad vilguvad ning sõrmed väri-sevad, sest hinges lõbutseb ta kui tõsine kunstnik. See on nende kuningas, kelle auks põletatakse kord aastas tuhandeid kodanikke. Väike, hall, veidi küürus, veidi unine, kollane nägu, terav kotkanina — sarnasena küürutab ta kandraaamil ning vaatab kui tähtsuseta möödamineja öö õudist stseeni. Ning kõik, kes tulpadel, vaatavad viimses lootuses ta otsa, paluvalt, alandlikult, kiunudes kui orjad oma isanda poole. Kuid kuningas ei kuule palvet, ei näe surma agooniat, ta maitseb ning lõbutseb kui tõsine kunstnik. Ta astub kandraaamil maha, kõhib kaua ning sülitab verd.

Ta on ise haige ja jõuetu, kes täna ehk homme

pigistab silmad. Kitsas muldmust habe väriseb ning paksud huuled on roosad ja niisked. Tal on suured jalad, käed luised ja kollased, kitsas rind sissevajunud. Seisab küürus ning piilub kärsitult ringi, kui otsides, uurides.

Ning need, kes tulpadel, karjuvad ta poole omas ahastuses. Kuid rahvas naerab nende kartust ja joobunud sõjamehed torgivad neid piikidega ehk kallavad tõrva nende jalgade alla. See on metsik. lõbutsemine, jaht inimeste pääle, toores hirvitamine ja joobunud hullus. Aga küürus kuningas vaatab seda kõike külmalt ning kaastundmatult, kui oleks siin kõrvaliseks päältvaatajaks. Siis tõstab ta käe ning kostab signaal.

Kuu ette ujunud raske pilv. Taevas on tuhk-hall ja ähmane, puhub tuul. Sõjameeste tõrvikud põlevad praksudes, pildudes kiirgavaid sädemid kui tulilinde. Rahvas joobub veel rohkem, jookseb mäkke ning mäest alla, karjub ja vehib, maitsmise kõrge-
mas ekstaasis, ootuse lõbusamas silmapilgus. Sõjamehed süütavad tõrvatulbad.

Algab metsik hulumine. Kui kohiseks meri, joobumuses pildudes laineid vastu kaljurahne. Kui tormaks määratsev maru, põleks hiiglamets. Inimeste juuksed lailavad tuules kui kohutava linnu mustad tiivad ning valged käsivarred püüavad hingeldades halli taevast. Nende palge ees praksub tuli, kohutava surmana sirutades veriseid keeli ülespoole, püüdes vahkollaseid, värisevaid rindu, musti silmi ning punaseid, janunevaid huuli. Tuli laieneb iga silmapil-

196 guga, võtab hoogu, tõustes ikka kõrgemale, minnes ikka ahnemaks, pildudes õhku ikka rohkem säde-
meid. Kui vormitumad elajad tõusevad suitsusam-
bad, kattes tõrvatulbad, siis valgudes jälle laiali,
kattes ja valgudes jälle. Kiirelt tormavad sõjamehed
ja orjad, kohendavad tuld ja hõiskavad. Hukkamine-
jate hoigamine, karjumine, hulumine ikka suureneb,
süveneb kohutuses, muutub metsikumaks. Ning on
ses hulumises naiste metsikut kisa, laste hoigamist,
orjade karjumist, hullumeelsete appihüüd, kui oleks
hakanud mängima kõige metsikum orkester:
kõlavad flöödid, vinguvad viiulid, vabisevad trummid.
Kui kisaksid kassid, ammuksid lehmad, hirnuksid
hobused, mõiraksid lõvid, kireksid kuked, sulades
kokku suureks valuhüüdeks Issanda poole.

Juba ulatab tuli kollaseid jalgu.

Neid hirmunud silmi, valgete mõõkadena sära-
vaid! Neid hullunud silmi, täis ahastavat kisa ja
valu ja pettumust. Ning näod valust kokku tõmbu-
nud, kohutavad, toored, peegeldades kannatust ja
võitlust surmaga. Tahmased, verised, higised, täis
hullust ja viha, alandlikku palvet ja metsikust, veel
usku imme, pettumust ning leppimist kõigega.
Huuled tursuvad kui verised haavad, mille vahel
vahutab suu ning ripub verine keel. Hulumine
muutub ikka kohutavamaks, käsivarred püüavad
taevast ikka ahnemalt.

„Aita meid, jumal! aita meid, jumal!“ karjuvad
sajad ning tuhanded hääled. Ning teised sajad ja
tuhanded vastavad kui mõiravad lõvid:

„Ta ei aita, ta ei aita, ta ei aita!“

Ning kolmandad :

„Ta on ise risti löödud, olnud jõuetu surma vastu. Ta on rippunud samuti kui meie hingeldades tulba küljes, samuti ka meie!“

Ning kõigi silmad pööravad korraga kuninga poole. Kas mitte tema pole vägevam kõigist, kelle käe tõste päästaks kõik kohutavast surmast? Ainuke ta sõna, ainuke pilk kustutaks tule ning annaks elu nii paljudelle. Ja viimses ahastuses pööravad hukkaminejad kuninga poole :

„Aita, vägev ning ainuke! Ole armulik omas helduses ning kuule kordki orja alandlikku palvet: Anna meile elu, Sa vägevam kõigist!“

Ning teised hirvitavad :

„Sa oled ise tõbine ning jõuetu kui vingerdav uss, kelle kannul roomab surm. Täna sureme meie, aga homme sured Sina, kui sõnn kohutavamasse tõi. Oota ainult hommist päeva!“

„Oota ainult hommist päeva!“ karjuvad tuhanded kui vastukaja.

Väike ning küürus seisab kuningas, hall mantel õlgadel, kuldpärg tõrvmustis juuksis. Ta köhib lækastavalt ning kumardab ette poole, kätega haartes rinda. Ikka kollasemaks muutuvad ta palged ning terav habe väriseb kui kollalehis mets sügise viimses hingetõmbuses. Ta on jõuetu ning väike, kui tõbine kerjaja, kes jäänud silmapilguks seisatama, et vaadelda inimeste tühiseid askeldusi. Kui oleks tema elu juba ammu läinud, jättes liikuma maanteele.

198 palja luukere, kel pole enam elu ega tundmusi. Külmana, üksikuna seisab kuningas kesk põlevaid inimesi, higises näos tule kollane vastuhelk.

Ning kuulates karjatusi ja appihüüdu, muigab ta, millest tõmbub lai suu inetumalt viltu. Põlgus ta hallis näos, põlgus surma ning inimeste vastu. Ehk on surm kohutav ja elu magus? Tema juba läbi põdenud kevade kire ning võiks rahulikuna ise põleda tulelriidal.

Juba põlevad hukkaminejate jalad.

Viimne appihüüd, viimne palve, viimne meelt-heittev sonimine. Ikka kaeblikum, ikka kohutavam, ikka metsikum. Purpurpunane tuli muutub sinise-maks, suits vängemaks. Tõuseb kõrbenud lehk kui põleksid raiped.

Vaatan jargimööda põlevaid sambaid. Sääl hoi-gab jõuetumalt naine, looklev tuli kui verine kroon ümber pää. Ta juuksed põlevad kui siidikangas, silmapilguks tõustes ning siis äkki kustudes. Rinnad kaetud veriste villidega, mis hakkavad kõrbema. Jalad juba põlevad ning endine vahkkollane kõht tõmbus kortsu, üleni must. Ta ei jõua enam karjuda, isegi hoiata mitte: pää ripub kui koolnul rinnal, paljas, põlenud pää. Kuid ta on veel elus, veel katsub tõsta kätt, midagi püüdes, midagi sõrmedega kramp-likult otsides. Ning siis lööb ta keha korraga lõken-dama, muutudes põlevaks sambaks.

Ta kõrval seisab ori, kohutavalt pikk ja luine, ühtsoodu huludes, mitte sekundikski vaikides. Kat-sub vabastada köidikud, väänleb ja sipleb ning vaatab

199

kohutava õudusega, kuidas tuli ikka ülespoole kergib. Ikka kiiremalt, ikka kärsitumalt liiguvad ta käed nõõride küljes. Keegi sõjamees astub ta juure ning torgib piigi ta rinda. Veri voolab üle kõhu alla tulle. Pikk ori langeb äkki kokku, käed jäävad jõuetumalt rippuma, ainult lahtised valged silmad vaatavad hullumeelselt tulle.

Ning edasi põleb keegi juut, kattunud suitsuga. Ainult ta püüdvaid käsi on näha, mis nagu kaisutaksid kirglikus joovastuses lailavat tuld, pigistades teda armukesena rinnale.

Ning edasi hoigab keegi naine, keegi ori, keegi laps, keegi sõjamees. Ja kõik nad vaevlevad viimises ahastuses, viimses lootuses. Kuid surm tõuseb hirvitavana, tantsivana ikka kõrgemalle ja kõrgemalle, mähkides karjuvad inimesed purpurise kangaga. Veel hulutakse, karjutakse, palutakse, veel tõusevad ringlevad käed, kuid varsti haarab tuli inimesed, tõustes üle nende päade naervana. Ta on sinikollakas, fosforlääkiv kui elaja kiirgavad silmad.

Hääled kustuvad, karjatused vaikivad. Tõuseb tuul, pureldes tuld kui verejanune koer. Ikka tihedamad pilved ujuvad taeva. Öö on pime kui põhjatus.

Tuli tõuseb ikka kõrgemalle, sinikollane, fosforlääkiv tuli. Ning siis tuleb kohutavam silmapilk.

Põlevad sambad hakkavad paukuma kui käiks kõue vanker üle taeva. Põlevate inimeste kõhud lõhkevad, heites välja kollaseid soolikaid kui usse. Nad ripuvad alla : limavad, auravad, verised soolikad.

200 Sõjamehed kisuvad neid piikidega ning pilluvad tagasi tulle ehk õhku. Koerad kannavad neid laiali, pureldes ning kiunudes nende kallal, mis on kole ja õudne. Ikka uued ja uued kõhud lõhkevad, paljastades kohutavat toorust. Ning joobunud sõjamehed hullavad nendega, kui kõisi pildudes üksteisele kaela.

Aga tuli tungib ka kõhtu, kattes kõik purpurnasesse kangasse. Kõied põlevad katki ning põlevad kered langevad kokku, et tuli lööb äkki kõrgelle, kui ahnelt kaisutades viimseid jätiseid. Sõjamehed urgitsevad piikidega jätistes ning viskavad poolpõlenuid pääluid uuesti tagasi tulle. Mõni sammas on kustunud, jättes rippuma musta luukere, poolpõlenud, poolverise. Tundub nagu karjuksid ikka veel surmahirmus katkised lõualuud, poolpõlenud käed otsiksid tuhkhallist taevast pääsu.

Etendus hakkab lõppema.

Kuningas istub kandraamile, vaatab viimse kustuva pilguga põlevaid sambaid ning langeb siis jõuetumalt kokku. Rahva vaimustaval hüüdel viiakse ta üles mäkke ning haiglane kuningas kumardab jõuetumalt igale poole. Mäkke jõudes kuuldu kirikutest kellade hõbedane trilin ning kloostrite aknad löövad särama. Alla orgu kuuldu oreli mahe präluudium: vaikne ning alandlik kiitus kõige kõrgemalle, kõige vägevamalle, kes oli nii lahke ning andis inimestele ülevaid silmapilke.

Vänge, kõrbenud lehk tungib silmi ja kurku.

Verised soolikad lamavad igal pool maas,
sõjamehed astuvad nende pääle, komistavad ning
vannuvad toorelt.

Etendus on lõppenud.

Uimse tuleriida kustudes on öö pime ja õudne, et seisab värisedes kesk ööd. Kiusaja seisab vaikides mu kõrval, must vormitu kogu, kelle hingamine kuulub orus kui tuule tõmbus. Ta seisab nii kaua liikumatult, tumm ja vaikne, et tunnen hirmu ja õudust.

Ikka mustemaks läheb taevas, ikka tumedamaiks pilved. Mäelt kuulub iharaid tsitrite akkorde ning tantsiskelevate jalgade libisemist. Mäelt kuulub balli hoog. Tuled säravad aknates, värvides mäge kollaseks fosforsäravaks kaljuks.

„Miks seisame siin?“ küsin väriseval häälel kiusajalt.

Kaua kuulatan oma hääle värinat, aga kiusaja ei vasta. Kui pilved ta mustad tiivad ning brongist jalad säravad. Ma koban ringi, et minna siit, kus vänge suits ja soolikate lehk tungib kurku. Kuid kiusaja hoiab mind käelt, tasaselt naerdes pehme suuga.

„Miks seisame siin?“ küsin uuesti.

Kuid me ei seisagi endises kohas. Vaadates ringi märkan, et lendleme jälle õhus, kaugel säravaist kirikuist ja kloostritest. Kükitan kärbsena kiusaja tiival, hõljudes üles ja alla kui lainetaval merel. Ta karvane selg mühiseb kui mets tormil ning säravad kabjad peksavad õhus tuld. Tähed lendavad meist mööda risti ja rästi, kiusaja haarab neid ning loobib üle selja kui palle. Tule virvendavad joad käivad nende järel, et liigun kui tulede lummutuses.

„Kuhu lendame nüüd?“ küsin kiusajalt.

Ta rõhib mu all, sajasilmaline, tuhattiibne 203
kiasaja, ning ta raudne rind koriseb hingamisest.

„Ikka edasi läbi sfääride,“ vastab ta tumedalt.

„Ühest koledusest teise?“ küsin.

„Ei,“ lausub tumedalt.

„Miks olen vaatlejaks kõigele,“ hädaldan kaeblikult. „Miks ei või ma ise pilduda tähti, lennata oma tiibadel?“

„Tahtsid ju olla tähtsusetu küüneks mu varbal?“
lausub kiasaja naerdes.

„Nüüd tahan olla kiasaja ise.“

Saatan võtab mind peole ning vaatleb kaua mu armetut kogu. Siis puhub mu pääle ning ma tunnen kuis sirgun ikka suuremaks. Mu silmad löövad särama, käed venivad pikaks, ette kasvab raudne korisev rind. Ehmatades tahan hüpata peolt ning märkan imestuses, et ma ei seisagi kiasaja peol. Mu õlgadelle kasvanud tiivad kui mustad äikse pilved, mu kabjad säravad õhus kui tähed. Pikk habe ripub alla ning väriseb tuules kui mets.

Vaatan oma kiasaja poole.

Ta kaugeneb minust, kahvatub, muudab vormi ning kontuure, lõpuks valgudes laiali kui suits. Ta kaob uduna öise pimedusse, jättes mind kesk määratut sfääri. Kuid ma ei tunne kartust ega hirmu, kui oleksin saanud kuningaks üle kõige avaruse. Lohemaduna lohistan õhus, laskudes kivina alla ning tõustes linnuna kõrgelle. Mu käed ulatavad tähti ning jalad toetuvad pilvedesse. Ning

204 ma näen kõik, mis sünnib üleval ja mis sünnib all, näen isegi armetut vihmaussi vingerdavat maas.

Imelik joobumus valdab mind, et püüan tähti ning pillun neid risti-rästi, et nad pörkavad kokku ning lõhkevad pooleks. Avarus on täis tuld ja lendlevaid kive, veel vulisevaid fontääne ja karjuvaid elajaid. Ning vaadates alla maakerale näen, kuis inimesed vaatavad kohkunult üles, nähes taeval tähti lõhkevat. Hirmus ning ahastuses põlvitavad nad, roosakad kõrisõlmed taeva poole. Tunnen lõbu nende hirmust ja ahastusest, ma sülitän alla nende pääle, sest nad on nii väiksed ning väikesed on nende mõtted ja tööd. Ning kuhu sülitän, säält tõuseb tuli ja puhkeb sõda. Inimesed haaravad sõjariistade järele, seavad mägede harjadelle suurtükke, hävitavad linnu ja küli. Metsikute lõvidena tormavad üksteise kallale, tappes ja riisudes, põletades ja hävitades. Linnu langeb rusudeks kokku, jõed muutuvad verilõngadeks. Ning naised kisavad, lapsed nutavad, suurtükid pauguvad, trummid põrisevad, hobused hirnuvad, ja üle mägede lendab kiredes kukk. Ma puhun alla ning näen, et sõda raugneb, sõjamehed köidavad haavad kinni, naised kuivatavad pisarad, mehed puhkavad väsimust palmide all ning kirev kukk hüppab pardalle ja paneb pää tiiva alla.

Ning uuesti sülitän alla ja maakeral tekib katk, minnes kohutavana üle jõgede ja merede, veerdes üle mägede ning legendikkude. Igaüht, kes juhtub teel, haarab ta kõrist ning litsub maha, et inimesed.

205

siplevad valus ja värisevad palavikus. Linnad, külad ja alevid surevad tühjaks, et sajaverstane kirstude rida veereb aeglaselt kabeli poole. Kuid siis ei ole enam ühtki matjat, kõik väherdavad uulitsail ja maanteil, tubades ja vees. Kõik kohad on täis haisvaid surnukehi, veriseid päid ja valgeid konte. Ainult setu sõidab rahulikuna mööda teed ning korjab koormalle inimeste konte, kuni ise langeb rabatuna üle koorma.

Koerte parved jooksevad üle nurmede, suud verivahus, silmad kiirgavad, ninad tuule järele. Nendel on saaki, nendel on saaki rohkem kui kunagi enne. Nad neelavad ahnelt ja oksendavad, neelavad ja oksendavad.

Ning ma märkan imestades, et üle lagendiku jookseb laps, viieaastane, valges katkises särgikeses, silmad täis hirmu ja ahastust. Ta on ainuke, kes jäänud veel ellu, ta põgeneb instinktiivselt, otsides kohta, kuhu end varjata kohutavalt tõbelt. Ta on väike ja armetu, kollased põsed, valged villased lokid, tahmane suu, kondised, kitsad õlad. Kuid katk jõuab ka temale järele. Ning laps langeb põlvili, nutab ja palub, väikesed värisevad käed kramplikult rinnal. Ta palub jumalat, sosistades ärdalt, kurgu neeldes pisaraid. Ei oskagi teisiti paluda, kui ringutada käsi ja sosistada ja nutta. Kuid pisarad tarduvad põsil: katk haarab ka tema kurgust ning lihtub väikese keha pikali. Siis näen ta valget luukere kesk lagendikku, mille rinnal kükitavad hallid varesed ja nokitsevad silmi.

Aga mul pole aru ega halastust. Olen jääkaljuna külm, kel sünnitab lõbu üksi enese mängimine kõrguses. Kui igavuse tõttu puhun uuesti alla. Katk raugab, elu tärkab. Kuskil hirnub esimene vars, kuskil kaagutab esimene kana. Varsti märkan inimest sammuvat adra taga, selg kүүrus, käsi piitsuga õhus.

Lendan edasi, pildudes kapjega tuld ning ratsutades rõhkivana äikse pilvil. Meredel tõuseb maru, pillates laevu laastudena põhja. Tuhandeid inimesi upub sügavusse, kuid nad on kui pirisevad kärbsed. Kas pole nendel ükskõik, surra või elada, sest nende elu on silmapilkne, üks ainuke hoigamine öös. Mulle arusaamata nende valu ja kannatus, nende väike kirm ja väike lõbutsemine. Naine jookseb tänavalle, punane undruk ümber puusade, kollane rätik pääs, taaruv jalul. Aga mehed tormavad kui kuked ta järele ning kõvem kõigest võtab naise omale. Ta on tapnud kaaslased, ta käed on verised ning nüüd silitab õrnana ta nende kätega naise kollaseid põski. Naine naerab ning mähhib meest oma ihu löömendavaisse volte. Mulle arusaamata nende kirm ja lõbutunne.

Sajad tuhanded hiinlasi ehitavad silla üle mere. Kui kollased mutikad keerlevad nad askeldades. Kuid ma hingam valjemalt ning nad langevad kõige ehitusega vette. Mulle arusaamata nende tühine askeldus.

Ning ma jätan kaugelle seljataha maa, et ta paistab kui täht, vaevalt märgatav. Veeretam taevale.

uue kuu, neljakandise, hüpleva, mägise. Ning siis hüppan ta turjale ja lendan kuuga edasi, komeedina jättes taha valge tee. Ma röögatan vihaselt ning öö muutub pehmeks kui sammet ja pimedaks kui põhjatus.

Algab kesköö bakhanaal.

Lendavad nõiad luudadel, mustad ning räpased, ahned ning tigidad. Peksavad luudega lahju kintse ning märatsevad ja kisavad üksteisest võidu. Jooksevad tiivulised orikad, rõhkides, pures, hännad spiraalidena koos. Sörgivad tõbised ja hullud, keeletumad ja silmitumad. Ujuvad munkade parved, istudes mustadel vaipadel ning naerdes kui krampides. Lendavad kuked küll punased ja sinised, küll mustad ja kollased, kiredes õhus uhkeina. Jooksevad nunned ja piiskopid, kuningad ja orjad, pastaldes popsid ja kuldehtes sahkerdajad. Tuhanded hiinlasi ja miljonid iirlasi, lohemaod ja mõiravad lõvid. Kõik, kes kuuluvad kiusaja riiki. Kõik öised lõbutsejad, kõik kirevad kanad ja kaagutavad kuked, kõik sünnitavad mehed ja sünnihädalised naised, kõik sarvloomad ja tiibloomad, kõik ujuvad ja veervad, kõik, kelle ihus on kirm ning kes pole hinge veel müünud vaikselle kurbuselle. Kõik nad tulevad kokku, et pidada pidu öises pimeduses. Kõik: mustlased ja hunnid, tataarid ja venelased, saatanad ja inglid, kunstnikud ja nõidurid, vargad ja kaupmehed, naised ja sipelgad, kellalööjad ja varblased, papid ja rätsepad.

Nad janunevad ning mina pean neid jootma.

208 Miljardistes hulkades piiravad mind ümber ning karjuvad igaüks oma häälel:

„Ava tänaöö tund!“

Ning nad kumardavad maani, veristavad ihu ja karjuvad uuesti:

„Kõige vägevam kiusaja, ava tänaöö tund!“

Kui kõue mürin kostab see hüüd.

Astun kuldsele troonile, panen neljakandise kuu oma jalgade ette ning tõstan kõrgelle käe. Kostab kasside näugumine, koerte hulumine, hobuste hirnumine, kukkede kiremine, tõbiste vabistamine, nõidade naer, lõvide mõirgamine, lehmade ammumine. Ning kõik, kes mu ümbruses, kõik ilastajad ja lakkujad muudavad vormi ja häält. Kõige inetumaist nõidadest saavad kahvatud printsessid, tõbistest santidest brongspruunid rüütlid. Igaüks võtab eneselle kuju, mis talle meeldib, sipelgast saab papp ja varsast kõster, vasikast naine ja korstnapühkijast hobune.

Nektari fontäänid löövad kõrgelle säravaid piisku kui vikerkaari. Ning inimesed ja elajad lamavad nende all, juues ahnelt end purju. Kõik läheb segamini, kõik hullub ja muutub metsikuks. Rüütlid ratsutavad kuldkilpes tulihõbustel ning hoiavad süles kollakaid nümfe ja printsesse. Ning oriku seljas ratsutab kõster, käes litaurid, mida ta peksab hooga. Saatanad sõidavad tähtede seljas, pikad hännad kui õnged rippumas taga. Kentaurid lendavad kui välgud, kandes karvasel turjal nõrkevaid naisi.

Säetakse üles hiigla väntpill. Ning miljoni-
sed paarid tantsivad õhus kui läikival parketil, keeru-
tates ringi kui tuulispask. Taktita, rütmita, jalalt
jalale, üles alla. Ikka rohkem joobuvad inimesed
ja elajad, ikka kirglikumaks läheb nende hoog.

Säetakse üles karussell, kuhu asetuvad kuked
ja naised, üliõpilased ja orikad. Kõik keerleb ringi,
ikka kiiremini, ikka kiiremini, kui lendavad komeedid.

Vihtade sahin, koerte hulumine, kapjade mü-
din, kõik sulab kokku kirgede agooniaks. Ma vaa-
tan ja tunnen, kuis veri hakkab keema mu soontes,
ma hüppan pidutsejate keskelle ja haaran inimesi
ja loomi. Mu pää keerleb kui tuulispask ning veri
lööb soontes kui vulkaan. Hõbelooris printsess
haarab mind käelt ning ma joobun ta iharast
hingamisest.

Me lendame siit läbi möllu ja maru, üle tuhan-
dete merede ja sadade mäeahelate. Me peatame
mägestikus paplite varjus, joobunud, vallatumad,
ahned. Kui kaan ripub naine mu huultel, pehmeid
käsi visates ümber mu kaela.

Inimese uudishimu valdab mind.

„Kes oled?“ küsin temalt.

Kuid naine ei vasta. Ta põleb ja lõkendab,
roosakas ihu löömav ja higine. Ning uuesti küsin:

Kes oled?“

„Täna olen naine, kõige ilusam kingitus
kiusajalle.“

„Aga eile?“

„Eile olin mära popsniku tallis.“

Ning ta naerab ja valged hambad säravad mu ees, rind paisub iharas lootuses, kollased sõrmed värisevad ootuse ekstaasis.

Nimlik viha valdab mind korraga.

„Ole siis jälle popsniku mära!“ hüüan pettumuses ja tõmban käega üle naise jumaliku näo. Sõrkides ja limbates läheb luine mära minema, pää norus, nahk parmudest verine. Ma vaatan kaua talle järele ning naeran kui meeletu, et orgudes kostab mu naer kui kõue mürin.

Siis lendan uuesti tagasi, vihaselt visates tähte vastu tähte, et mu teed valgustab lendav tuli. Endiselt hüplevad nõiad ja endiselt kiunub hiigla väntpill. Miljonised paarid keerlevad õhus, peks-tes üksteist, hammustades üksteist.

Astun uuesti kuldselle troonile ning tõstan kõrgelle soonise käe.

Vaikib väntpill, seisatab karussell, jooksevad kokku kõik inimesed ja elajad.

„Mis juhtunud?“ küsivad nad kartlikult. „Mis juhtunud, suur kiusaja, et segad vaimude ööd? Ehk on kukk laulnud kolmat korda?“

„Täna ei laulagi kukk!“ hüüan ääretu vihas. „Kõik, kes te siin olete: sünnitajad ja haudujad, lakkujad ja ilatsjead, sarvloomad ja roomajad, saage säravateks kivideks keerlevas kosmoses!“

Ma tahan puhkuda nende pääle, kuid märkan kokkudes suurt kiusajat oma kõrval, sajasilmalist, tuhattiivalist saatanat.

„Saage teie kiusajateks sellele, kes võtnud 211
saatana näo ja jätnud inimese totruse. Ajage teda
taga üle kõrbede ja soode, et tal ei oleks iialgi
rahu!“ hüüab saatan ning haarab mind käelt.

Kükitan uuesti ta peol, väike ja armetu, väri-
sev ja kartlik. Ning siis viskab mind saatan üles
õhku, aga mulle tormavad järele haukuvad koerad
ja ronivad ussid, hüppavad kanad ja lendavad
saatanad, laulvad köstrid ja näuguvad kassid.

Ning ma langen ikka allapoole ja allapoole
— läbi pimedada öö kui haavatud lind.

S siis leian end visklevana külmal linal, kül-
higi otsaesisel.

1917.